

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

VÝVOJ ZÁKLADNÍHO ŠKOLSTVÍ V BAKOVĚ NAD JIZEROU OD POLOVINY 19. STOLETÍ DO ROKU 1945

Diplomová práce

Studijní program: N7105 – Historické vědy
Studijní obor: 7105T021 – Historie
Autor práce: **Bc. Andrea Loučová**
Vedoucí práce: PhDr. Miloslava Melanová

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Andrea Loučová**
Osobní číslo: **P13000630**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Historie**
Název tématu: **Vývoj základního školství v Bakově nad Jizerou od poloviny
19. století do roku 1945**
Zadávací katedra: **Katedra historie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Autorka využije svou obhájenou bakalářskou práci, popisující rozvoj základního školství v Bakově nad Jizerou do roku 1914. Pokusí se o komparaci charakteru školství v Bakově nad Jizerou v podmínkách habsburské monarchie, v demokratickém Československu a v období okupace Československa a tzv. Protektorátu.

Na základě analýzy vývoje základních škol v Bakově nad Jizerou, nejprve popíše školství v období první světové války. Podrobná analýza škol po roce 1918 i v období 1939-1945 bude základem pro charakteristiku hlavních změn ve školství v těchto dějinných etapách.

Kromě měnící se organizace škol (včetně počtu tříd a žáků) bude sledovat proměny pedagogických sborů a zejména proměny skladby vyučovaných předmětů. Analýza by měla zachytit i změny v každodenním životě školy. Práce koncipovaná jako případová studie se může stát příspěvkem k celkové charakteristice proměn školství v českých zemích.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury: **viz příloha**

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Miloslava Melanová

Katedra historie

Datum zadání diplomové práce:

30. dubna 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

4. května 2015

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Jaroslav Pažout, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2014

Příloha zadání diplomové práce

Seznam odborné literatury:

Prameny:

1. Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Obecná a měšťanská škola dívčí Bakov nad Jizerou
2. Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Obecná a měšťanská škola chlapecká Bakov nad Jizerou
3. Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Obecná škola Bakov nad Jizerou
4. Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Okresní školní výbor Mnichovo Hradiště
5. Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Národní škola chlapecká Bakov nad Jizerou
6. Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Národní škola dívčí Bakov nad Jizerou
7. Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Střední škola dívčí Bakov nad Jizerou
8. Státní oblastní archiv v Praze - Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond: Střední škola chlapecká Bakov nad Jizerou

Literatura:

1. BEDNÁŘ, Vladimír: Bakov nad Jizerou v zrcadle staletí. Bakov nad Jizerou, Městský úřad Bakov nad Jizerou 1997.
2. BEDNÁŘ, Vladimír: Stezkami domova. Bakov nad Jizerou, ProCHemieTrans 2002.
3. BENEŠ, Luděk - KOTLABA, Radek - MATTA, Jiří: Mladoboleslavsko v proměnách času. Praha, Libri 1997,
4. KÁDNER, Otakar: Vývoj a dnešní soustava školství. Díl 1., Praha, Sfinx, Bohumil Janda, 1929.
5. KÁDNER, Otakar: Vývoj a dnešní soustava školství. Díl 2., Praha, Sfinx, Bohumil Janda, 1931.
6. KÁDNER, Otakar: Československá vlastivěda. Díl 10, Osvěta. Praha, Sfinx 1931.
7. KASPER, Tomáš - KASPEROVÁ, Dana: Dějiny pedagogiky. Praha, Grada 2008.
8. VÁŇOVÁ, Růžena - RÝDL, Karel - VALENTA, Josef: Výchova a vzdělání v českých dějinách. Díl 4., Praha, Karolinum 1992.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé diplomové práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí diplomové práce PhDr. Miloslavě Melanové za podporu, konzultace a připomínky při vypracovávání diplomové práce. Děkuji pracovníkům Státního okresního archivu v Mladé Boleslavi a Městské knihovny v Bakově nad Jizerou za podporu při vyhledávání materiálů a jejich poskytnutí ke studiu. Dále chci poděkovat svým rodičům za umožnění studií, trpělivost a podporu v rámci celého studia a při vypracování této práce.

Abstrakt

Závěrečná práce se věnuje vývoji školství v Bakově nad Jizerou v letech 1869 až 1945. Úvodní kapitola se věnuje dějinám školství v Bakově před rokem 1918. Popisuje stručně dějiny z období farní školy, která v Bakově byla do roku 1869. Další část kapitoly je zaměřená na rozvoj bakovských škol v letech 1869 až 1914. V těchto dvou částech úvodní kapitoly autorka vychází ze své obhájené bakalářské práce. Třetí část první kapitoly se věnuje školnímu životu v Bakově v době první světové války. Druhá kapitola závěrečné práce popisuje změny ve školství po vzniku Československé republiky. Porovnává školskou praxi z dob Rakouska-Uherska se změnami v době tzv. první republiky na základě vývoje škol v Bakově nad Jizerou. V další kapitole jsou zaznamenány proměny ve výuce a v chodu školy po zřízení Protektorátu Čechy a Morava a v průběhu druhé světové války. Závěrečná kapitola práce je zaměřena na životy a přínos nejvýznamnějších učitelů, kteří působili na bakovských školách od dob farní školy až do dvacátého století. V této části je také stručně popsán vývoj vzdělávání učitelů.

Klíčová slova: Bakov nad Jizerou, dějiny školství, obecná škola, měšťanská škola, obecná škola chlapecká, obecná škola dívčí, bakovský pokus, pokusná škola, Lidmila Žofková

Abstract

This thesis is devoted to the history of the education in Bakov nad Jizerou between years 1869 and 1945. First chapter describes education in Bakov's schools until 1918. Part of chapter briefly describes history of a parish school, which existed in Bakov till 1869. Other part is focused on schools development in Bakov between years 1869–1914. These two parts of the first chapter are based on author's bachelor thesis. Third part is devoted to the school life in Bakov during the First World War. Second chapter describes changes in the education system after the establishment of the Czechoslovak Republic. It compares the school practice in the time of Austria-Hungary with changes in time of so-called first Czechoslovak Republic based on the development of schools in Bakov nad Jizerou. In the next chapter are described changes in a teaching and a practice of the school life after the establishment of the Protectorate of Bohemia and Moravia and during the Second World War as well. Final chapter describe life stories of most important teachers, who were working for in Bakov's schools since times of the parish school until the twentieth century. In this chapter is also briefly described the development of teacher's education.

Keywords: Bakov nad Jizerou, history of Education, elementary school, town school, elementary boy school, elementary girl school, experimental school, Bakov's experiment, Lidmila Žofková.

Obsah

Obsah.....	7
Seznam obrázků	8
Úvod	9
Rozbor pramenů a literatury	10
1. Školství v Bakově nad Jizerou do roku 1918	14
1.1. Bakov nad Jizerou a počátky školství ve městě.....	14
1.2. Rozvoj školství v Bakově nad Jizerou v letech 1869 až 1914.....	16
1.3. Vývoj školství v Bakově nad Jizerou v době 1. světové války	21
2. Školství v Bakově nad Jizerou po vzniku Československé republiky	28
2.1. Organizace školství v Československé republice	28
2.2. Vývoj bakovských škol v době Československé republiky.....	37
2.2.1. Obecná a měšťanská škola chlapecká v Bakově nad Jizerou.....	42
2.2.2. Obecná a měšťanská škola dívčí v Bakově nad Jizerou	47
2.2.3. Vývoj školních budov a prostor využívaných školou v Bakově nad Jizerou.....	50
2.3. Reformní školství ve třicátých letech 20. století.....	53
2.3.1. Reformní školství v Bakově nad Jizerou	56
3. Školství v Bakově nad Jizerou v době Protektorátu Čechy a Morava	63
4. Významní učitelé působící v Bakově nad Jizerou	72
4.1. Vzdělávání učitelů v letech 1869 až 1918	91
4.2. Vzdělávání učitelů v letech 1918 až 1945	92
Závěr.....	93
Použité prameny.....	95
Použitá literatura	96
Seznam příloh	100
Příloha A	101
Příloha B	102
Příloha C	103
Příloha D	104
Příloha E	105

Seznam obrázků

Obr. 1: Půdorys školní budovy z roku 1881	18
Obr. 2: Návštěva učitelů a učitelek ze Slovenska v roce 1924.	31
Obr. 3: Přehled počtu žactva Obecné školy chlapecké v Bakově n. J. v době ČSR	44
Obr. 4: Hudební kroužek žákovské samosprávy.....	46
Obr. 5: Přehled počtu žactva Měšťanské školy chlapecké v Bakově n. J. v době ČSR..	46
Obr. 6: Přehled počtu žactva Obecné školy dívčí v Bakově n. J. v době ČSR.....	48
Obr. 7: Přehled počtu žactva Měšťanské školy dívčí v Bakově n. J. v době ČSR	50
Obr. 8: Učitelský sbor chlapeckých škol v Bakově n. J. ve školním roce 1927/1928 ...	88
Obr. 9: Učitelský sbor dívčí školy v Bakově n. J. ve školním roce 1927/1928.....	89
Obr. 10: Učitelský sbor chlapeckých škol v Bakově n. J. ve školním roce 1934/1935 ..	89
Obr. 11: Učitelský sbor dívčích škol v Bakově n. J. ve školním roce 1933/1934	89
Obr. 12: Učitelský sbor chlapecké školy v Bakově n. J. v roce 1937/1938	90

Úvod

Ve své diplomové práci se budu věnovat tématu vývoje základního školství v Bakově nad Jizerou v období od poloviny 19. století, kdy zde vznikla obecná škola až do konce druhé světové války. Cílem práce je na základě studia archivních pramenů popsat rozvoj školství v malém středočeském městě. Nejdříve bych chtěla čtenáře seznámit se vznikem školství v Bakově nad Jizerou a jeho vývojem až do roku 1914. V této části kapitoly budu vycházet ze své obhájené bakalářské práce. Poté popíšu život v bakovských školách v průběhu první světové války, který dosud nebyl zpracován. Hlavním úkolem práce je porovnat školský systém z doby Rakouska-Uherska s jeho změnami po vzniku Československé republiky na základě vývoje škol v Bakově nad Jizerou. V komparaci změn ve fungování obecných a měšťanských škol budu pokračovat i pro období po vzniku Protektorátu Čechy a Morava až do konce druhé světové války. V průběhu všech těchto období došlo k významným změnám v organizaci výuky, ke snížení maximálního počtu žáků ve třídách a k zavádění i rušení některých vyučovacích předmětů. Závěr práce bych ráda věnovala některým významným učitelům, kteří působili na bakovských školách v různých časových etapách. Každý z nich se nesmazatelně zapsal do historie bakovských škol i města. Na jejich životní osudy navážu stručným popisem vývoje učitelského vzdělávání v letech 1869 až 1945.

Rozbor pramenů a literatury

Základními prameny této práce jsou archivní materiály ze Státního okresního archivu v Mladé Boleslavi týkající se školství v Bakově nad Jizerou. Pro nejstarší období byl využit fond Obecná škola Bakov nad Jizerou z let 1869 až 1900. Tento fond je plně přístupný a jeho inventář je k dispozici i online na internetových stránkách SOkA Mladá Boleslav. Z fondu byly využity téměř všechny materiály. K dispozici jsou především výkazy docházky a prospěchu všech tříd z let 1869 až 1900 a třídní knihy ze školních let 1873/1874 a 1897/1898. Nejdůležitějším zdrojem informací byly výkazy docházky a prospěchu. V těchto výkazech byly užitečné informace o počtech žáků ve třídách, o vyučovaných předmětech v jednotlivých ročnících, o pravidelnosti docházky žáků a o učitelích, kteří v dané třídě učili. Pro období bakovského školství z let 1900 až 1918 je ze Státního okresního archivu v Mladé Boleslavi k dispozici fond Obecná a měšťanská škola chlapecká Bakov nad Jizerou, který uchovává materiály z obecné i měšťanské školy chlapecké z let 1900 až 1940. Další období fungování chlapeckých škol zaznamenávají fondy Střední škola chlapecká a Národní škola chlapecká. Fond Střední škola chlapecká obsahuje materiály z měšťanské školy chlapecké z let 1940 až 1948 a střední školy chlapecké od roku 1948 do roku 1953. Fond Národní škola chlapecká uchovává archiválie z obecné školy chlapecké z let 1940 až 1948 a národní školy chlapecké z let 1948 až 1953. Pro tuto práci byly využity jen materiály do roku 1945. Fondy chlapeckých škol jsou zpracované a přístupné. K popsání historie dívčího školství byl využit fond Obecná a měšťanská škola dívčí Bakov nad Jizerou, který obsahuje materiály z let 1900 až 1941. Tento fond však není zpracovaný a přístupné byly jen knihy z porad učitelských sborů z let 1900 až 1941 a dále také školní oběžníky. Do těchto oběžníků, které byly ve formě sešitu, vpisoval/a zprávy a hlášení ředitel/ka školy. V oběžnících ředitel sděloval celému sboru aktuální zprávy a novinky. V těchto materiálech byly však většinou stejné informace jako v zápisech z porad sboru. Informace o bakovských dívčích školách z dalších válečných let mi pracovníci archivu bohužel nedohledali. Z těchto zmíněných fondů byly v práci využity zejména zápisy z porad učitelských sborů, výkazy docházky a prospěchu, učební plány, třídní knihy a oběžníky zemské školní rady. Zápisy z porad učitelských sborů jsou velmi podrobné. Jsou zde informace o aktuálních vyhláškách, úředních dopisech, výnosech školních rad či zákonech. Zápisy poskytují komplexní přehled o chodu školy, o jejím každodenním fungování, o důležitých událostech ve škole a reakcích na tyto události. Jsou zde údaje

o stavu učitelského sboru i osobní informace o učitelích. Ze zápisů je možné vysledovat rozvoj bakovských škol, jak se měnily počty žáků ve třídách a počty tříd. Poskytují informace o prospěchu žáků, o chování i jejich náladě v návaznosti na tehdejší politické a ekonomické dění. Ze zápisů je možné získat povědomí o sociálním postavení učitelů, o jejich smýšlení a jejich názorech na aktuální události v zemi. Zápisy z porad učitelských sborů umožňují detailně a komplexně poznat život na bakovských školách a jeho odraz od aktuálních politických a sociálních podmínek.

Pro studium dějin bakovského školství byl důležitý i fond Archiv města Bakov nad Jizerou. V tomto fondu se vyskytují materiály, které vypovídají o zřizování a vydržování bakovských škol. K tomuto tématu se zde nacházely materiály jako korespondence města s Okresním školním výborem, zemským úřadem v Praze či rodičovským sdružením. Materiály vypovídaly mnoho o vývoji bakovských školních budov a peripetiích, které s touto záležitostí město Bakov nad Jizerou mělo. Další informace o zřizování a vydržování bakovských škol poskytly materiály z fondu Okresní školní výbor Mnichovo Hradiště. V tomto fondu byly cenné i informace o bakovských učitelích. Avšak osobní spisy zde měl jen zlomek bakovských učitelů. Nebylo proto možné udělat kompletní soupis všech bakovských učitelů a jejich nacionalit. Dalšími materiály týkajícími se bakovské dívčí školy byly zprávy o průběhu pokusného vyučování z počátku třicátých let.

K závěru mého studia o bakovských školách mi bylo umožněno nahlédnout do některých školních kronik, které jsou uloženy v Městské knihovně v Bakově nad Jizerou a o jejichž existenci jsem do té doby nevěděla. K dispozici mi byly tyto kroniky: *Památní kniha obecné školy v Bakově založená v roce 1879*. Kronika byla psaná od roku 1879, avšak předchozí vývoj školy byl na začátku knihy shrnut. Informace o vzniku bakovské školy a fungování farní školy mi pomohly k dotvoření obrazu celého vývoje bakovského školství. V této kronice jsou od roku 1900 záznamy psány odděleně, pro chlapeckou a dívčí školu a v této knize pokračovala svými zápisy chlapecká škola až do roku 1924. Kronika dívčí školy – *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově* – byla psána až od roku 1917. Dále jsem měla k dispozici další dvě kroniky chlapeckých škol – *Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově nad Jizerou z let 1924 až 1940* a *Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově nad Jizerou z let 1940 až 1951*. Kroniky mi poskytly opět další pohled na bakovské školství. Kroniky psali učitelé nebo ředitelé škol a bylo zajímavé sledovat, co pro ně bylo důležité k uchování pro příští generace. V kronikách se občas vyskytovaly i fotografie nebo letáky týkající se tehdejšího dění.

Pro komparaci vývoje školského systému v průběhu tří zkoumaných dějinných etap byly důležité zákony vydané v daných obdobích. Pro analýzu školství v době Rakouska-Uherska byl nejdůležitější tzv. Hasnerův říšský zákon z roku 1869 a jeho novela z roku 1883. Pro období Československé republiky od roku 1918 jsem využila několik zákonů, které měnily organizaci a způsob správy škol. Zásadním zákonem byl tzv. malý školský zákon z roku 1922, který převzal některá ujednání z Hasnerova zákona a zavedl nová, odpovídající demokratické republice. Prostřednictvím školské legislativy bylo také možné sledovat vývoj školství nejen v Bakově ale celé monarchii a republice. Studium tehdejších zákonů bylo nezbytné pro tuto práci a komplexní analýzu školských systémů.

Z literatury využité při tvorbě této práce byly důležité články Vladimíra Bednáře, Aloise Havla a Evy Tomandlové a některých dalších „bakováků“ z historie Bakova nad Jizerou, bakovských škol a statě o místních učitelích publikované v domácím periodiku *Bakovsko* z let 1959 až 1966 a 2001 až 2015. O historii města Bakova nad Jizerou byly čerpány informace z publikace Vladimíra Bednáře *Bakov nad Jizerou v zrcadle staletí*, která obsahuje stručný přehled historie města od jeho počátku až do konce 20. století. Ke studiu o Bakovsku přispěla díla od Karla Kuči *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* a od Josefa Vítězslava Šimáka *Dějinné paměti okresu mnichovohradištského a Soupis památek historických a uměleckých v okresu mnichovohradištském*.

K dějinám školství v 19. století a na počátku 20. století byly pro mou práci stěžejní publikace *Vývoj a dnešní soustava školství. Díl 1. a 2.* a *Československá vlastivěda. Díl 10.* od Otakara Kádnera, *Školy české* od Jana Šafránka a *Výchova a vzdělání v českých dějinách* od kolektivu Růžena Váňová, Karel Rýdl a Josef Valenta. K uchopení problematiky postavení dětí a jejich vzdělávání v době první světové války byla použita publikace *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914 – 1918* od kolektivu Martina Halířová, Tomáš Jiránek a Milena Lenderová. Rámec vývoje školství po vzniku Československa mi pomohly určit práce od Tomáše Kaspera a Dany Kasperové *Dějiny pedagogiky a Vybrané kapitoly z dějin pedagogiky*. Tyto práce se věnují vývoji školských systému a pedagogických koncepcí od J. A. Komenského až po reformní hnutí ve 20. století. Ke studiu reformních pedagogických směrů byly důležité práce *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*, *Pedagogická encyklopedie* a *Pedagogický*

slovník od Jana Průchy a kolektivu a *Stručné dějiny pedagogiky* od Vladimíra a Vladimíra Jůvových. Ke studiu konkrétních reformních projektů přispěla diplomová práce Barbory Šůvové *Pokusné a reformní školy 20. a 30. let 20. století v Československu*.

Stručný přehled o tématu vývoje školských systémů podávají i díla *Přehled dějiny pedagogiky* od Jana Hábla a Kamila Janíše a *Stručný průvodce dějinami pedagogiky* od Vladimíra Štveráka a Milady Čadské. Práci doplnily i informace o vzniku a rozmachu Československé církve z publikace *Církevní krize na počátku první Československé republiky* od Pavla Marka. V práci byly využity i některé závěrečné práce věnující se tématům z dějin pedagogiky.

1. Školství v Bakově nad Jizerou do roku 1918

1.1. Bakov nad Jizerou a počátky školství ve městě

Středočeské město Bakov nad Jizerou bylo založeno pravděpodobně cisterciáky z nedalekého kláštera Hradiště ve 13. století. První zmínka o městě pod názvem „*villa in Bakaw*“ je z roku 1345.¹ Markvart ze Zvířetic odkoupil Bakov i s okolními vesnicemi od cisterciáků a připojil ho ke svému zvířetickému panství. V roce 1497 získal Bakov městskou pečeť a právo pořádat trhy a tak byl Bakov povýšen na město.² V 16. století celé zvířetické panství odkoupil Jan z Vartemberka. O škole v Bakově nad Jizerou se poprvé zmiňuje privilegium Jindřicha Zikmunda z Vartemberka z roku 1590, ve kterém Bakovu udělil další městská práva, právo várečné, solné a kšaftu (dědictví vlastního majetku).³ Je však velmi pravděpodobné, že škola byla v Bakově už od 14. století. Roku 1348 byl v Bakově postaven farní kostel sv. Bartoloměje a při fáře obvykle bývala škola. První známá školní budova byla umístěna v prostorách dnešní fary u kostela sv. Bartoloměje na náměstí a byla ze dřeva.⁴ Po bitvě na Bílé Hoře se celé zvířetické panství včetně Bakova dostalo do rukou Valdštejnů. V roce 1693 po zásahu blesku vyhořel zvířetický zámek a správa panství se musela přestěhovat do dnešního Kláštera Hradiště.⁵ Od dalšího požáru na zámku v roce 1720, byl objekt trvale opuštěn.

V roce 1656 byla postavena nová školní budova a jako kantor zde působil Václav Peregrinus.⁶ Dalšími bakovskými kantory byli Tomáš Rotelius Kostelecký a od roku 1713 Jiří Rotelius.⁷ Roku 1747 se stal učitelem na farní škole v Bakově Jiří Ignác Linek, který na učitelské místo nastoupil po svém otci Jiřím Linkovi.⁸ V roce 1774 byl za vlády Marie Terezie vydán školský patent. Podle něj měla být v každé farní obci zřízena obecná triviální škola a byla zavedena povinná šestiletá školní docházka pro děti

¹ PROFOUS, Antonín: *Místní jména v Čechách*, Praha, Česká akademie věd a umění 1947. s. 24.

² BEDNÁŘ, Vladimír: *Bakov n. J. v zrcadle staletí*, Bakov n. J., Městský úřad Bakov n. J. 1997, s. 9–10.

³ ŠIMÁK, Josef Vítězslav: *Dějinné paměti okresu mnichovohradištského. Díl I*, Praha, Okresní výbor Mnichovo-Hradištský 1917, s. 351–355.

⁴ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 6.

⁵ HEROLD, Jan Adolf: *Mnichovohradištsko: Přírodou a památkami*, Mnichovo Hradiště, Odbor K. Č. T. 1914. s. 6.

⁶ BEDNÁŘ, Vladimír: *Bakov n. J. v zrcadle staletí*, s. 18.

⁷ HAVEL, Alois: *Dějiny školy v Bakově*, in: *Bakovsko*, 1961, č. 8, s. 7.

⁸ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 12.

od šesti do dvanácti let. V triviálních školách se učilo čtení, psaní, počítání a náboženství. V roce 1775 se bakovská škola přestěhovala do domu s číslem popisným 84, na místo dnešní budovy městské knihovny a muzea. Od roku 1791 byl bakovským učitelem Jan Fibiger.⁹ Do jednotřídní triviální školy chodilo přibližně 124 žáků, chlapců i dívek, ve věku od šesti do dvanácti let.¹⁰ Do školy docházely i děti z přiskolených obcí (Malá Bělá, Nová Ves, Klokočka, Dolánky, Horka, Trenčín, Čihádka, Zvířetice, Podhradí, Rečkov, Veselá, Buda, Dalešice, Chudoplesy, Bítouchov, Násedlnice, Studénka, Haškov a Zájezda). Na konci 18. století a ve století 19. se město rozvíjelo. Byla postavena nová budova městské radnice a ve škole byla zřízena druhá třída. Vyučoval v ní učitelský pomocník Josef Horák.¹¹ V roce 1824 byla přestavěna stávající dřevěná budova na kamennou. V patře byly umístěny dvě třídy. V roce 1829 nastoupil do Bakova novýodučitel Augustin Fibiger. Rozvoj města je patrný i na počtu domů ve městě. V roce 1757 stálo v Bakově 116 domů a v roce 1843 měla obec 1393 obyvatel žijících v již 180 domech.¹²

Po smrti Jana Fibigera se v roce 1851 řídícím učitelem bakovské školy stal Josef Tondr. Již v době jeho příchodu byla budova školy i přes nedávnou přestavbu ve velmi špatném stavu. Byt pro učitele musel být přestavěn, aby byl vůbec obyvatelný.¹³ Kvůli stále se zvyšujícímu počtu žáků byla povolena třetí třída. O to se zasadil zejména řídící učitel Tondr. Učebna pro novou třídu byla umístěna do přízemního bytu pro podučitele. Bakovská farní škola byla trojtřídní až do roku 1870. S Josefem Tondrem vyučoval v Bakově podučitel August Fibiger a Ignác Levý. V roce 1869 vystřídal Ignáce Levého Josef Nejedlý.¹⁴

⁹ BEDNÁŘ, Vladimír: Bakovské školství v konci 18. století, in: *Bakovsko*, 2003, č. 7, s. 3.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 22.

¹² KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 1.*, Praha, Libri 1996, s. 48.

¹³ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 31.

¹⁴ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 37.

1.2. Rozvoj školství v Bakově nad Jizerou v letech 1869 až 1914

14. května 1869 byl vydán říšský zákon, jímž se ustanovují pravidla vyučování ve školách obecných.¹⁵ Zákon stanovil nová pravidla pro vyučování ve školách obecných a měšťanských, ve vzdělávání učitelů a ve zřizování soukromých škol. Zákon vešel v platnost začátkem příštího školního roku v září 1870. Ukládal obcím, které mají ve svém školském obvodu více než 40 dětí ve věku školou povinných, zřídit obecnou školu. Na tomto základě se v Bakově nad Jizerou z tehdejší farní školy stala v roce 1870 koedukovaná obecná škola se třemi třídami. V návaznosti na říšský zákon bylo v roce 1870 vydáno „*Narižení, vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučovacích*“, v němž byl vydán Řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné.¹⁶

Říšský zákon uváděl, že školy zřízené státem, zemí nebo obcí byly veřejným ústavem a mohly ho navštěvovat děti jakéhokoliv náboženského vyznání. Byla navýšena povinná školní docházka z šesti na osm let. Povinnost chodit do školy začínala od dokonání šestého roku a trvala až do dokonání čtrnáctého. V praxi to často vypadalo tak, že děti hned po svých 14. narozeninách odcházely ze školy, aniž by dokončily školní rok. Po odchodu ze školy obdrželi žáci propouštěcí vysvědčení. „*Na tomto vysvědčení byly základní informace o žákovi nebo žačce, kdy a kde se dotyčný narodil, jakého je náboženského vyznání a jak se jmenují a jakého povolání jsou jeho rodiče. Bylo uváděno, kdy nastoupil žák na obecnou školu či měšťanskou školu. Dále bylo hodnocení mravů a pilnosti. Podepsán byl řídící a třídní učitel.*“¹⁷ Z povinné docházky byly omluveny děti, které měly nějaké duševní nebo fyzické postižení, které bránilo v docházce. Dále byly omluveny děti, které se učily doma, navštěvovaly nějakou soukromou školu, nebo se vzdělávaly na některé vyšší škole. Za pravidelnou docházku dětí zodpovídali jejich rodiče nebo zástupci. Tito byli také povinni obstarat dětem školní pomůcky a učebnice. Pokud děti do školy nechodily a neměly absence řádně omluvené, dostali rodiče připomenutí, aby své děti do školy

¹⁵ Zákon č. 62 ze 14. 5. 1869, jímžto se ustanovují pravidla vyučování na školách obecných, in: *Říšský zákoník*, s. 201 § 1.[online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z:

<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

¹⁶ *Narižení, vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučování, jímžto se vydává řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné ze dne 20. srpna 1870*, in: *Říšský zákoník*, s. 219. [online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

¹⁷ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, bakalářská práce, Technická univerzita v Liberci, Liberec 2013, s. 27.

posílali. V opačném případě mělo být proti rodičům zahájeno trestní řízení. Počet učitelů ve škole závisel na počtu žáků. Na jednoho učitele spadalo maximálně 80 žáků. V bakovských třídách však bývalo i více jak 100 žáků. V prvním roce fungování koedukované obecné školy v Bakově navštěvovalo školu téměř pět set žáků ve třech třídách.¹⁸ Postupem času ale přibývalo učitelů, zvyšoval se počet tříd a v ročnících byla vytvářena oddělení. V čele obecné školy stál řídící učitel. Vyučovat se na obecné škole mělo minimálně těmito předměty: náboženství, jazyk, počty, přírodověda, zeměvěda, historie, psaní, nauka o formách geometrických, zpěv a tělocvik.¹⁹ Dívky se navíc učily ženským ručním pracím a nauce o domácím hospodářství. Součástí výuky na obecných školách bylo i náboženství, které obstarával církevní představitel nebo některý z učitelů s povolením církevního úřadu. Každý školní den v Bakově začínal v kostele, kde proběhla v rámci výuky náboženství mše svatá. Žáci jednou za čtvrt roku obdrželi školní zprávu s prospěchem ze všech studovaných předmětů. Tato zpráva musela být podepsána rodiči a vrácena do školy.

Řídícím učitelem obecné školy v Bakově byl od roku 1851 Josef Tondr a za jeho působení se obecná škola rozrůstala. V roce 1872 byla první třída rozdělena na dvě oddělení, ve kterých vyučoval podučitel Vojtěch Horčíčka. Josef Tondr a Josef Nejedlý vyučovali ve druhé a třetí třídě. O rok později se škola rozšířila o čtvrtou a další rok o pátou třídu. Dalším bakovským učitelem se stal Václav Vlček a novým podučitelem Miroslav Lachman.²⁰ „*Po pětiletém studiu na obecné škole mohli žáci přestoupit do měšťanské školy. V Bakově nad Jizerou ale měšťanská škola vznikla až v roce 1906. Žáci mohli pokračovat ve studiu na měšťanských školách v okolních městech. Ti, kteří na obecné škole zůstali, zde studovali další tři roky. Podle dosažených znalostí byli vždy na začátku školního roku rozřazeni do jednotlivých tříd.*“²¹ V roce 1876 došlo k prvnímu rozdělení čtvrté a páté třídy do dvou oddělení podle pohlaví žáků.²² V roce 1878 se novým řídícím učitelem obecné školy v Bakově nad Jizerou stal Antonín Mašek. V této funkci působil až do roku 1900 a poté byl do roku 1904 řídícím učitelem

¹⁸ Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond Obecná škola Bakov n. J., kniha č. 2–4. Výkazy docházky a prospěchu.

¹⁹ Zákon č. 62 ze 14. 5. 1869, in: *Říšský zákoník*, s. 201 § 1.[online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

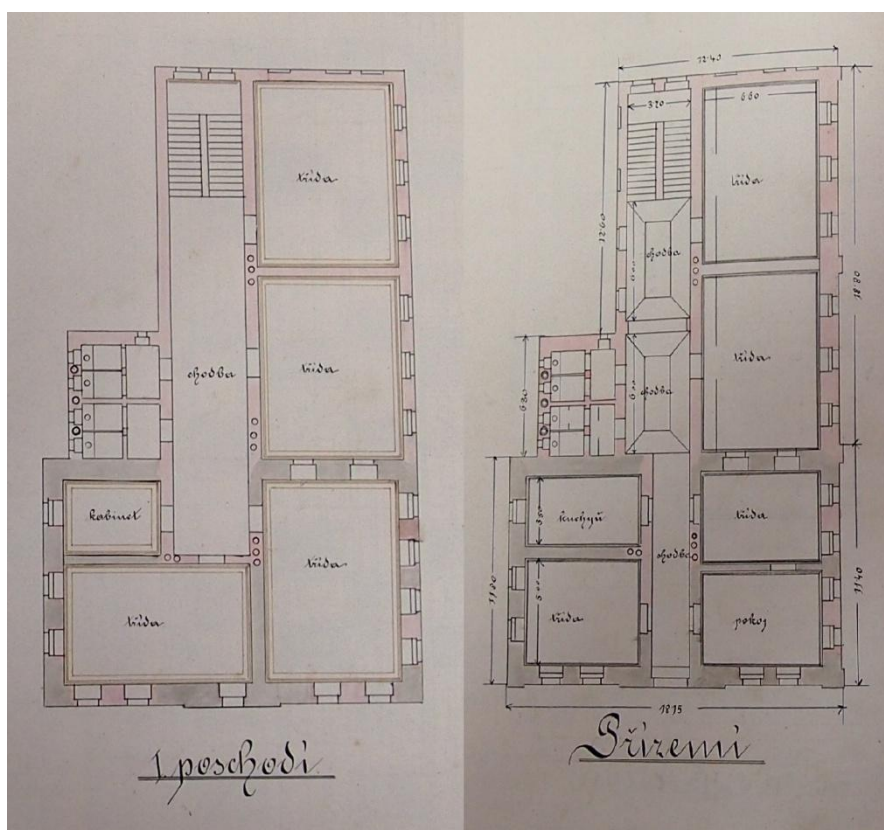
²⁰ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 44.

²¹ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 21.

²² SOKA MB, fond OŠ Bakov n. J., kniha č. 31, 32, 33. Výkazy docházky a prospěchu.

obecné školy chlapecké. V 70. letech 19. století nedocházelo k velkému rozvoji jen ve školství. V Bakově vznikl čilý spolkový život. V roce 1867 byl založen zpěvácký spolek Slavoj.²³ V roce 1872 vznikla Měšťanská beseda a o rok později byl založen ochotnický divadelní spolek Tyl.²⁴ Roku 1879 byl zřízen spolek svatého Václava na podporu chudých školních dětí a dobrovolný hasičský sbor.

S přibývajícím počtem žáků bylo nutné navýšit kapacitu školy. V roce 1881 bylo na školní budovu přistavěno další patro, ve kterém byly umístěny čtyři nové třídy.²⁵ Ani po těchto stavebních úpravách však škola nestačila, a tak byly další třídy umístěny v soukromých domech na náměstí. Školní budova vypadala po přístavbě takto:

Obr. 1: Půdorys školní budovy z roku 1881²⁶

V roce 1883 byla zřízena škola ve Zvířeticích a k ní byly přiškoleny obce Podhradí, Dalešice, Bítouchov. Žáci z těchto obcí, tak odešli z bakovské školy. V témže roce byla vydána novela školského zákona z roku 1869 a došlo k několika

²³ BEDNÁŘ, Vladimír: 120 let bakovského Sokola, in: *Bakovsko*, 2005, č. 6, s. 8.

²⁴ BEDNÁŘ, Vladimír: Z historie divadelního sdružení Tyl v Bakově, in: *Bakovsko*, 2003, č. 8, s. 5.

²⁵ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 62.

²⁶ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 60, 61.

změnám.²⁷ „*Touto novelou byl navýšen maximální počet dětí ve třídě při polodenním vyučování na jednoho učitele z osmdesáti na sto. Novela také zavedla, že ženské ruční práce musí vyučovat učitelka. Nejspíš proto byla do obecné školy v roce 1883 přijata podučitelka Filoména Šolcová jako první žena v učitelském sboru obecné školy v Bakově nad Jizerou.*“²⁸ Další učitelky nastupovaly do bakovské školy od roku 1891. Novela zavedla nepovinný tělocvik pro dívky. Pro děti nemajetných rodičů nad dvanáct let byly zavedeny úlevy z povinné školní docházky, aby mohly pomáhat rodičům v hospodářství a na polích. Výuka pro ně mohla být omezena na část roku, na polodenní vyučování, anebo na vyučování jen v některých dnech v týdnu. Další změna byla zaznamenána v postavení učitele náboženství. Od přijetí této novely měl učitel náboženství stejné postavení ve škole jako hlavní učitel, tedy ředitel. Ředitelem školy nadále mohl být jen ten, kdo byl způsobilý vyučovat náboženství. Těmito usneseními se výrazně zvýšil vliv církve ve školství a na výuku ostatních předmětů. V roce 1893 město koupilo bývalý hostinec U Huňátů vedle radnice a zřídilo v něm několik tříd.²⁹ Obecná škola od té doby sídlila v dosavadní školní budově u kostela a v tzv. Huňátovně. V polovině devadesátých let 19. století už byly všechny třídy rozděleny na oddělení chlapecké a oddělení dívčí. Tím byla škola připravena na rozdělení škol na dva ústavy.

K rozdělení obecné školy na dva ústavy došlo v roce 1900 na základě rozhodnutí c. k. zemské školní rady ze dne 22. listopadu 1898.³⁰ V Bakově nad Jizerou tak vznikla pětitřídní obecná škola chlapecká a pětitřídní obecná škola dívčí. Chlapecká škola sídlila ve školní budově na náměstí za kostelem v budově dnešní městské knihovny a muzea. V této budově také sídlila a první a pátá třída obecné školy dívčí. Zbylé tři třídy byly umístěny do tzv. Huňátovny, do domu vedle radnice na náměstí.³¹ Řídícím učitelem obecné školy chlapecké byl ustanoven dosavadní řídicí učitel obecné školy Antonín Mašek. Na obecné škole dívčí tento post zastával Vojtěch Horčíčka.³² Antonína

²⁷ Zákon z 2. května 1883, kterýmž se mění některá ustanovení zákona ze dne 14. května 1869. (Z. Ř. č. 62.), in: *Říšský zákoník*, s. 199.[online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

²⁸ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 24.

²⁹ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 133.

³⁰ Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond Obecná a měšťanská škola chlapecká Bakov n. J., kniha č. 2, protokol z porady uč. sboru, s. 16

³¹ HAVEL, Alois: *Dějiny školy v Bakově*, in: *Bakovsko*, 1962, č. 1, s. 7.

³² *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze šk. roku 1899/1900 (strany již nejsou číslovány).

Maška vystřídal v roce 1904 František Faix a o rok později Josef Javůrek, který ve funkci setrval až do svého odchodu do důchodu v roce 1924. Vojtěcha Horčičku nahradila v roce 1909 Filoména Šolcová, která ve funkci setrvala do roku 1916.

Na počátku 20. století místní školní rada rozhodla o stavbě nové školní budovy pro chlapeckou školu, která by sloužila i budoucí měšťanské škole, o jejíž zřízení město usilovalo. Stavba nové školy začala slavnostním položením základního kamene 28. června 1905. Projektantem školy byl Václav Kynzl.³³ „*Nová škola byla vysvěcena již 2. září 1906 a získala číslo popisné 278, které má dodnes.*“³⁴ Škola byla pouze jednopatrová, stavbu druhého patra nebylo kvůli vysokým nákladům možné zrealizovat. „*V lednu 1907 se ale Místní školní rada rozhodla přistavět ke stávající obecné škole chlapecké nové křídlo budovy.*“³⁵ Obec Bakov nad Jizerou převzala veškeré náklady na sebe. „*V nové školní budově obecná škola sídlila od počátku školního roku 1906/1907 a měšťanská od konce roku 1907. První stupeň základní školy sídlí v této novorenesanční budově dodnes.*“³⁶ Do uvolněné školní budovy za kostelem se poté přestěhovala obecná škola dívčí, která dosud sídlila v tzv. Huňátovně vedle radnice na náměstí. Dívky byly vyučovány v této školní budově až do roku 1953, kdy byla v Bakově nad Jizerou opět zavedena koedukovaná výuka.

V roce 1906 byla v Bakově nad Jizerou výnosem zemské školní rady zřízena chlapecká měšťanská škola.³⁷ Školy měšťanské byly dle zákona z roku 1869 zřizovány k tomu, aby poskytovaly vyšší vzdělání, než které šlo získat na obecné škole. Měšťanská škola měla tři ročníky a navazovala na školu obecnou. Žáci po pěti letech na obecné škole, přibližně v deseti letech, mohli přestoupit na měšťanskou školu anebo dochodit povinnou školní docházku na obecné škole. Do měšťanské školy chodily děti, které na obecné škole vynikaly a měly velmi dobrý prospěch. Po absolvování tříleté měšťanské školy, nebo i dříve pokud již dosáhl čtrnácti let, žák splnil povinnou školní docházku a získal propouštěcí vysvědčení. První třída bakovské měšťanské školy sídlila ještě v tzv. Huňátovně ale na konci roku 1907, po provedení přístavby, se měšťanská škola přestěhovala do nové školní budovy. Správcem měšťanské školy byl ředitel Josef Javůrek. Do první třídy nastoupilo v září 1906 sedmdesát pět chlapců ve věku 10 až 13

³³ BEDNÁŘ, Vladimír: *Bakov n. J. v zrcadle staletí*, s. 38.

³⁴ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 34.

³⁵ BEDNÁŘ, Vladimír: *Bakov n. J. v zrcadle staletí*, s. 38.

³⁶ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 34.

³⁷ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze šk. roku 1906/1907.

let.³⁸ Vyučovalo se těmito předměty: „náboženství, jazyk a písemnosti, zeměpis a dějepis, zvláštní zření majíc k vlasti a ústavě vlastenecké, přírodopis, přírodozpyt, aritmetika, geometrie, vedení knih, kreslení od ruky, kreslení geometrické, krasopis, zpěv a tělocvik“.³⁹ Dále žáci dostávali známky za mravy, pilnost a vnější úpravu písemných prací.⁴⁰ Od roku 1908 byly v bakovské měšťanské škole vždy tři třídy. V roce 1912 bylo povoleno studium dívek na měšťanské škole chlapecké, protože dívčí měšťanská škola v Bakově nebyla. „Dívek bylo přibližně 20% z celkového počtu žáků. Navštěvovaly chlapeckou měšťanku až do roku 1919, kdy byla v Bakově nad Jizerou zřízena měšťanská škola dívčí.“⁴¹ Učitelé se již po čtrnácti dnech fungování koedukace shodli na tom, „že účinek na chlapce jest prospěšný, jsou pořádnější, klidnější a pilnější.“⁴²

1.3. Vývoj školství v Bakově nad Jizerou době 1. světové války

V červenci roku 1914 vypukla 1. světová válka, která zasáhla celou rakouskou monarchii včetně města Bakova nad Jizerou. V 19. století až do této doby docházelo k velkému rozvoji národního školství, což je patrné i na vývoji bakovských škol. Vše čeho bylo v průběhu 19. století v této oblasti dosaženo, však během 1. světové války vzalo za své. V počátcích války výuka na školách v Bakově probíhala bez jakýchkoliv změn. V důsledku stále nekončícího válečného stavu však docházelo k omezením výuky a změnám v chodu školy. Nejdříve válka zasahovala do života žáků jen tím, že byli vyzýváni k různým sbírkám. Po výuce ale čím dál častěji i místo výuky děti chodily sbírat nejrůznější materiály. Nejčastěji se sbíraly kovy a listí či plody stromů, keřů a bylin (ostružiny, jahody, maliny, borůvky, brusinky, lipové květy, jitrocel, kopřivy, duběnky, žaludy, kaštiny). „C. k. okresní školní rada v Mnichově Hradišti se zřetelem k vynesení C. k. zemské školní rady z 1. října 1914 vybízí, by školní mládež dle potřeby sbírala ostružinové listí.“⁴³ Sbíraly se i drahé kovy (zlato, stříbro, cín, olovo),

³⁸ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 233. Výkazy docházky a prospěchu.

³⁹ Zákon č. 62 ze 14. 5. 1869, in: *Říšský zákoník*, s. 204.[online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

⁴⁰ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 233. Výkazy docházky a prospěchu.

⁴¹ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 40.

⁴² SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 2, protokol z porady uč. sboru ze 14. 10. 1912.

⁴³ Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond Obecná a měšťanská škola dívčí Bakov nad Jizerou, kniha „Zápisy o konferencích“ nemá evidenční číslo, protokol z porady uč. sboru z 5. 11. 1914.

kaučuk, odpadky, staré oblečení a hadry, travní semena anebo usušené ponravy a chrousti. To vše se posílalo do Ústřední sběrný v Praze, Válečné pomocné kanceláře v Praze nebo do pobočky Červeného kříže. Žáci s učiteli pořádali sbírky a za utržené peníze nakupovali vlnu a jehlice, bavlnu a látky k výrobě prádla pro vojáky. Učitelský sbor často do těchto sbírek pravidelně přispíval částí svého již nízkého platu. Dívky s učitelkami šily a pletly ponožky, nákolnice a nátepnice, rukavice, kamaše a kukly. „*Válečná pomocná kancelář zaslala na zdejší školu dívčí 41,5 metru látky na spodky pro vojíny. Šití ujaly se nejstarší žákyně obecné školy a žákyně školy měšťanské.*“⁴⁴ Byly vyráběny i papírové podešve a ponožky pro vojíny.

Další omezování výuky v průběhu války bylo způsobeno absencemi učitelů. Mnoho kvalitních učitelů bylo povoláno do vojenské služby, v Čechách až 40% učitelstva.⁴⁵ Výuka se v těchto podmínkách zkracovala a bylo zaváděno polodenní nebo střídavé vyučování. V Bakově nad Jizerou ihned na začátku války, v září roku 1914 chyběl jeden učitel v obecné škole chlapecké, Stanislav Malý, protože byl povolán do války. Z důvodu jeho absence vyučovala na počátku školního roku 1914/1915 paní učitelka Božena Steinichová první i druhou třídu formou polodenního střídavého vyučování.⁴⁶ Druhá třída měla výuku pouze dopoledne a první třída odpoledne.⁴⁷ Polodenní vyučování bylo velice často zaváděno v celé monarchii. „*Více se prosadilo v německých než v českých školních okresech; čeští učitelé se snažili, aby výuka a výchova dětí trpěly co nejméně, neboť ve vzdělání viděli záruku zachování národa.*“⁴⁸ Na místo učitele Malého v listopadu 1914 nastoupila slečna učitelka Karbanová a převzala výuku druhého ročníku.⁴⁹ První a druhá třída se tak vrátila ke standardní celodenní výuce. V tomto školním roce byly další absence učitelů způsobeny už jen nemocemi. Dívčí škola od dubna 1915 postrádala kvůli nemoci a následnému úmrtí řídící učitelku Filoménu Šolcovou.⁵⁰ Zatímní řídící učitelkou se poté stala Františka Jalovecká a její výuku do konce školního roku převzala nově příchozí učitelka Lidmila

⁴⁴ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 8. 4. 1915.

⁴⁵ KÁDNER, Otakar: *Československá vlastivěda. Díl 10, Osvěta*. Praha, Sfinx 1931, str. 50.

⁴⁶ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1914/1915.

⁴⁷ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 2, protokol z porady uč. sboru z 1. 9. 1914.

⁴⁸ HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš – LENDEROVÁ, Milena: *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914 – 1918*, Praha, Paseka 2015, s. 73.

⁴⁹ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 10. 11. 1914.

⁵⁰ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1915/1916.

Větvičková. V dalším školním roce se počet učitelů na bakovských, zejména chlapeckých školách, kde učili hlavně učitelé, snížil několikrát. Na obecné a měšťanské škole chlapecké se tak polodenní vyučování zavádělo čím dál častěji. Na začátku školního roku 1915/1916 byli žáci v měšťanské škole rozděleni do tří ročníků a první ročník se skládal ze dvou oddělení. Byla zde potřeba čtyř učitelů. Od září do listopadu 1915 zde chyběl kvůli nástupu do vojenské služby učitel Jaroslav Lhoták. Místo něj na měšťanské škole vyučoval Karel Sellner, který doposud učil na obecné škole chlapecké a tak učitelská síla ubyla tam.⁵¹ V lednu 1916 odešel učitel František Jánský na nové působiště a na jeho místo již natrvalo nastoupil Karel Sellner. Tím se trvale snížil počet učitelů na obecné škole chlapecké a tak byla v první a druhé třídě opět zavedena polodenní výuka. Do školního roku 1916/1917 se vrátil z války do obecné školy chlapecké Stanislav Malý a místo učitelky Steinichové, která přestoupila do obecné školy dívčí, byla přijata učitelka Soudská. Do měšťanské školy se vrátil František Jánský. Tím se učitelský sbor obou škol stabilizoval. V listopadu 1917 ale opět ubyli učitelé na měšťanské škole. Na vojnu narukoval Karel Sellner a místo něj nastoupil Karel Fibiger, který však školu také brzy opustil. *„Protože kolega Jánský s kolegou Fibigerem 16. t. m. musili nastoupiti vojenskou svou povinnost, a místo nich byl sem ustanoven jen kolega Balák, dává p. ředitel v úvahu, kterak vyučování zaříditi. Z vyskytnuvší se nutnosti po náležitě úvaze vyslovují se všichni přítomní pro spojení obou I. ročníků zatím ve třídu jednu, protože tím způsobem budou žáci ve vyučování nejméně zkráceni.“*⁵² Měšťanská škola měla tak k dispozici pouze tři učitele – Jaroslava Kořátka, Františka Opočenského a pana Baláka. Situace v učitelském sboru chlapeckých škol se dále zhoršovala. Na obecné škole, která čítala pět tříd, vyučovali od ledna 1917 už jen tři učitelé – Rudolf Hema, Stanislav Malý a Alois Netáhlík. *„Jednomyslně usneseno oznámiti okresní školní radě, že nynější stav na obecné chlapecké škole je nesnesitelný a nebude-li brzo polodenní vyučování odstraněno, hrozí nebezpečí, vysilující práce znemožní vyučování vůbec. 36 hodin týdně vyučovati a více než 1000 sešitů měsíčně opravovati a prohlížeti, zlomí to nejlepší zdraví.“*⁵³ Do konce školního roku byla alespoň k výuce prvního ročníku přijata dcera řídicího učitele Josefa Javůrka Helena Javůrková, musela však být pod dohledem učitele Opočenského

⁵¹ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 23. 9. 1915.

⁵² SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 20. 11. 1916.

⁵³ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 18. 1. 1917

z měšťanské školy. Polodenní vyučování probíhalo ve čtvrtém a pátém ročníku. Situace se nezlepšila ani v dalším školním roce 1917/1918, kdy polodenní vyučování probíhalo v první, druhé, třetí i čtvrté třídě obecné školy chlapecké. Těžké podmínky v bakovských školách shrnuje zpráva z porady učitelského sboru obecné školy chlapecké z dubna roku 1918., *„V letech války naše škola následkem nedostatku sil učitelských velmi utrpěla a byl by již nejvyšší čas, aby zde bylo pravidelné vyučování. Téměř všechny třídy mimo II. třídu čítají přes 60 dětí a polodenní vyučování vyčerpává veškeré síly učitelů vysílených následkem nedostatku potravin a nevykazuje žádných kloudných výsledků.“*⁵⁴ Učitelský sbor obou chlapeckých škol nabyl plného počtu až na sklonku školního roku 1917/1918. Do obecné školy se vrátil učitel Karel Fibiger a nastoupila učitelka Růžena Krulišová.

Pravidelné vyučování bylo také mnohde znemožňováno zabíráním školních budov pro potřeby války. V některých školách byly zřizovány nemocnice, vojenské sklady nebo ubytovny pro vojáky. Školy tak musely být stěhovány do soukromých budov často s nehygienickým prostředím. V Bakově k tomu naštěstí nedošlo. Z těchto důvodů byla omezena pouze výuka tělocviku, protože školní tělocvična byla používána jako sklad. *„Aprovizace města Bakova používá nyní školní tělocvičny za své skladiště a tržnici. Nelze tam tudíž cvičiti ani náradí používat.“*⁵⁵ Veřejné hřiště v Bakově bylo přeměněno na pozemek na brambory. Z tohoto důvodu si děti hledaly zábavu po hostincích, což učitelský sbor nelibě nesl a opakovaně na to upozorňoval při konferencích. Žáci se také v průběhu války podle členů učitelských sborů výrazně zhoršovali v prospěchu, chování i docházce. *„Žáci nevykazují žádoucí pilnosti a prospěchu, což asi nese s sebou těžká doba, válka zaměstnává mysl dospělých i nedospělých. Proto nutné učivo co nejvíce obmeziti, vybírati nejdůležitější a hledeti k životu praktickému.“*⁵⁶ Docházce žákům bránily časté nemoci, nutnost postarat se o nemocné členy rodiny, hospodářské a sezónní polní práce a další. *„Návštěva školní v jarní době značně poklesla, příčinou jsou zemědělské práce, ještě pak více bída a hlad dohánějící mládež, aby po venkově potraviny sháněla, ano dokonce této se dožebravala.“*⁵⁷

⁵⁴ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 12. 4. 1918

⁵⁵ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 29. 9. 1917.

⁵⁶ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 25. 2. 1915

⁵⁷ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 24. 5. 1917.

Další a velice výrazné krácení výuky bylo způsobováno nedostatkem nebo špatnou kvalitou paliva pro topení. První přerušení výuky z důvodu vyčerpání zásob uhlí nastalo ve všech bakovských školách od 13. do 23. března 1916. Další zimu se nevyučovalo téměř tři měsíce – od 1. února do 22. dubna 1917. Žáci tak nemohli být hodnoceni za třetí čtvrtletí školního roku. „*Za II. čtvrtletí nebyly rozdány zprávy. Za III. čtvrtletí ve výkazech i na vysvědčeních napíše se: Nevyučovalo se a datovati se bude 30. dubna 1917. Při vyučování pokračovati v osnově únorové.*“⁵⁸ Tento školní rok byl v důsledku snahy dohnat zameškanou výuku ukončen až 14. července 1917. V dalším školním roce, 1917/1918, se problém nedostatku uhlí pro školy opakoval. Učitelský sbor musel z důvodu obav z dalšího přerušení výuky upravit systém výuky. „*Jelikož hrozí nebezpečí, že nebude se za příčinou nedostatku paliva v zimních měsících vyučovati, je dovoleno vybírat z osnovy to nejdůležitější.*“⁵⁹ Od 19. listopadu 1917 se v rámci úspory paliva vytápěly jen třídy v chlapeckých školách a výuka byla upravena tak, že se každá třída učila jen tři dny v týdnu. I tak se ve třídách teplota pohybovala kolem deseti stupňů. Vlivem toho se od 7. prosince 1917 do března 1918 v bakovských školách opět nevyučovalo vůbec. „*Vyučování započne 18. 3. 1918 a sice: v pondělí, ve středu a v pátek budou se vyučovati dívky, v ostatních dnech chlapci na obecné škole dívčí pro úsporu paliva.*“⁶⁰ Žáci ve školách často strádali zimou a hladem, což bylo živnou půdou pro nemoci. Objevují se ve škole nemoci jako plané neštovice, záškrt, spalničky. Častými nemocí v celé monarchii už od počátku války byla cholera a úplavice, které se do českých zemí dostaly z východních front.⁶¹ V Bakově byly děti proti choleře ale i pravým neštovicím pravidelně očkovány místním obvodním lékařem a ve školách byl dbán velký důraz na čistotu.⁶² Právě neštovice se bakovským dětem pravděpodobně vyhýbaly, protože o jejich výskytu ve škole žádné zprávy nejsou.

Tuto těžkou dobu ve školách čas od času zpestřovaly oslavy na počest panovnického rodu či oslavy vítězství a postupu spojeneckých vojsk. 2. prosince 1914 se konal Dětský den. Žačky přednášely básně, zpívala se rakouská národní hymna a píseň *Kde domov můj*. Součástí slavnosti byla sbírka pro děti padlých

⁵⁸ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 23. 4. 1917

⁵⁹ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 8. 10. 1917

⁶⁰ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 16. 3. 1918

⁶¹ HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš – LENDEROVÁ, Milena: *Vše pro dítě!*, s. 155.

⁶² *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1914/1915.

a mobilizovaných vojáků.⁶³ K příležitosti vítězství rakouských a německých vojsk u Lvova se konala v Bakově slavnost. Na školní budovy byly vyvěšeny prapory zemských a říšských barev. „Žáci měšťanské školy shromáždili se v tělocvičně, kde za přítomnosti všech třídních učitelů a kaplana p. Josefa Šťastného připomenul pan ředitel chrabré činy našeho udatného vojska a oznámil jim zvláště významnou událost zpětné dobytí Lvova.“⁶⁴ Děti byly panem ředitelem poučeny o významu tohoto vítězství, bylo provoláváno sláva Jeho veličenstvu a armádě a zazpívána rakouská národní hymna. Poté měli žáci všech škol volno. Dále byl oslavován postup na jižní a východní frontě, u Gorice a v Itálii. Jak bude patrné i později, ve školách byly oslavovány ty události, které korespondovaly se současným politickým zřízením v zemi. Během 1. poloviny 20. století se to bude několikrát měnit. Školy byly vždy podřízené soudobé politické ideologii, i přesto že si o tom její představitelé mysleli své.

Výuka byla občas zpestřována vycházkami do okolí Bakova, ke zřícenině Valečov, na vrch Mužský, exkurzemi do pily či pivovaru Klášter anebo výletem do muzea v Praze. Na počátku školního roku 1918 byla výuka na všech školách v Bakově opět krácena z důvodu epidemie španělské chřipky.⁶⁵ Onemocněla většina učitelského sboru chlapeckých škol. Ukončení války v říjnu 1918 tak bakovské školy uvítaly a oslavovaly až v listopadu 1918.

V průběhu války došlo k velkému úpadku ve vzdělávání bakovských dětí. Děti často přicházely o pravidelnou školní výuku. Nedostatek učitelů, nedostatek paliva na vytápění škol, nevyhovující hygienické podmínky, s tím související zdravotní problémy žáků i učitelů, to vše způsobilo, že se žákům nedostávalo dostatečného vzdělání, na které měly nárok. Ani v rodinách nebylo nejvhodnější prostředí na zdravý vývoj dětí. Mnoho rodin trpělo absencemi otců a veškerá starost o obživu a výchovu dětí spadla na matky. Dětem se mnohdy nedostávalo pravidelného stravování, kvalitního oblečení a bot. Se stejnými problémy se ale potýkali i učitelé. Trpěli nedostatkem potravin a oblečení a bývali přepracovaní a vyčerpaní, protože mnohdy měli na starost výuku několika tříd najednou. To vše vedlo ke zhoršení prospěchu ale i kázně dětí, protože mimo školu se dětem a jejich výchově nikdo příliš nevěnoval a ve škole na to nebylo

⁶³ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 20. 11. 1914.

⁶⁴ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 25. 6. 1915.

⁶⁵ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1918/1919.

tolik prostoru a učitelských sil. Nedostatky ve vzdělání, důsledky nedostatečné výchovy a i zdravotní problémy se mezi žactvem projevovaly i v dalších poválečných letech.

Před 1. světovou válkou žilo v Bakově nad Jizerou 3071 obyvatel. 79 bakovských mužů během války padlo na bojištích a mnoho dalších občanů města zemřelo vlivem nemocí, bídy a hladu. Při prvním poválečném sčítání obyvatel v roce 1921 se ukázalo, že obyvatel v Bakově během války znatelně ubylo. V roce 1921 žilo v Bakově 2950 obyvatel.⁶⁶ Poté jejich počet začal stoupat. Padlým bakovským vojákům byl roku 1923 odhalen pomník, který v Bakově oběti války připomíná dodnes.

⁶⁶ KUČA, Karel: *Města a městečka*, s. 48.

2. Školství v Bakově nad Jizerou po vzniku Československé republiky

28. října 1918 vznikla Československá republika. Nový samostatný stát byl vyhlášen Národním výborem v čele s tzv. muži 28. října, mezi něž patří Alois Rašín, František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár a Antonín Švehla.⁶⁷ Současně byl přijat první československý zákon, kterým byl stvrzen vznik Československa a Národní výbor se stal nejvyšším zákonodárným orgánem nové republiky.⁶⁸ Pod správu Národního výboru dle tohoto zákona spadaly všechny samosprávné, státní a župní úřady a státní, zemské, okresní a obecní ústavy. Současně zůstaly v platnosti dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení.⁶⁹ V českých zemích žilo podle sčítání lidu v roce 1921 10 006 000 obyvatel. Z toho bylo 67,7 % Čechů a 30,6 % Němců.⁷⁰ V Bakově žilo 2950 obyvatel ve 450 domech.⁷¹ Město se rozrůstalo směrem k Trenčínu, kde probíhala výstavba rodinných domů. V dalších letech počet obyvatel v Bakově stoupal. V roce 1930 mělo Bakov 3618 obyvatel, z toho bylo 58 Němců. Po druhé světové válce počet obyvatel klesl na 3215 v roce 1947.⁷²

2.1. Organizace školství v Československé republice

Školství se v nové republice oproti systému vyučování v rakouské monarchii téměř nezměnilo. Československo převzalo legislativu Rakouska Uherska.,, *Aby byla zachována souvislost dosavadního právního řádu se stavem novým, aby nenastaly zmatky a upraven byl nerušený přechod k novému státnímu životu, nařizuje Národní výbor jménem československého národa jako vykonavatel státní svrchovanosti, že veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím*

⁶⁷ KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky 1918–1938. Vznik, budování a zlatá éra republiky 1918–1929*. Praha Libri 2000, s. 34–35.

⁶⁸ Tamtéž, s. 35.

⁶⁹ Zákon č. 11/1918 Sb. Národního výboru československého ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 2/1918, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=797&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁷⁰ KÁRNÍK, Zdeněk: *České země v éře první republiky 1918–1938*, s. 88.

⁷¹ KUČA, Karel: *Města a městečka*, s. 48.

⁷² Tamtéž.

v platnosti.⁷³ Školství se tak v Československu odvíjelo od říšského zákona z roku 1869, ale spravovalo ho nově zřízené Ministerstvo školství a národní osvěty.⁷⁴ Prvním ministrem školství a národní osvěty se stal Gustav Habrman. K několika změnám však v prvních letech republiky došlo. V roce 1919 byl zrušen celibát učitelek, a tím byly ženy právně a služebně zrovnoprávněny s muži.⁷⁵ V Čechách do té doby platilo, že provdáním se učitelky dobrovolně vzdávají své služby. Zrušení celibátu učitelek bylo nejprve projednáváno v kulturním výboru československého Národního shromáždění. Navrhovali ho především poslanci Alois Konečný, František Houser, Josef Smrtka a Františka Zemínová.⁷⁶ Argumentovali tím, že učitelkám je celibátem odebrána možnost rozvíjet ženskou individualitu a naplnit životní poslání ženy – založit rodinu. Tím jim byla omezována přirozená práva člověka. Ve svobodné a demokratické republice tak již nebylo možné celibát učitelek zachovávat. Dalším důvodem pro zrušení byl fakt, že spokojený rodinný život a podpora rodiny podnítl učitelky k lepším výkonům v práci.⁷⁷ Celibátem také školství často přicházelo o vysoce kvalifikované a vzdělané učitelky, anebo v případě neprovdání vzdělaných žen národ přicházel o řady inteligentních matek a dobře vychovaných dětí. Za účelem zrušení celibátu bylo i uspořádáno několik petic. Podali je již účastníci Všeženské schůze konané v Praze 1. listopadu 1918, dále Zemská ústřední jednota učitelek v Čechách a Jednota učitelek moravských, anebo pražské učitelky v únoru 1919.⁷⁸ Na základě návrhu Kulturního výboru Národního shromáždění byl 24. července roku 1919 přijat zákon, kterým byl

⁷³ Zákon č. 11/1918 Sb. ze dne 28. října 1918, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 2/1918, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=797&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁷⁴ Zákon č. 2/1918 Sb. ze dne 2. listopadu 1918, jímž se zřizují nejvyšší Správní úřady ve státě československém. § 1, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 1/1918, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=788&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

⁷⁵ ČADSKÁ, Milada – ŠTVERÁK, Vladimír: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha, Karolinum 2001, str. 79.

⁷⁶ Zpráva kulturního výboru o návrhu členů N. S. Aloise Konečného, Fr. Housera, Josefa Smrtky, Fr. Zemínové a společníků (tisk č. 828), aby zrušen byl celibát učitelek, in: *Tisk č. 1439 Národní shromáždění československé 1918-1920*, [online], [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1439_00.htm

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Tamtéž.

zrušen celibát učitelek na školách obecných i občanských (měšťanských) v Československé republice.⁷⁹ Zákon měl zpětnou platnost od 1. listopadu 1918. První paragraf tohoto zákona říkal: „*Učitelky veřejných škol obecných a občanských mohou po skončené počáteční službě vstoupiti do stavu manželského a nepozbývají práva setrvati ve službě školní.*“⁸⁰ Učitelky se mohly po provdání svého místa dobrovolně vzdát a v tom případě získaly odstupné ve výši dle odpracovaných let. Učitelky tímto získaly i nárok na placenou mateřskou dovolenou. V Bakově nad Jizerou působila provdaná učitelka Barbora Steinichová již dříve, ale z toho důvodu, že byla vdova. Další provdanou učitelkou byla až v roce 1920 Marie Čapková, rozená Bergerová.

Československo bylo mnohonárodnostní a to se promítalo i do školství. Problematikou zřizování menšinových škol řešil tzv. Metelkův zákon o menšinovém školství z 3. dubna 1919.⁸¹ Ukončil poněmčování českých dětí v pohraničí tím, že zaručoval výuku dětí každé národnosti v rodném jazyce. Zákon vedl k zakládání českých škol pro menšinové české obyvatelstvo, které žilo v oblasti s německou majoritou. V návaznosti na to docházelo k rušení nadbytečných německých škol. V oblastech, kde však školy s německým vyučovacím jazykem chyběly, byly nově zřizovány. Takto bylo postupováno i v případě polských či židovských obyvatel. Došlo k vzestupu slovenského školství, které bylo před vznikem republiky potlačováno maďarizací Slovenska. Na slovenské školství měla veliký vliv církev a tak docházelo ke vzniku mnoha církevních škol. V Čechách byly církevní školy v nízkém počtu a byly soukromé.⁸² K rozvoji slovenského školství přispěli i někteří bakovští učitelé. Kupříkladu učitelka obecné školy chlapecké Anna Šťastná odjela učit na Slovensko na konci roku 1921. Do bakovských škol také jezdili slovenští učitelé na hospitace, kde pozorovali výuku. V roce 1924 dokonce Bakov nad Jizerou hostil výpravu 26 slovenských učitelů. Byli seznámeni s fungováním škol, prohlédli si výstavu žákovských prací a místních výrobků z orobince.⁸³ Jaroslav Koťátko se v kronice města

⁷⁹ Zákon č. 455/1919 Sb. ze dne 24. července 1919, kterým se zrušuje celibát literních a industriálních učitelek na školách obecných a občanských (měšťanských) v republice československé, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 93/1919, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1439_00.htm

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ ČADSKÁ, Milada – ŠTVERÁK, Vladimír: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*, s. 79.

⁸² KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Dějiny pedagogiky*, Praha, Grada 2008, s. 103.

⁸³ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru ze 7. 6. 1924.

o návštěvě vyjádřil takto: „Zájezd ten zajisté znamenitě přispěl k utužení československé vzájemnosti.“⁸⁴

Obr. 2: Návštěva učitelů a učitelek ze Slovenska v v Bakově n. J. v roce 1924.⁸⁵

V roce 1920 byla zákonem z 9. dubna upravena dosavadní školská správa. „Státu přísluší nejvyšší správa veškerého vychovávání a vyučování a dozor k němu. Správu tu vykonává stát ministerstvem školství a národní osvěty, pokud se týče ministerstvem zemědělství.“⁸⁶ Církev ztratila veškerou moc, kterou doposud nad školstvím měla. Určitý vliv měla pouze na výuku náboženství. Náboženství vyučovali převážně představitelé místních církví. Ministerstvo školství a národní osvěty převzalo působnost původních zemských školních rad a okresních školních rad a kompetence ve věci menšinových škol podle zákona z 3. dubna 1919. U každého župního úřadu byla zřízena župní školní rada a převzala působnost zemských a okresních školních rad ve věcech škol obecných a občanských.⁸⁷ V každé školní obci byla zřízena místní školní rada.⁸⁸ V Bakově pokračovala ve své činnosti stávající místní školní rada.

Další změny ve školství přinesl tzv. malý školský zákon ze dne 13. července 1922 platný v celém Československu, tedy i na Slovensku a Podkarpatské Rusi.⁸⁹ Zákon byl vydán z důvodu nekompetentnosti školských zákonů vydaných v době fungování rakouské monarchie před 50 lety. Zákony z doby monarchie už nemohly vyhovovat

⁸⁴ *Kronika města Bakov n. J.*, zápis Jaroslava Koťátka z roku 1924, s. 357.

⁸⁵ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, foto umístěné u zápisu ze školního roku 1923/1924.

⁸⁶ Zákon č. 292/1920 Sb. ze dne 9. dubna 1920, jímž se upravuje správa školství, § 1, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 54/1920, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2770_01.htm

⁸⁷ Tamtéž, § 3, 10.

⁸⁸ Tamtéž, § 17.

⁸⁹ KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Dějiny pedagogiky*, s. 102.

poměrům nové doby a principům demokratickému státu. Malý školský zákon sice některá ustanovení z říšského školského zákona z roku 1869 převzal, ale zrušil jeho novelu z roku 1883. Opět byla zavedena osmiletá školní docházka bez úlev. „*Povinnost choditi do školy obecné (ľudové) i občanské počíná se počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dovršilo šestý rok věku, a trvá plných osm školních let.*“⁹⁰ Dříve bylo běžné, že děti odcházely ze školy ihned po dovršení čtrnácti let a také získávaly jisté úlevy, aby mohly pomáhat rodičům v hospodářství. Tím se jejich školní docházka často krátila až o jeden rok. Jakékoliv úlevy z povinné školní docházky byly od této doby zakázány. Dítě mělo zákonný nárok na osmileté vzdělání a to bylo také vymáháno. Pokuty pro rodiče za nedodržování povinné školní docházky jejich dětí dosahovaly výše 50 až 1000 Korun. K dodržované osmileté školní docházky značně pomohl i zákon o osmihodinové pracovní době, který zakázal zaměstnávat mladší čtrnácti let., „*V podnicích, jmenovaných v § 1, nesmí se zaměstnávat námezdně děti, dokud neukončily povinné návštěvy školní a nedosáhly 14 let.*“⁹¹ Na základě těchto nařízení, již od září roku 1922, žáci bakovských škol v průběhu školního roku ze školy neodcházeli. Avšak objevovaly se zprávy o tom, že některé žactvo, které již dovršilo věk čtrnácti let, chodilo do školy nepravidelně a bylo ke škole lhostejné. Žáci, kteří dosáhli čtrnácti let v průběhu školního roku, dostali propouštěcí vysvědčení až na jeho konci v červnu.

Maximální počet žáků ve třídě v obecných i měšťanských/občanských školách byl zákonem stanoven na 60 dětí. Toto pravidlo bylo v bakovských školách zpravidla dodržováno. Například ve školním roce 1922/1923 navštěvovalo dívčí školu měšťanskou 131 dívek. Z toho 41 žákyň bylo zapsaných do prvního ročníku, 55 do druhého a 35 do třetího. Počty žáků ve třídě kolem 30 až 40 jsou výrazným krokem vpřed v kvalitě vzdělávání. Vždyť i na dnešních školách se počty žáků ve třídě mnohdy pohybují kolem třiceti. Při těchto počtech měl učitel více příležitostí se věnovat jednotlivým žákům. Ovšem ne vždy byla situace takto příznivá. Pokud byl počet žáků vyšší, než povoluje zákon, byla třída rozdělena na dvě oddělení. V opačném případě,

⁹⁰ Zákon č. 226/1922 Sb. ze dne 13. července 1922, jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských, § 11, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 80/1922, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3478_00.htm

⁹¹ Zákon č. 91/1918 Sb. ze dne 19. prosince 1918 o 8 hodinové době pracovní, § 10, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 17/1918, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=878&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

když bylo žáků v jednom ročníku výrazně méně, došlo ke spojení vyučování chlapců a dívek. V roce 1924 se tak stalo. Do prvního ročníku na obecné školy dívčí bylo zapsáno pouze 24 žákyň, a tak byla výuka spojena s prvním ročníkem chlapecké obecné školy. To se opakovalo i v dalších letech, jak tento ročník postupoval.

Mezi povinné předměty na obecných školách patřily: „náboženství, občanská výchova, občanská nauka, čtení a psaní, jazyk vyučovací, počty s naukou o tvarech měřických, nejpotřebnější a nejsrozumitelnější věci z přírodopisu, z přírodopytu, ze zeměpisu a dějepisu, hledíc zvláště k domovu a vlasti, kreslení, zpěv, ruční práce a tělocvik“.⁹² Tělocvik byl opět povinný i pro dívky. Součástí tělesné výchovy byly vycházky, pravidelný pobyt na čerstvém vzduchu a lekce ze zdravotní výchovy a vedení zdravé životosprávy. Dívky při tělocviku cvičily i na náradí a učily se jednoduché tance. V zimě a za špatného počasí probíhala výuka v tělocvičně v budově chlapecké školy. Po postavení sokolovny v roce 1926 se výuka tělesné výchovy konala i tam.⁹³ Část tělesné výchovy se odehrávala i na fotbalovém hřišti Sportovního klubu Bakov nad Jizerou, který vznikl v roce 1914.

Rozvrh žáků obsahoval od dvaceti do třiceti vyučovacích hodin týdně v závislosti na ročníku studia a pohlaví.⁹⁴ Nově byly do výuky zařazeny předměty občanská nauka a občanská výchova a ruční práce i pro chlapce. Ruční práce se vyučovaly od třetího ročníku. Chlapci měli dvě půlhodiny týdně a dívky tři celé hodiny týdně. Proto se součet vyučovacích hodin chlapců a dívek lišil. Učitelský sbor chlapeckých škol zhodnotil výuku ručních předmětů takto: „Aby vyučování ručních prací svého cíle výchovného dosáhlo, bylo by zapotřebí zmenšit počet žáků, zaříditi školní dílny a poněvadž materiál stojí mnoho peněz, což je nejcitelnější pocíťovanou závadou, muselo by se škole dostati účinnější finanční pomoci.“⁹⁵ Z toho vyplývá, že ruční práce učitelé jistě shledávali prospěšné a užitečné, ale jejich výuka musela být velmi náročná, protože ke kvalitní výuce chyběly základní prostředky a správné podmínky. I za této situace se pravděpodobně výuce ručním prací dařilo. Nejlepší výrobky z hodin ručních prací se posílaly ke konci školního roku na okresní výstavu do

⁹² Zákon č. 226/1922 Sb. ze dne 13. července 1922, § 1, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 80/1922, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3478_00.htm

⁹³ BEDNÁŘ, Vladimír: 120 let bakovského Sokola, in: *Bakovsko*, 2005, č. 6, s. 9.

⁹⁴ KÁDNER, Otakar: *Československá vlastivěda. Díl 10, Osvěta*, s. 70.

⁹⁵ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 4, protokol z porady uč. sboru z 23. 6. 1924.

Klášteř Hradiště nad Jizerou. Počet hodin tělocviku byl stejný jak pro chlapce, tak pro dívky. Ve všech ročnících se vyučoval dvě hodiny týdně. Občanská výchova a nauka se také vyučovala od třetího ročníku a to ve dvou půlhodinách týdně. Nové předměty učitelský sbor uvítal. Výsledky výuky těchto předmětů byly dle učitelů uspokojivé. „Učitelka Žofková vítá výchovu a občanskou nauku jako krásnou možnost přetvářet svárlivou duši dítěte. Jsme tím předmětem povýšeni a přiblíženi ke Komenskému: vychovat a naučit, nejen učit, hodnotit nejen vědění ale i srdce a čin dítěte.“⁹⁶ Občanská nauka a výchova měla za cíl vychovávat děti k demokracii, k národní cti a soudržnosti, což byly principy nové republiky. Žáci byli vyučováni za pomoci příkladů ze života, autokritiky i kritiky jednání jiných. U dětí byla „pěstována dobrosrdečnost, láska mezi dětmi, snášenlivost a mírumilovnost“.⁹⁷ Občanskou naukou a výchovou byla podle učitelstva formována dětská duše.⁹⁸ Od roku 1923 se žáci vyšších ročníků obecných škol a všech ročníků měšťanských učili o ústavě Československé republiky.⁹⁹

Povinná výuka náboženství byla v zákoně ponechána, rodiče z ní ale mohli děti na základě písemné žádosti omluvit. To již ukazovalo značnou vyspělost moderního demokratického vzdělávacího systému, která se opět projevila i při přijetí nových církví do výuky. „Hledíc k různosti náboženského vyznání žactva na té které škole, budiž doba vyučování náboženského v rozvrhu hodin ustanovena tak, aby tím souvislost ostatního vyučování nebyla rušena.“¹⁰⁰ V Bakově byla snaha umisťovat hodiny náboženství do rozvrhů na poslední vyučovací hodinu odpoledního nebo dopoledního vyučování avšak ne vždy to bylo možné. Bylo zde mnoho tříd a málo učitelů náboženství.

V lednu roku 1920 byla založena nová křesťanská církev, Církev československá, která se stala specificky českou národní církví.¹⁰¹ K této církvi, v zápalu národního uvědomění, přestoupilo mnoho dosavadních příznivců římskokatolické církve. Proto bylo nutné upravit výuku náboženství ve školách. Od

⁹⁶ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 9. 11. 1923.

⁹⁷ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 6. 5. 1924.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ KÁDNER, Otakar: *Československá vlastivěda. Díl 10, Osvěta*, s. 70.

¹⁰⁰ Zákon č. 226/1922 Sb. ze dne 13. července 1922, § 3, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 80/1922, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3478_00.htm

¹⁰¹ MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky*, Brno, L. Marek 2005, s. 213.

školního roku 1920/1921 se tak v Bakově začalo vyučovat mimo náboženství církve římskokatolické i náboženství církve československé. Na obecné škole chlapecké se k této víře hlásilo 196 žáků z celkového počtu 291 žáků.¹⁰² Zbytek žactva až na pár jednotlivců vyznávalo římskokatolické vyznání. K výuce náboženství nové církve byl do školy přijat představitel místního úřadu církve československé katecheta Antonín Blahout.¹⁰³ Od roku 1921/1922 se vyučovalo i náboženství českobratrské církve evangelické. Výuka tohoto náboženství probíhala jednou měsíčně pro všechny bakovské žáky ažačky pohromadě. Náboženství v Bakově většinou vyučovali představitelé místních církví.

Každý ročník měl jednu až dvě hodiny náboženství týdně, to často záviselo na časových možnostech vyučujících. Žáci, vyznávající římskokatolickou a českobratrskou evangelickou víru, byli obvykle spojováni do oddělení napříč ročníky podle svého vyznání, protože žáků vyznávající tuto víru bylo výrazně méně. Církev československá měla mezi bakovským žactvem největší zastoupení. V průběhu 20. let 20. století ale stoupal počet žáků bez náboženského vyznání. V roce 1927 bylo mezi bakovskými dívkami od šesti do čtrnácti let 103 dívek s římskokatolickým vyznáním, 194 jich vyznávalo československou víru a 39 žaček bylo bez náboženského vyznání.

Počet obecných škol v průběhu 20. a 30 let 20. století v Československu rostl. „Na počátku 30. let jich bylo 10372. Existence škol i v malých obcích zaručovala všeobecnou dostupnost základního vzdělání.“¹⁰⁴ Malý školský zákon dále zaváděl občanské školy, které byly dříve nazývány měšťanské, nový název se však příliš nevil. Občanské školy sloužily k poskytování vyššího vzdělání, než bylo možné dosáhnout na škole obecné a k přípravě ke studiu učitelského ústavu nebo odborných škol. V Bakově byla občanská škola dívčí i občanská škola chlapecká. Občanské školy se skládaly ze tří tříd, které se připojily k obecné škole. Žáci byli rozděleni podle pohlaví. Školy obecné i občanské mohly být i smíšené. Záleželo na počtu žáků v daném školském obvodu. Na občanských školách vyučovali odborní specializovaní učitelé. Rozvrh hodin chlapců obsahoval 28 vyučovacích hodin týdně a rozvrh dívek 30 hodin týdně.¹⁰⁵ Vyučovacímí předměty byly: „náboženství, jazyk vyučovací spolu s naukou o písemnostech, zeměpis, dějepis se zvláštním zřetelem k vlasti a její ústavě, přírodopis, přírodopyt, počtářství

¹⁰² SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 23. 9. 1920.

¹⁰³ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1919/1920.

¹⁰⁴ PRŮCHA, Jan: *Pedagogická encyklopedie*, Praha, Portál 2009, s. 41.

¹⁰⁵ KÁDNER, Otakar: *Československá vlastivěda. Díl 10, Osvěta*, s. 82.

s jednoduchým účetnictvím, geometrie a rýsování, kreslení, krasopis, zpěv, tělocvik a ruční práce“.¹⁰⁶ Dále se bylo možné učit německý jazyk, francouzský jazyk, hrát na piano a housle, ručním dovednostem, domácímu hospodářství, těsnopisu a psaní na stroji. Náboženství se na občanských školách vyučovalo po dvou hodinách týdně. V Bakově se na měšťanských školách učilo stejně jako na obecných římskokatolickému, československému a českobratrskému evangelickému náboženství. Výuka náboženství českobratrské církve evangelické probíhala společně pro všechny bakovské žáky a žáčky, protože děti vyznávající tuto víru bylo v době fungování Československa průměrně pouze 1,6% z celkového počtu žactva.¹⁰⁷ Na dívčí škole měšťanské měly žáčky v rámci předmětu nauka o domácím hospodářství výuku vaření. Dvakrát do měsíce dívky vařily ve školní kuchyni a nákup surovin k vaření si obstarávaly samy.

Struktura školství v době tzv. první republiky vypadala následovně. Dítě po dosažení šesti let nastoupilo na obecnou školu, kde strávilo pět let. Po pěti letech mohlo zůstat další tři roky v obecné škole, nebo přestoupit na občanskou školu či na nižší gymnázium. Po dokončení povinné osmileté školní docházky mělo žactvo možnost nastoupit na další čtyři roky na vyšší gymnázium (pokud dosud studoval na nižším gymnáziu), na střední odbornou školu, reálnou školu nebo do učitelského ústavu. Po absolvování čtyřletého studia na vyšším gymnáziu bylo možné nastoupit na vysokou školu nebo univerzitu.¹⁰⁸

Nový zákon zavedl úplnou rovnost pohlaví v učitelské profesi. Učitelé i učitelky mohli vyučovat děti obou pohlaví ve všech ročnících v obecných i občanských školách.¹⁰⁹ Doposud platilo, že ženy mohly vyučovat chlapce jen v prvním a druhém ročníku. Ženám učitelkám byl povolen přístup k výuce chlapců ve vyšších ročnících na základě několika poznatků. Již v průběhu první světové války se ukázalo, že ženy byly

¹⁰⁶ Zákon č. 226/1922 Sb. ze dne 13. července 1922, § 2, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 80/1922, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3478_00.htm

¹⁰⁷ Příloha E

¹⁰⁸ KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Vybrané kapitoly z dějin pedagogiky*. Liberec, Technická univerzita v Liberci 2006, s. 102.

¹⁰⁹ Zákon č. 226/1922 Sb. ze dne 13. července 1922, § 10, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 80/1922, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3478_00.htm

plně schopné zastoupit učitele muže ve výuce vyšších ročníků. V Bakově na chlapecké škole obecné vyučovala Miluše Steinichová třetí ročník v roce 1917. Již dříve učitelský sbor uvažoval o dosazení učitelky do vyššího ročníku, avšak takové řešení nebylo běžné: „*Nevrátí-li se kolega Malý, bude snad možné, aby ve III. třídě učila dáma.*“.¹¹⁰ Moderní pedagogické směry poukazovaly na to, že děti by měly podléhat mužskému i ženskému vlivu jak v rodině, tak ve škole. Také dle ústavy bylo nutné vyhovět zásadě co nejúplnější rovnosti mužů a žen. Učitelé a učitelky tak byli dosazováni na učitelská místa v poměru 50:50. Polovinu učitelských míst měli zastávat muži a polovinu ženy. V Bakově zpravidla na chlapeckých školách vyučovali hlavně muži a na dívčích školách ženy. Vždy tam ale byla alespoň jedna učitelská síla opačného pohlaví. V celkovém počtu byla učitelská místa v Bakově například v roce 1923 obsazena v poměru 11:14 ve prospěch žen.¹¹¹ Správcem chlapecké školy se stávali přednostně učitelé, správkyňi dívčí školy učitelky. V Bakově byl ale od roku 1919 ředitelem dívčích škol muž, František Opočenský. V roce 1926 byl však vystřídán opět ženou, Lidmilou Žofkovou. Rovnoprávnost žen učitelek byla v Bakově respektována. A dle dostupných informací poskytovaly bakovské školy rovné příležitosti pro muže i ženy.

2.2. Vývoj bakovských škol v době Československé republiky

Po první světové válce v Bakově nad Jizerou existovala chlapecká škola obecná, chlapecká škola měšťanská a dívčí škola obecná. Obě obecné školy byly pětileté. Měšťanská škola měla tři třídy a první třída byla kvůli vysokému počtu žáků rozdělena na dvě oddělení. Ředitelem obou chlapeckých škol byl Josef Javůrek a zatímni ředitelkou obecné školy dívčí Františka Jalovecká. Ve školním roce 1918/1919 chodilo do obecné školy chlapecké 307 žáků, do obecné školy dívčí 253 žákyň a měšťanskou školu chlapeckou navštěvovalo 147 žáků a 46 žákyň.¹¹² Do chlapecké měšťanské školy chodily i bakovské dívky, protože v Bakově dosud nebyla zřízena dívčí měšťanská škola. Chlapci a dívky byli na měšťanské škole vyučováni společně.

Vyhlášení Československé republiky obyvatelé Bakova uvítali. „*Když jsme se v zdejším městě dověděli o dosažení naší samostatnosti 28. října 1918, bylo všude plno*

¹¹⁰ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru ze 24. 6. 1915

¹¹¹ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokoly z porady uč. sboru z roku 1923; SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokoly z porady uč. sboru z roku 1923.

¹¹² SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 6. 9. 1918.

*upřímné a srdečné radosti, lidé blaženě se usmívali a spokojeně tiskli si ruce, ba někteří i polibky dávali najevo své mocné a radostné pohnutí. K večeru za veselého hlaholu hudby konán lampionový průvod městem. Jásání a různého veselí nebylo téměř konce a tato slavnostní nálada trvala po několik dní.*¹¹³ Jak se vyhlášení samostatné Československé republiky bezprostředně projevilo ve výuce na bakovských školách, však nelze říci. V době od 15. října do 5. listopadu 1918 bylo vyučování v Bakově přerušeno z důvodu epidemie španělské chřipky. „*Dle nařízení c. k. okresního lékaře pro epidemii chřipkovou nemá na zdejších školách býti vyučováno do konce měsíce října t. r., což jest ovšem pro zdejší mládež, která nepravdělným vyučováním již velice utrpěla, velikou škodou.*“¹¹⁴ Nemocná byla i velká část učitelského sboru. Oslavy ke vzniku státu v bakovských školách proběhly až po obnovení výuky. 5. listopadu 1918 se celý den konala slavnost, které se účastnili všichni žáci s celým učitelským sborem.¹¹⁵ Oslava probíhala tradičně jako jiné dosud konané slavnosti. Po mši svaté se žactvo i s učiteli přesunulo z kostela do sálu radnice. Slavnost zahájil ředitel chlapecké školy Josef Javůrek. Poté se slova ujala učitelka Marie Bergerová. Vylíčila dětem význam vzniku samostatného státu a historii českého národa, který se tímto vymanil z područí rakouské monarchie.¹¹⁶ Nové republice byla provolána třikrát *Sláva* a učitel Jaroslav Kořátko přednesl básně *Dvouhlavý orel* a *Česká legie*. Vystoupil také další z učitelského sboru, František Jánský, a promluvil o životě Tomáše Garriqua Masaryka. Následovalo další provolání třikrát *Sláva* budovatelům České republiky, T. G. Masarykovi a W. Wilsonovi a všemi zúčastněnými byla zazpívána národní hymna *Kde domov můj*. Slavnost pokračovala cestou z radnice na vlakovou zastávku, „*kde za zpěvu písní Hej Slované a Čechy krásné, zasazeny byly smrkové stromky*“.¹¹⁷ Poté byla slavnost ukončena. O tři dny později, 8. listopadu 1918, uspořádala další slavnost dívčí škola. Oslavovalo se „*vzkříšení národa českého z třistaleté poroby*“¹¹⁸. Byly přednášeny básně a zpívána hymna a píseň *Hej, Slované*. Důvodem k dalším školním oslavám byly narozeniny prezidenta republiky, stejně jako se doposud oslavovaly narozeniny členů vládnoucí habsburské monarchie. První taková oslava se konala

¹¹³ *Kronika města Bakov n. J.*, s. 347.

¹¹⁴ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 16. 10. 1918.

¹¹⁵ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1918/1919.

¹¹⁶ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 11. 11. 1918.

¹¹⁷ Tamtéž.

¹¹⁸ Tamtéž.

v březnu 1919 na dívčí škole. „7. březen byl pro nás památný den, neboť toho dne poprvé ve svobodné republice oslavovaly jsme 69 narozeniny našeho milého presidenta T. G. Masaryka.“¹¹⁹ Slavnost byla opět ukončena zpěvem *Kde domov můj, Hej, Slované a Nad Tatrú se blýská*. Poprvé, díky vzniku demokratického státu, byl ve školách oslavován Jan Amos Komenský.¹²⁰ Děti byly seznámeny s jeho činností a dílem. Na konci školního roku se konala oslava života a díla Mistra Jana Husa a při příležitostech výročí i oslava života a díla Františka Palackého. Děti byly v duchu těchto oslav vedeny k vlastenectví a národní sounáležitosti. „*Kterak naši žáci lnou láskou k našemu osvoboditeli, prvému presidentu naší republiky – Masarykovi, vysvítá z okolností, že z vlastního popudu do všech tříd měšťanské školy sami zakoupili jeho podobiznu.*“¹²¹ Ve škole byly vystaveny i obrazy J. A. Komenského, W. Wilsona a nové státní znaky.

Vznikem Československé republiky došlo ke spojení českých zemí se Slovenskem, a tak byly provedeny změny vyučovacích osnov některých předmětů. Změny iniciovali sami učitelé z bakovských škol a do učitelské knihovny si pořídili publikaci *Slovensko ve škole*.¹²² Na vyšším stupni, ve čtvrtém a pátém ročníku, obecných škol bylo zavedeno vyučování o Slovensku v zeměpisu, dějepisu, mluvnici a čtení a v hodinách zpěvu.¹²³ Dopusud, dokud byly české země součástí Rakouska-Uherska, byla část výuky zeměpisu a dějepisu věnována zemím monarchie.¹²⁴ Byla probírána jednotlivá důležitá města monarchie, například Vídeň, Salcburk, Štýrský Hradec ale i Záhřeb či Terst. Vyučovalo se o vodstvu, např. Travenské jezero, Jaderské moře, apod. V dějepisu byly probírány dějiny rakouského císařství, habsburského rodu a životy jeho členů. V hodinách zpěvu žáci nacvičovali rakouskou národní hymnu. Po vzniku Československa se z osnov vypustilo vyučování o zemích bývalé rakousko-uherské monarchie. Mimo výuku o českých zemích se v zeměpisu probíraly hranice, národnostní a jazykové poměry na Slovensku, horstvo, řeky a památná místa Slovenska. V dějepisu se vyučovalo slovenským dějinám od roku 830, vlády knížete Pribiny, až do doby nadvlády polské a poté maďarské. V mluvnici byli žáci seznámeni

¹¹⁹ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 18. 3. 1919.

¹²⁰ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1918/1919.

¹²¹ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru ze 17. 3. 1919.

¹²² SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 31. 3. 1919.

¹²³ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru ze 4. 7. 1919.

¹²⁴ SOKA MB, fond OŠ Bakov n. J., inv. č. 220, Vyučovací plán pro IV. třídu pětiletí obecné školy, oddělení chlapců z roku 1886.

s rozdílnostmi českého a slovenského jazyka, byla používána slovenská čítanka a čteny slovenské texty a básně. V hodinách zpěvu byly zpívány písně *Nad Tatrou, Nitra, Pasol Jano* a další. I v kreslení byly uplatňovány slovenské motivy. Ve výuce se mělo přestat mluvit o Habsburcích, ale proti tomu se postavili někteří učitelé sboru. „*Kol. Sellner je proti názoru, aby se o Habsburcích ve škole nemluvalo. Je nutno žákům říci, že bylo mnoho příčin, proč projevil se hněv osvobozeného národa. Nutno promluvit o Habsburcích a zvláště od Ferdinanda II.*“¹²⁵ Po vyhlášení republiky byly ze školy odstraněny všechny rakouské a habsburské symboly. Knihy s dynastickou tematikou byly vyloučeny z žákovských knihoven a podobizny císaře byly spáleny.¹²⁶

Poměry v bakovských školách se v několika prvních letech po vzniku samostatného Československa příliš nezměnily. V zimě se nadále objevovaly problémy s kvalitou a nedostatkem paliva pro vytápění škol. Bylo zaváděno střídavé vyučování, protože se topilo jen v několika třídách dívčí školy a z učebních osnov bylo vybíráno jen to nejdůležitější, aby se dětem dostalo nejzákladnějšího vzdělání. Školní docházka dětí nadále trpěla epidemiemi chřipky, záplavami ale u mnoha dětí i nedostatkem obuvi. V důsledku nedostatečné výuky během války a nejbližší doby po ní vykazovali žáci dlouhodobě špatný prospěch i chování. I přes tyto nedostatky se v Bakově nad Jizerou projevovala snaha o zkvalitnění výuky. V září roku 1919 byla, výnosem zemské školní rady ze dne 30. června 1919, v Bakově nad Jizerou zřízena měšťanská škola dívčí.¹²⁷

O zvýšení kvality výuky se snažily i chlapecké školy. Od roku 1920 se na chlapecké škole měšťanské vyučoval francouzský jazyk jako volitelný předmět.¹²⁸ Na francouzštinu docházelo 21 žáků, devět z prvního ročníku, čtyři z druhého a osm ze třetího ročníku, z celkového počtu 172 žáků měšťanské školy chlapecké.¹²⁹ Učitelem francouzštiny byl nově příchozí učitel Antonín Čejka. Německý jazyk se vyučoval v obecných školách od čtvrtého ročníku a v měšťanských školách ve všech ročnících. Zvýšená pozornost se nyní věnovala i výuce českého jako národního jazyka. Učitelský sbor byl, na základě výnosu o zachování ryzosti jazyka, povinen dohlížet na kvalitu

¹²⁵ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 31. 3. 1919.

¹²⁶ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1918/1919.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1919/1920.

¹²⁹ Příloha B

českého jazyka žactva a upozorňovat na užívané germanismy a snažit se je z mluvy žáků vyloučit.¹³⁰

Novinkou, která se brzy stala součástí běžné školní výuky, byly schůze učitelstva s rodiči žáků.¹³¹ V Bakově se první taková schůze všech škol konala v roce 1919 nejdříve v tělocvičně chlapecké školy a později v sále radnice města.¹³² Učitelé to shledávali jako velice důležitou součást výchovy žactva, protože bylo neukázněné a vykazovalo špatný prospěch. Rodiče se účastnili v hojném počtu, ale první beseda nepřinesla požadovaný výsledek a proto se brzy konaly další. Za špatným prospěchem žactva a neúspěchem schůzí podle bakovského učitelstva stála lhostejnost rodičů a jejich neúcta ke škole.¹³³ Bakovští učitelé se tento jejich přístup snažili změnit, což se jim podařilo, když bylo v Bakově v roce 1930 založeno i rodičovské sdružení.¹³⁴ V rámci tohoto sdružení pokračovaly besedy učitelů s rodiči. Sdružení se angažovalo při stravování a ošacování chudých dětí, přispívalo na vánoční nadílky, shromažďovalo dary pro děti a její členové v zimních obdobích vařili polévky pro chudé děti.¹³⁵ Organizovalo žákovská divadelní představení a dětské dny.¹³⁶ Členské příspěvky byly dobrovolné a byly vybírány i v potravinách.¹³⁷ V roce 1936 mělo sdružení 465 členů, což byla většina rodičů bakovských žáků.¹³⁸

V roce 1926 se bakovští žáci účastnili pokládání základního kamene k budově místní sokolovny.¹³⁹ Tělocvičná jednota Sokol fungovala v Bakově od roku 1885 a až v roce 1926 se dočkala vlastní tělocvičny.¹⁴⁰ V roce 1935 byl do bakovských škol kouspen radiový přijímač. Od roku 1936 probíhala klasifikace už jen dvakrát do roka. Vysvědčení bylo žákům rozdáváno v pololetí na přelomu ledna a února a na konci

¹³⁰ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 29. 1. 1920

¹³¹ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1918/1919.

¹³² Tamtéž.

¹³³ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3, protokol z porady uč. sboru z 5. 5. 1919.

¹³⁴ Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond Okresní školní výbor Mnichovo Hradiště, inv. č. 169, sdělení ředitelství Dívčí školy obecné a měšťanské v Bakově n. J. Okresnímu školnímu výboru v Mnichově Hradišti z roku 1930.

¹³⁵ Z rodičovského sdružení chlapecké školy v Bakově n. J., in: *Severočeský deník*, roč. 4, 10. 10. 1935.

¹³⁶ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 169, zpráva o rodičovské sdružení ze dne 12. července 1932.

¹³⁷ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1936/1937, s. 136.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ HAVEL, Alois: Dějiny školy v Bakově, in: *Bakovsko*, 1964, č. 5, s. 11.

¹⁴⁰ BEDNÁŘ, Vladimír: 120 let bakovského Sokola, in: *Bakovsko*, 2005, č. 6, s. 9.

školního roku v červnu. Po rozdělení pololetního vysvědčení následovaly pololetní prázdniny, které obvykle trvaly jeden až dva dny. V září 1938 byl, na základě zákona č. 233/1935 Sb. ze dne 20. prosince 1935, měšťanským školám v Bakově „přirazen obvod, aby dětem bydlícím v něm a povinným docházkou do měšťanské školy bylo zajištěno přijetí do ní“.¹⁴¹ Obvod měl být tak velký, aby děti do školy nedocházely dál než pět kilometrů. Do obvodu k bakovským měšťanským školám patřily obce Bakov nad Jizerou, Malá Bělá, Bitouchov, Bradlec, Buda, Horka, Chudoplesy, Nová Ves, Zvířetice, Veselá a Čihádka. Protože byl obvod větší než území školní obce, vznikl v Bakově školní újezd. Měšťanské školy v Bakově tak byly přejmenovány na újezdní měšťanské školy a spadaly pod správu újezdní školní rady. V druhé polovině třicátých let 20. století docházelo k častým epidemiím spály, neštovic a záškrtu. Školy musely být uzavřeny a poté vydezinfikovány. Brzy bylo proti těmto nemocem zaváděno hromadné očkování dětí.¹⁴² U dívek se velmi často objevovala tzv. struma, onemocnění štítné žlázy. V roce 1937 se v dívčích školách se strumou dlouhodobě léčilo pomocí jodových tabletek 64 dívek.¹⁴³

2.2.1. Obecná a měšťanská škola chlapecká v Bakově nad Jizerou

Obecná škola vznikla roku 1900 rozdělením dosavadní koedukované obecné školy. V roce 1918 bylo na obecné škole chlapecké 307 žáků umístěných do pěti tříd v rámci pěti ročníků. Počty žáků v jednotlivých třídách se tedy blížily hraniční hodnotě 60 dětí a v pátém ročníku ji dokonce výrazně překročily.¹⁴⁴ Na začátku školního roku zde působilo osm učitelů – ředitel Josef Javůrek, Alois Netáhlík, Rudolf Hema, Stanislav Malý, Karel Fibiger, Růžena Krulišová, Anna Šťastná a Rudolf Kruliš. V průběhu dvacátých let 20. století zůstávaly počty žáků na obecné škole chlapecké celkem konstantní. V roce 1920 se zachoval stejný počet členů učitelského sboru, ale částečně se změnilo jeho složení. Nově nastoupivším učitelem byl František Slepíčka a paní Ludmila Lhotáková, školu mezitím opustil Malý, Fibiger, Krulišová a Kruliš.

¹⁴¹ Zákon č. 233/1935 Sb. ze dne 20. prosince 1935, kterým se mění a doplňují zákony o zřizování a udržování veřejných měšťanských škol, o docházce do nich a o jejich správě, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0149_00.htm

¹⁴² SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 5. 2. 1935.

¹⁴³ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru ze 4. 5. 1937.

¹⁴⁴ Příloha A

Počet žáků se stále pohyboval kolem 60 na jednu třídu a celkový počet žáků byl 291. Dlouholetého ředitele chlapeckých škol Josefa Javůrka, který v této funkci v Bakově působil od roku 1905, vystřídal v září 1924 Jaroslav Kořátko.¹⁴⁵ Definitivním ředitelem obecné a měšťanské školy chlapecké byl Kořátko jmenován zemskou školní radou až 1. prosince 1928. Stalo se tak po jeho třicetileté učitelské službě v Bakově.¹⁴⁶ V roce 1925 je na obecné škole znát výrazný pokles žactva. Do pěti tříd chodilo pouze 150 žáků. Tento pokles může mít za následek postupné zvyšování počtu žáků na měšťanské škole chlapecké, které se dělo už od roku 1922. V tomto roce vyučovalo na obecné škole 7 učitelů – ředitel Jaroslav Kořátko, Alois Netáhlík, Rudolf Hema, Jan Farský a učitelky Mrázková, Marta Pavlišťová a Věra Netáhlíková. Po roce 1925 se ovšem počet žáků na obecné škole opět zvyšoval. V roce 1929 byla dokonce zřízena pobočka prvního ročníku. Tento rok obecnou školu navštěvovalo 277 žáků. V průběhu těchto 12 let je patrná tendence ke snižování počtu žáků ve třídách.¹⁴⁷

Ve třicátých letech 20. století proběhlo ve složení a kapacitě tříd bakovských škol k několika změnám. Ve školním roce 1930/1931 měla obecná škola chlapecká pět tříd bez poboček. Navštěvovalo je 287 žáků a počet žáků ve čtvrté třídě přesáhl zákonem stanovený maximální počet žáků.¹⁴⁸ Učitelů zde působilo deset a z toho byly čtyři ženy. Toto uspořádání se změnilo ve školním roce 1934/1935. Druhá a třetí třída byla rozdělena na dvě oddělení a čtvrtá na tři, pátá třída ovšem nebyla zřízena vůbec. Žáků v tomto roce bylo 309. V roce 1935 kles počet žáků na 245. Počet učitelů se pohyboval kolem deseti a to platilo až do konce 30. let. V roce 1935 odešel Jaroslav Kořátko z vedení chlapeckých škol a na jeho místo nastoupil Jaroslav Lhoták. K dalšímu navýšení počtu tříd došlo až v roce 1938. Na dvě oddělení byla rozdělena druhá, třetí, čtvrtá i pátá třída. Celkový počet žáků byl 278. V tomto roce se ve třídách počty žáků pohybovaly kolem třiceti, což si museli učitelé jistě pochvalovat.

V průběhu 30. let byly již častěji zřizovány pobočky jednotlivých ročníků, a tak počty žáků ve třídách klesaly, ale místo toho v některých letech neexistovaly páté ročníky. Žáci tak ze školy vystupovali z první nebo druhé pobočky čtvrtého ročníku. Z dlouhodobého hlediska se v průběhu 20. a 30. let počty žáků na obecné škole

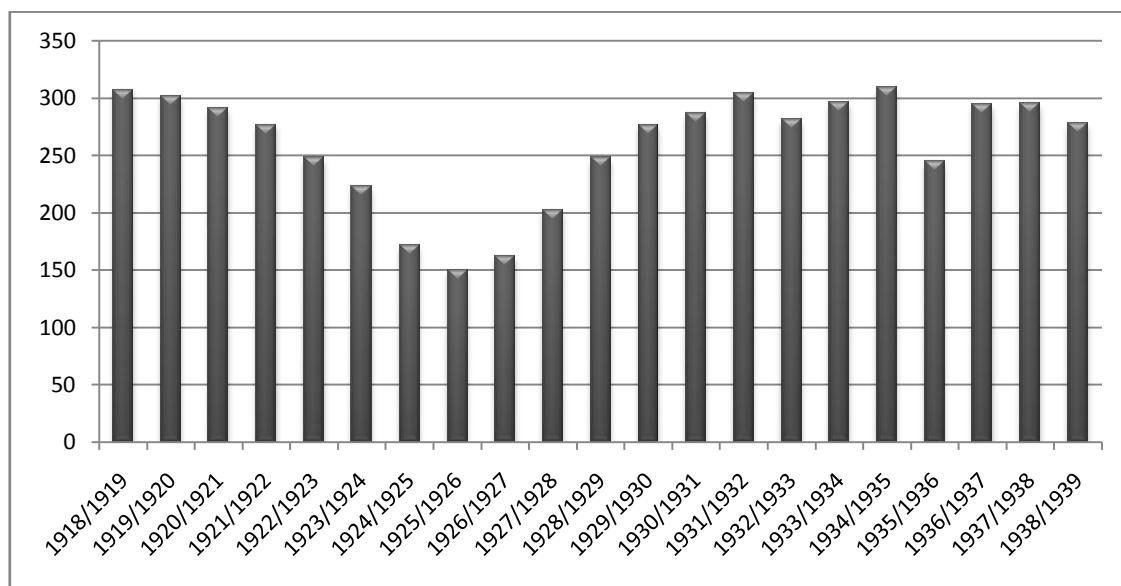
¹⁴⁵ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1924/1925, str. 4.

¹⁴⁶ *Kronika města Bakov n. J.*, zápis Jaroslava Kořátka z roku 1928, s. 367.

¹⁴⁷ Příloha A

¹⁴⁸ Příloha A

chlapecké pohybovaly v podobných číslech, pouze v polovině 20. let došlo k velkému snížení zapříčiněné pravděpodobně odlivem žactva na měšťanskou školu.

Obr. 3: Přehled počtu žactva Obecné školy chlapecké v Bakově n. J. v době ČSR¹⁴⁹

Měšťanská škola byla v Bakově zřízena v roce 1906. V měšťanské škole chlapecké bylo v roce 1918 148 chlapců a 46 dívek.¹⁵⁰ Tyto děti vyučovalo pět odborných učitelů – ředitel Josef Javůrek, Jaroslav Kořátko, Jaroslav Lhoták, František Opočenský a František Jánský. V roce 1919 byla v Bakově zřízena i měšťanská škola dívčí a tak se počet dětí v chlapecké měšťance na čas snížil. V roce 1920 navštěvovalo měšťanskou školu 181 žáků tří ročníků, přičemž první ročník byl rozdělen na dvě oddělení. Ze škol tento rok odešli učitelé Opočenský a Jánský. Nově příchozím učitelem byl Karel Monsé. V září 1922 byl kvůli rapidně se zvyšujícímu počtu žáků otevřen ještě čtvrtý ročník měšťanské školy. Žáků v tomto roce bylo 204. V roce 1924 vystřídal Josefa Javůrka na pozici ředitele školy Jaroslav Kořátko. V roce 1925 učilo na měšťance osm učitelů a navštěvovalo ji 216 žáků. Roku 1926 byla zřízena pobočka i ke druhému ročníku. To pokračovalo i v dalších letech. „Protože při počátku školního roku 1927/1928 bylo jak na chlapecké, tak i na dívčí škole v 1. třídě obecné přes 70 žáků, byly při těchto třídách otevřeny pobočky, takže byly ve výše uvedeném školním roce dvě paralelní 1. třídy při obecné škole dívčí a dvě paralelní 1. třídy při obecné chlapecké škole.“¹⁵¹ Ke konci dvacátých let ale počty žáků na této škole klesaly. To se ale

¹⁴⁹ Příloha A

¹⁵⁰ Příloha B

¹⁵¹ *Kronika města Bakov n. J.*, zápis Jaroslava Kořátka z roku 1928, s. 365.

projevilo na zvyšujícím se počtu žáků na obecné škole. V roce 1930 navštěvovalo měšťanskou školu chlapeckou 120 žáků, kteří chodili do 4 tříd. Tyto žáky vyučovalo šest učitelů.

V průběhu 30. let došlo na měšťanské škole chlapecké k výraznému zvýšení počtu žactva. V roce 1935 se počet žáků zvedl na 244 a učitelů na osm. V roce 1936 dosáhl čtvrtý ročník měšťanské školy chlapecké nejvyššího počtu žáků od jeho zřízení, celkem 65 žáků. Tento počet byl překonán až v roce 1941, kdy byly zřízeny další dvě pobočky čtvrtého ročníku. V roce 1938 klesl počet žáků na 208. Tito žáci chodili v rámci čtyř ročníků do sedmi tříd, které vyučovalo 9 učitelů. V průběhu dvacátých a třicátých let 20. století počet žáků měšťanské školy chlapecké velice kolísal.

Ve třicátých letech 20. století fungovala na chlapeckých školách žákovská samospráva. Ve třídách byla zavedena třídní samospráva a pro školu byl zřízen školní výbor.¹⁵² Na chodbách byl zaveden dozor. V každé třídě byly vyvěšeny obrazy tříd, na které se zapisovaly provinění žáků. Třídy si vedly vlastní kroniky. Každých 14 dní se konalo žákovské shromáždění. Žáci se shromažďovali v těchto kroužcích: divadelní, hudební, modelářský, vybíjené, hokejový, lyžařský, šachový, zahradnický a turistický.¹⁵³ V roce 1938 byla měšťanská škola přeměněna na újezdní měšťanskou školu. Školní obvod tvořily obce: Bakov na Jizerou, Malá Bělá, Bítouchov, Bradlec, Buda, Dalešice, Horka, Chudoplesy, Nová Ves u Bakova, Veselá, Zvířetice, Koprník-Násedlnice a osada Čihátka.¹⁵⁴ Ve funkci ředitele měšťanské školy Jaroslava Lhotáka vystřídal v roce 1939 Karel Schreier.¹⁵⁵

¹⁵² *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1937/1938, s. 151, 152 (strany v knize chybně označeny 251 a 252).

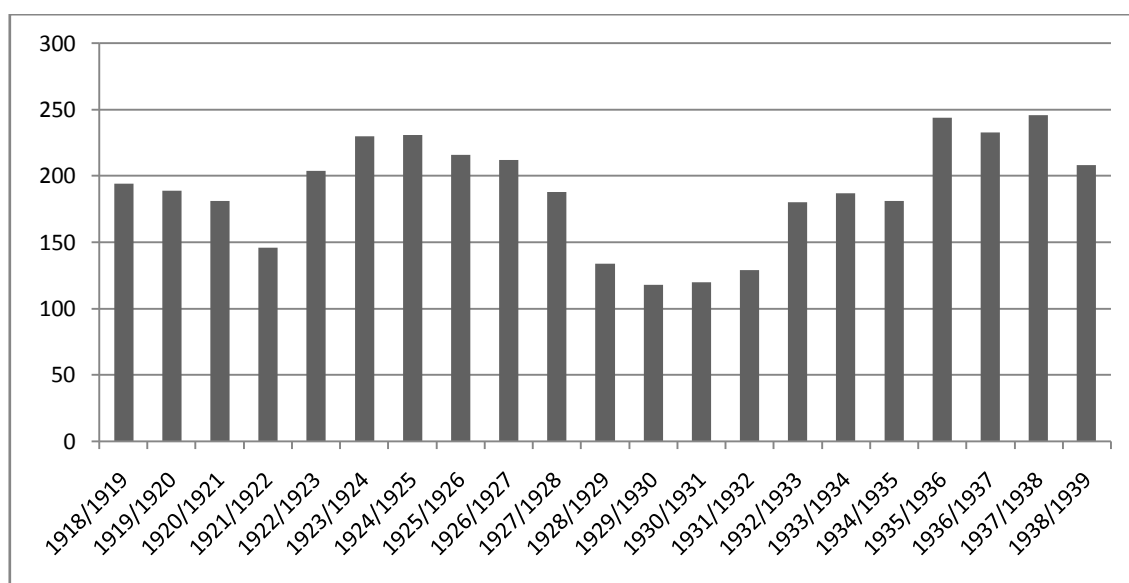
¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1937/1938, s. 148.

¹⁵⁵ *Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J.*, zápis ze školního roku 1940/1941.

Obr. 4: Hudební kroužek žákovské samosprávy¹⁵⁶

Obr. 5: Přehled počtu žactva Měšťanské školy chlapecké v Bakově n. J. v době ČSR¹⁵⁷

¹⁵⁶ Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1937/1938, s. 154 (254).

¹⁵⁷ Příloha B

2.2.2. Obecná a měšťanská škola dívčí v Bakově nad Jizerou

Obecná škola dívčí byla v Bakově zřízena v roce 1900 rozdělením tehdejší koedukované obecné školy. Od roku 1916 byla řídící učitelkou školy Františka Jalovecká. Na dívčí školu obecnou bylo v roce 1918 zapsáno 346 dívek, které vyučovalo sedm učitelek – ředitelka Františka Jalovecká a učitelky Marie Bergerová, Františka Festová, Marie Forstová, Anna Kořínková a Barbora Škaloudová. Až do roku 1925 počty žákyň na obecné škole klesaly. Vliv na to jistě mělo i zřízení měšťanské školy pro dívky v Bakově v roce 1919. V roce 1919 se ředitelem bakovských dívčích škol stal František Opočenský a v roce 1920 byla odbornou učitelkou na měšťanské škole dívčí ustavena Lidmila Žofková, o které bude ještě řeč.¹⁵⁸ V roce 1920 chodilo do pěti tříd 277 dívek a vyučovalo je 10 učitelek. Ve školním roce 1925/1926 navštěvovalo školu 176 děvčat a počet učitelek dosáhl opět deseti. Počty žákyň v jednotlivých třídách byly v tomto roce únosnější. Pohybovaly se kolem třiceti, pouze v pátém ročníku bylo 57 dívek.¹⁵⁹ V roce 1926 ředitel František Opočenský onemocněl a byl vystřídán Lidmilou Žofkovou, která se stala zatímní ředitelkou dívčích škol.¹⁶⁰ V březnu roku 1927 František Opočenský definitivně opustil místo ředitele dívčích škol. „*Dnem 1. března odebral se na trvalý odpočinek ředitel zdejší obecné a měšťanské školy dívčí pan František Opočenský, s nímž za přítomnosti členů místní školní rady rozloučily se při zdařilé školní slavnosti nejen žákyně, ale také učitelské sbory, jakož i předseda místní školní rady.*“¹⁶¹ Do funkce definitivní ředitelky dívčích škol byla 1. září 1928 jmenována Hedvika Wolfová.¹⁶² Ke konci dvacátých let 20. století měl počet žákyň na dívčí obecné škole sestupnou tendenci. V roce 1930 ovšem počet žákyň vystoupal až na 328 a počet učitelů na jedenáct. V tomto roce jsou v Bakově již učitelé muži – Josef Bičík, Bedřich Kadlec a František Studničný, který nastoupil už v roce 1929. Ve druhé, třetí i čtvrté třídě byly zřízeny pobočky. V září 1932 odešla z vedení dívčích škol Hedvika Wolfová a na její místo byla zatímně ustavena Lidmila Žofková.¹⁶³ Na počátku třicátých let počet žákyň stále stoupal, ale do roku 1939 opět postupně klesl. V roce

¹⁵⁸ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1919/1920.

¹⁵⁹ Příloha C

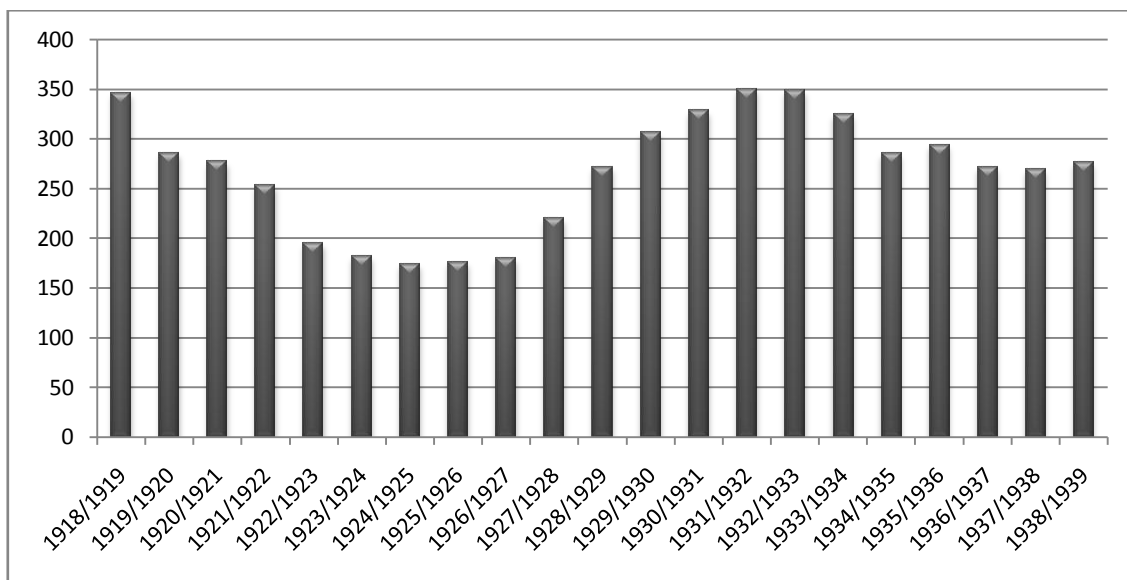
¹⁶⁰ SOkA MB, fond OŠV MH, inv. č. 131, kart. 8. Zápis ze zasedání OŠV ze dne 26. 2. 1926.

¹⁶¹ *Kronika města Bakov n. J.*, zápis Jaroslava Kořátka z roku 1927, s. 364.

¹⁶² *Kronika města Bakov n. J.*, zápis Jaroslava Kořátka z roku 1928, s. 369.

¹⁶³ *Kronika města Bakov n. J.*, zápis z roku 1930, s. 382.

1935 navštěvovalo obecnou školu 294 dívek, které byly v péči devíti učitelek a dvou učitelů. V dalších letech počet žákyň klesl a v roce 1938 bylo do školy zapsáno 276 žákyň. Tyto dívky chodily do celkem osmi tříd v rámci pěti ročníků a tak byl počet dětí ve třídě kolem příjmných třiceti. Tyto dívky mělo na starosti osm učitelek a tři učitelé.

Obr. 6: Přehled počtu žactva Obecné školy dívčí v Bakově n. J. v době ČSR¹⁶⁴

V září roku 1919 byla, výnosem zemské školní rady ze dne 30. června 1919, v Bakově nad Jizerou zřízena měšťanská škola dívčí.¹⁶⁵ Město na sebe převzalo náklad na zřízení měšťanské školy pro dívky.¹⁶⁶ O dívčí měšťance se v Bakově diskutovalo již od zřízení chlapecké měšťanky v roce 1906. Místní školní rada požadovala zřízení měšťanské školy dívčí v roce 1909 a město Bakov nad Jizerou tuto možnost otevřelo znovu v roce 1911, avšak z finančních důvodů k tomu zatím nedošlo.¹⁶⁷ Školu mělo financovat výhradně město a to toho v té době nebylo schopné.¹⁶⁸ Vzhledem k tomu, že bylo od zřízení měšťanské školy dívčí upuštěno, bylo v roce 1912 bakovským dívkám povoleno studovat alespoň na chlapecké měšťanské škole v Bakově.¹⁶⁹ Jinak by musely nadále dojíždět do měšťanských škol v okolních městech. Počet dívek, které se

¹⁶⁴ Příloha C

¹⁶⁵ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1918/1919.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1908/1909

¹⁶⁸ Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond Archiv města Bakov n. J., inv. č. 410, 4 listy, korespondence zastupitelstva obce Bakov n. J. a c. k. okresní školní rady v Mnichově Hradišti.

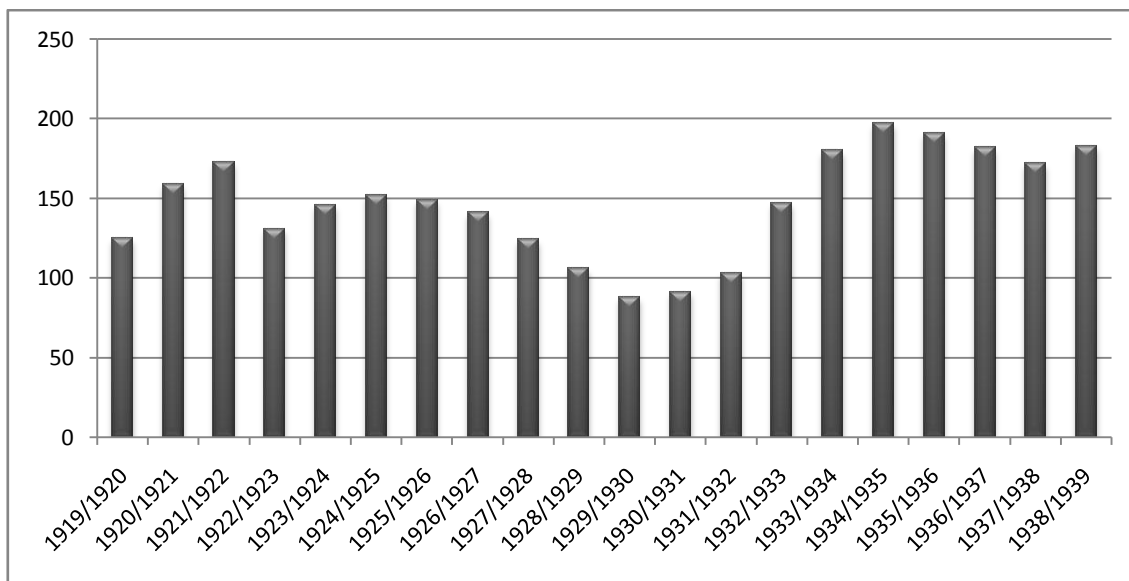
¹⁶⁹ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1912/1913.

na chlapeckou měšťanskou školu hlásily, se každým rokem zvyšoval a dívky byly i odmítány. Ihned od září roku 1919 tak byly v Bakově na dívčí měšťance zřízeny dvě třídy, aby byl uspokojen zájem všech dívek o studium. Ve školním roce 1919/1920 navštěvovalo školu 125 dívek.¹⁷⁰ V dalším roce již do třech tříd chodilo 159 děvčat a jejich počet dále rostl.¹⁷¹ Ředitelem měšťanské školy dívčí se stal František Opočenský a učitelkami na měšťanské škole byly Anna Kořínková, Anna Nejedlá a Josefa Vítková. Měšťanská škola sídlila v budově dívčí obecné školy u kostela, ale již v roce 1920 budova kapacitně nestačila. Druhá třída obecné školy dívčí se tak přestěhovala do budovy chlapeckých škol. Příští rok již byly třídy tři a počet žákyň stoupl na 159. V roce 1925 bylo žákyň 149 na čtyři učitelky a jednoho učitele. František Opočenský odešel do penze v roce 1927 a na místě ředitele školy byl vystřídán Lidmilou Žofkovou. V roce 1927 přibyl na dívčí měšťanskou školu další učitel Václav Větvička o rok později Ladislav Kafka. Ke konci 20. let počet dětí výrazně klesl jako na chlapecké měšťance. V roce 1930 školu navštěvovalo 91 dívek pod dohledem tří učitelských sil. V dalším školním roce nastoupil na dívčí měšťanskou školu další muž František Žofka. V průběhu prvních dvanácti let svého fungování se měšťanská škola nedočkala zřízení pobočné třídy k některému z ročníků. Stalo se tak až v roce 1932, kdy byl první ročník rozdělen na dvě pobočky. V průběhu 30. let 20. století na měšťanské škole dívčí počet žákyň stoupal z 91 v roce 1930 na 191 v roce 1935 a poté mírně klesl na 183 v roce 1938.¹⁷² Stoupal ovšem i počet učitelů a počet tříd. V roce 1935 zde vyučovalo pět učitelů a tři učitelky a v roce 1938 čtyři učitelé a tři učitelky. Během těchto osmi let byla zřizována pobočka k prvnímu i druhému ročníku. Je tedy patrné, že v průběhu třicátých let 20. století klesaly počty dětí ve třídách z nevhodných 60 na 30 až 40.

¹⁷⁰ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 15. 9. 1919.

¹⁷¹ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 30. 9. 1920.

¹⁷² Příloha D

Obr. 7: Přehled počtu žactva Měšťanské školy dívčí v Bakově n. J. v době ČSR¹⁷³

Po vzniku Československé republiky se oproti době válečné nijak výrazně počty žactva v Bakově nad Jizerou nezměnily. Pouze byl upraven maximální počet žáků ve třídě z osmdesáti na šedesát. Počty učitelů v průběhu školního roku mnohdy kolísaly. Učitelé bývali přerazováni na jiné školy a někdy za ně byla přijata náhrada někdy nikoliv. Vždy však měla každá třída svého třídního učitele a navíc na školách působili další učitelé pro výuku odborných předmětů, ručních prací a náboženství. V meziválečné době se již nestávalo, že by musely být třídy spojovány kvůli nedostatku učitelů. Učitelských sil tedy bylo dostatek. Počty žáků se v průběhu školního roku také měnili. Byli to však jednotlivci, kteří se přestěhovali.

2.2.3. Vývoj školních budov a prostor využívaných školou v Bakově nad Jizerou

Chlapecká škola obecná i měšťanská sídlila ve školní budově z roku 1906. Tato budova výuce chlapců vyhovovala a stačila. Do volných tříd v této budově byly často umístěovány i některé třídy dívčích škol. Budova chlapeckých škol měla vlastní tělocvičnu a školní zahradu, čehož využívaly i dívky.

Dívčí škola obecná a měšťanská sídlila v budově z roku 1824 na náměstí u kostela. V přízemí byly umístěny čtyři třídy a byt školníka se dvěma místnostmi a v patře byly další čtyři třídy a malá sborovna.¹⁷⁴ Kabinet byl na půdě. Škola postrádala tělocvičnu a volné prostranství kolem budovy, kde by mohla být zřízena školní zahrada.

¹⁷³ Příloha D

¹⁷⁴ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, s. 62.

Děvčata tak docházela na výuku tělocviku do tělocvičny v chlapecké škole nebo do sokolovny, postavené v roce 1926, a na výuku zahradních prací do školní zahrady u chlapecké školy. Z hlediska počtu tříd budova také nedostačovala. V patře bývaly obvykle umístěny třídy měšťanské školy a v přízemí jen několik tříd obecné školy.¹⁷⁵ Jedna třída byla pravidelně umisťována do sokolovny, jedna do budovy městské spořitelny¹⁷⁶, další do volných učeben v chlapecké škole a dvě třídy bývaly v pronajatých prostorách soukromých domů na náměstí.¹⁷⁷

Tato budova pro své stáří postupně přestávala vyhovovat školní výuce a tak byly zahájeny nejdříve částečné rekonstrukce a nakonec jednání o stavbě nové budovy. Během letních prázdnin v roce 1922 došlo v budově dívčí školy k několika stavebním úpravám.¹⁷⁸ V prvním patře budovy v rohové třídě do náměstí byl vyměněn starý ztrouchnivělý strop za nový. V přízemí v bývalém bytě pro řídícího učitele byla přemístěna přička a tak vznikla třída a malý pokoj.¹⁷⁹ Tato úprava však nebyla podle kronikáře Jaroslava Koťátka příliš zdařilá. Umístění pokoje a třídy mělo být spíše obrácené, protože tímto umístěním bylo ve třídě velice málo světla.¹⁸⁰ Stavební úpravy provedl stavitel budovy chlapecké školy z roku 1906 Václav Kyncl. Již v roce 1923 se ale pedagogický sbor shodl, že „školní budova jest pro vyučování ze stanoviska pedagogického méně vhodná, jest nevýhodně orientována k jihozápadu, nemá volného prostranství, naproti jest kostel, ze stran obytná stavení, která stíní do oken.“¹⁸¹ Na nedostatky upozorňovaly i každoroční inspekční zprávy budovy, které žádaly vybudování nové školy.¹⁸² V roce 1926 se místní školní rada zavázala k výstavbě nové školní budovy a vybrala pozemek pro novou budovu.¹⁸³ Stav dívčí školy byl již velmi špatný. Ve škole bylo velmi málo světla.¹⁸⁴ Budova měla malá okna a z jižní strany stínil kostel a okolní soukromé domy. Trpěly tím hlavně učebny v přízemí budovy. Zdivo bylo vlhké, podlahy se houpaly a střechou zatékalo do učeben v prvním patře.

¹⁷⁵ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 23. 5. 1923.

¹⁷⁶ Budova městské spořitelny byla postavena v roce 1929, kde od té doby dodnes sídlí městský úřad.

¹⁷⁷ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1930/1931, s. 207.

¹⁷⁸ *Kronika města Bakov n. J.*, zápis Jaroslava Koťátka z roku 1928, s. 353.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ *Kronika města Bakov n. J.*, zápis Jaroslava Koťátka z roku 1922, s. 353

¹⁸¹ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 11. 5. 1923.

¹⁸² SOkA, Archiv města Bakov n. J, inv. č. 418, list č. 3, plány školní budovy dívčí školy v Bakově n. J..

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Tamtéž, list č. 4.

Pitná voda byla donášena z náměstí a sociální zařízení bylo velice zastaralé.¹⁸⁵ Ani poloha budovy příliš nevyhovovala školní výuce. Škola stála u náměstí, na kterém se pravidelně pořádaly trhy, a hluk z nich narušoval vyučování. V roce 1928 místní školní rada vytvořila prozatímní plán na adaptaci školní budovy. Ten ale okresní školní výbor v Mnichově Hradišti zamítl a nařídil místní školní radě v Bakově zahájit jednání k zakoupení pozemku pro novou budovu.¹⁸⁶

Výnosem okresního školního výboru v Mnichově Hradišti z roku 1929 bylo městu nařízeno vytvořit stavební plán a zařadit stavební náklad do rozpočtu města na rok 1930.¹⁸⁷ To se však setkalo s odporem přiškolených obcí. Financovat stavbu školy mělo město Bakov nad Jizerou společně s přiškolenými obcemi. Tím se vložení stavebního nákladu o rok protáhlo. Jak se stavba nové školní budovy stále oddalovala, docházela trpělivost rodičům žáků. Rodičovské sdružení se shodlo na tom, že výuka v současné naprosto nevhodné školní budově škodí zdraví dětí, a tak nabádalo místní školní radu k započetí stavby.¹⁸⁸ V roce 1930 byly schváleny plány na novou školní budovu, jejichž autorem byl architekt J. Studničný.¹⁸⁹ I přes již hotové plány na stavbu budovy, nebyly nakonec Bakovu a přiškoleným obcím schváleny půjčky od zemského úřadu. Obce zemskému úřadu neprokázaly, že jsou schopné půjčky z vlastních prostředků splácet.¹⁹⁰ V roce 1931 školu navštívil viceprezident zemské školní rady Jaroslav Hendrych a zemský školní inspektor Rudolf Šimek. Prohledli si všechny třídy a kabinety a „uznali naléhavou nutnost stavby nové školy“.¹⁹¹ Avšak ani tato významná návštěva a její shledání k ničemu nevedla. A tak byla v roce 1932 stavba nové školy odložena a schváleny byly pouze nejnnutnější opravy.¹⁹² V roce 1937 město navrhlo alespoň přistavět nástavbu na chlapeckou školu. Učitelský sbor dívčích škol s tím nesouhlasil a požadoval stavbu nové budovy pro dívčí školu. Nakonec ale ze všech z plánů sešlo. Osud budovy dívčí školy byl opakovaně projednáván v průběhu patnácti let, avšak k ničemu to nevedlo. Finanční tíseň města Bakova nad Jizerou a okolních

¹⁸⁵ SOKA, Archiv města Bakov n. J., inv. č. 418, list č. 4, plány školní budovy dívčí školy v Bakově n. J.

¹⁸⁶ SOKA, Archiv města Bakov n. J., inv. č. 418, list č. 7, korespondence o stavbě nové školní budovy.

¹⁸⁷ SOKA, Archiv města Bakov n. J., inv. č. 418, list č. 4, plány školní budovy dívčí školy v Bakově n. J.

¹⁸⁸ SOKA, Archiv města Bakov n. J., inv. č. 418, list č. 12, korespondence o stavbě nové školní budovy.

¹⁸⁹ SOKA, Archiv města Bakov n. J., inv. č. 418, list č. 4, plány školní budovy dívčí školy v Bakově n. J.

¹⁹⁰ SOKA, Archiv města Bakov n. J., inv. č. 418, list č. 14, korespondence o stavbě nové školní budovy.

¹⁹¹ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1931/1932, s. 222.

¹⁹² SOKA, Archiv města Bakov n. J., inv. č. 418, list č. 16 korespondence o stavbě nové školní budovy.

příškolených obcí znemožnila stavbu nové budovy a jisté zkvalitnění výuky bakovských dívek. Dívčí škola živořila v budově za kostelem až do šedesátých let 20. století.

2.3. Reformní školství ve třicátých letech 20. století

V průběhu trvání tzv. první republiky probíhala neustálá kritika školského systému. Zaznívaly názory, že školská soustava, která vznikla v době fungování monarchie, neodpovídá poměrům republiky a požadavkům na výchovu svobodného občana.¹⁹³ Kritice byl podroben i nedostatečný důraz na rozvoj individuality žáka a mizivá spoluúčast žáka při rozhodování o výuce a chodu školy.¹⁹⁴ Reformní pedagogické hnutí se v průběhu fungování samostatného Československa dá rozdělit do dvou etap. V první etapě, v prvních deseti letech republiky, bylo reformní hnutí nekoordinované. Prostřednictvím jednotlivých nadšených učitelů docházelo k reformním pokusům. Reformní pedagogy spojovala především zásada přirozeného vývoje dítěte a teorie svobodné výchovy dítěte.¹⁹⁵ Mezi tyto reformátory patřil například Josef Úlehla, Božena Hrejsová, František Bakule, František Mužik a Marie Kühnelová.¹⁹⁶ Důležitým reformním pokusem byl tzv. Dům dětství. Tento projekt realizovali a vedli Ladislav Švarc, Ladislav Havránek a Ferdinand Krch.¹⁹⁷ Dům dětství byl v roce 1919 zřízen pro sirotky po legionářích v Horním Krnsku u Mladé Boleslavi. Vychovatelé se snažili o rovnoměrný rozvoj psychické i fyzické stránky dítěte prostřednictvím umění a manuální práce. Hlavní vyučovací metodou byla hra.¹⁹⁸ Důraz byl kladen na hudbu, literaturu a kresbu ale i na tělesnou výchovu a fyzickou práci. Činnost Domu dětství byla po roce 1923 ukončena z důvodu neshod mezi pracovníky. Z Domu dětství se stal dětský domov.¹⁹⁹ Dalšími reformátory této doby, kteří vycházeli ze „zásady vedení a řádu v rámci svobodné výchovy“, byli Josef Bartoň, Karel Žitný a Jaroslav Sedlák z pracovní školy v Holešovicích.²⁰⁰

¹⁹³ KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Vybrané kapitoly z dějin pedagogiky*, s. 102.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 103.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 104.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 104.

¹⁹⁷ SŮVOVÁ, Barbora: *Pokusné a reformní školy 20. a 30. let 20. století v Československu*, diplomová práce, Praha, Univerzita Karlova v Praze 2014, s. 34 – 37.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 38 – 39.

¹⁹⁹ SŮVOVÁ, Barbora: *Pokusné a reformní školy 20. a 30. let 20. století v Československu*, s. 38 – 40.

²⁰⁰ KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Vybrané kapitoly z dějin pedagogiky*, s. 104.

Snahy o reformu vyústily ve třicátých letech 20. století v tzv. příhodovskou reformu. Václav Příhoda, profesor pedagogiky na Karlově univerzitě v Praze, byl ovlivněn svými studijními pobyty na amerických univerzitách.²⁰¹ Kritizoval současný školský systém, protože byl podle něj nespravedlivý a nedemokratický. Při rozhodování žáka, jakou školu bude navštěvovat, často nehrály roli jeho schopnosti a nadání ale spíše finanční situace rodiny. Kritizoval i věk, deset až jedenáct let, kdy se žáci rozhodovali, na které škole budou ve studiu pokračovat. V tomto věku byli žáci těžko schopni rozhodnout o svém celoživotním osudu a ani studijní výsledky nebyvaly konečné, proto mělo být žákům umožněno přestupovat mezi jednotlivými typy škol.²⁰² Na základě těchto úvah přišel Příhoda s plánem „jednotné, vnitřně diferenciované školy“, kterou by navštěvovali na prvním i druhém stupni všichni žáci.²⁰³ Na druhém stupni si měli žáci vybírat volitelné předměty podle svých vloh a schopností, čímž by byl zajištěn individuální rozvoj žáků. Individualizovány měly být i metody výuky.²⁰⁴ Škola tak měla být jednotná zvenku, byla pro veškeré žactvo školou povinné, ale diferenciovaná zevnitř. Ke každému žákovi se mělo přistupovat individuálním přístupem. „*Příhodův koncept jednotné, vnitřně diferenciované školy druhého stupně nesl název komenium a měl navazovat na jednotný, vnitřně diferenciovaný první stupeň a připravovat na jednotnou vnitřně diferenciovanou školu třetího stupně.*“²⁰⁵ Jednotná škola druhého stupně měla nahradit vyšší třídy obecné školy, školu měšťanskou a nižší stupně středních škol.²⁰⁶ Žákům by takto bylo oddáleno rozhodování o další životní cestě. Reforma se měla řídit principy zejména americké pedagogiky: „*jednotnost, diferenciacie, individualizace, Daltonský plán, samoučení, nové vyučovací zásady, nové způsoby hodnocení, nové formy společenských aktivit připravující na občanský život a zároveň kompenzující individualisticky pojaté vyučování – žakovská shromáždění, školní samospráva, kampaně, kluby atd.*“²⁰⁷

²⁰¹ KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Dějiny pedagogiky*, s. 202.

²⁰² Tamtéž, s. 202.

²⁰³ Tamtéž, s. 202.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 203.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 204.

²⁰⁶ PRŮCHA, Jan: *Pedagogická encyklopedie*, s. 42.

²⁰⁷ Tamtéž.

Individuální přístup k žákům měla zajistit tzv. reprodukční škola.²⁰⁸ Podle ní žák nezískával hotové poznatky učitelovým výkladem, ale měl si je sám při studiu vytvořit řešením úkolů, analyzováním, porovnáváním a vyhodnocováním. Podstatou produkční školy byla vlastní zkušenost a vyhledávání a zpracování informací. Samoučení mělo tvořit hlavní část vyučování. Využívaly se pracovní listy a pracovní učebnice. Učitelovou prací bylo sledovat výkon žáka a dohlížet na jeho činnost. „*Vyučování pro učitele nepředstavovalo takovou stresovou zátěž a vypětí sil jako v rámci běžné hromadné výuky. Dle reformních pedagogů individualizované učení žáků mělo pozitivní dopad na zdraví učitelů.*“²⁰⁹ Reforma měla vyřešit problémy ve struktuře učebních osnov.²¹⁰ Ty byly přeplněné a poznatky byly podle nich žákům předkládány bez vzájemných vztahů a souvislostí z praktického života. Učební plány se měly začít sestavovat na základě vzájemného kontextu předmětů. Učení by tak získalo pro žáky větší smysl a motivovalo je k dalšímu studiu. V praxi se proto měla využívat metoda projektů a princip koncentrace předmětů v rámci školního roku.²¹¹ Jednomu předmětu by se tak v daném školním roce věnovalo více hodin týdně a v příštím roce naopak méně. Výuka by se poté opět koncentrovala na jiný předmět.

Vnější diferenciaci škol Příhoda zavrhoval jako nedemokratickou, ale zdůrazňoval princip vnitřní diferenciaci školy. Ten měl být zajištěn pravidelným rozřazováním žáků do tříd či oddělení na základě testů, studijního prospěchu a zájmu dětí. V rámci diferenciaci měli mít žáci jen několik společných základních předmětů a ostatní si měli vybrat z nabídky volitelných předmětů podle svých schopností a zájmů. Mělo to však svá úskalí. Bylo by to organizačně náročné a žákům by se nemuselo dostat komplexního základního vzdělání. Žáci se předmětům měli věnovat v rámci svého individuálního programu. Úkoly a učivo v tomto programu zpracovávali svým vlastním tempem, rychlejší žáci dostali úkolů více. Svou práci si žáci vzájemně kontrolovali ve skupině a celou aktivitu sledoval a hodnotil učitel. Do vyšších ročníků žáci postupovali v každém předmětu zvlášť. Opakovat se měl pouze ten předmět, ve kterém měl žák nedostatečný prospěch. Podle Václava Příhody se tak mělo zabránit častému propadávání. Příhoda chtěl změnit a zobjektivnit i dosavadní metody hodnocení a klasifikace. „*Kritizoval přetrvávající hodnocení ve školách jako velmi subjektivní*

²⁰⁸ KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Dějiny pedagogiky*, s. 204.

²⁰⁹ Tamtéž, s. 205.

²¹⁰ Tamtéž, s. 205.

²¹¹ Tamtéž, s. 206.

záležitost učitele – vyčítal mu neobjektivnost, nahodilost a nespravedlivost.“²¹² Novým a objektivním způsobem hodnocení měly být testy. Celkové hodnocení žáka se mělo skládat z výsledků testů a analýzy chování, povahy a schopností.²¹³ To vše se mělo zapisovat do osobního výkazu každého žáka. Individuální studium žáků měla vyvážit společenská výchova prostřednictvím žákovské samosprávy a společenského života školy – žákovské organizace a kluby, školní shromáždění, apod.²¹⁴

V praxi se projekt jednotné a vnitřně diferenciované školy testoval jen částečně. Tento model školy nemohl být v praxi vyzkoušen, ověřovaly se pouze prvky didaktické reformy. K 1. září 1929 Ministerstvo školství a národní osvěty povolilo otevření několika pokusných reformních měšťanských škol v Praze Michli, Nuslích, Hostivaři a ve Zlíně a Humpolci a později mimo jiné i v Brně, Dobřichovicích, Benešově u Semil, Sobotce a v Bakově nad Jizerou. Na těchto školách bylo vyučováno podle *Organizačního a učebního plánu reformních škol*. Reformní činnost na pokusných školách měla být analyzována a její výsledky zaznamenávány do roku 1932/1933.²¹⁵ Poté mělo být na základě těchto výsledků rozhodnuto, zda bude uskutečněna reforma na celé československé školství. V průběhu třicátých let 20. století se Československo potýkalo se závažnějšími ekonomickými a politickými problémy, a proto nebyly reformní snahy pokusných škol dostatečně zhodnoceny a k celkové reformě školství nedošlo.

2.3.1. Reformní školství v Bakově nad Jizerou

Reformní výuku přinesla do Bakova nad Jizerou učitelka a pozdější ředitelka dívčích škol Lidmila Žofková. Již v roce 1927 bylo v druhém ročníku měšťanské školy dívčí při výuce českého jazyka, který vyučovala Žofková, zavedeno vyučování podle Daltonského plánu, avšak upraveného dle místních poměrů.²¹⁶ Vyučovaná látka byla rozdělena na jednotky podle měsíců. Žačky učivo zpracovávaly každá svým tempem. Stávalo se tedy, že některé dítě bylo podle osnov napřed a jiné pozadu, podle toho, jak dlouho mu trvalo učební látku zpracovat.²¹⁷ Po několika měsících v praxi ho ředitelka

²¹² KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Dějiny pedagogiky*, s. 207.

²¹³ Tamtéž, s. 208.

²¹⁴ Tamtéž, s. 209.

²¹⁵ Tamtéž, s. 204.

²¹⁶ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 6. 12. 1927.

²¹⁷ Tamtéž.

Žofková na poradě učitelského sboru hodnotila takto: „*Zájem je veliký, píle nečekaná, radost ze samostatnosti je nejcennější zisk.*“²¹⁸ Tento systém výuky pokračoval ve stejné třídě i v dalším školním roce. „*Kolegyně Žofková ohlašuje, že se svolením okresního školního inspektora bude při vyučování jazyku vyučovacímu postupovati podle daltonsko-winnetského plánu a že žákyně třetího ročníku budou si svoji třídu čistiti v době mimoškolní samy.*“²¹⁹

Daltonský plán je „*pedagogická koncepce vyvinutá americkou pedagogickou reformátorkou Helen Parkhurst*“, která žila v letech 1887 až 1973.²²⁰ V roce 1919 založila reformní školu v Daltonu ve státě Massachusetts. Ve svém díle *Education on the Dalton Plan* popsala zásady výuky a zkušenosti ze své školy. Daltonský plán podle ní stojí na několika principech. „*Svoboda a odpovědnost žáka*“ – každý žák má individuální program studia na jeden měsíc, kde jsou vymezeny výsledky, kterých má dosáhnout. V tomto plánu studia žáci postupují svým tempem. Dalšími principy jsou „*spolupráce a vytváření sociálního a demokratického vědomí u dětí, osobní zkušenost na základě samostatné činnosti žáka a střídání individuálního studia s výukou v rámci celé třídy nebo skupiny.*“²²¹ Veškerá výuka se zakládala na samostatném učení žáka. Rušilo se rozdělení do tříd podle věku a bylo nahrazováno rozdělením podle schopností a nadání. Tento plán měl zvýšit zájem a aktivitu žáků a tím i efektivnost studia. Výuka podle daltonského plánu byla však kritizována kvůli nedostatečnému opakování látky či přílišnému spoléhání se na žakovu aktivitu. Někteří žáci s nižším zájmem o výuku mohli pracovat méně a pomaleji než bylo žádoucí.²²² „*Nedostatky daltonského plánu měla překonat winnetská soustava, kterou uvedl do života Carleton Wolsey Washburne ve Winnetce u Chicaga.*“²²³ Výuka měla být rozdělena na dvě části. První obsahovala základní učivo, které si žák nastudoval individuálně svým tempem jako v daltonském plánu. Druhá část byla tvořivá, založená na praktických úkolech

²¹⁸ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 26. 1. 1928.

²¹⁹ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 2. 10. 1928.

²²⁰ PRŮCHA, Jan – WALTEROVÁ, Eliška – MAREŠ, Jiří: *Pedagogický slovník*. Praha, Portál 2013, s. 44.

²²¹ PRŮCHA, Jan: *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*, Praha, Portál 2004, s. 44.

²²² Tamtéž, s. 44.

²²³ JŮVA, Vladimír – JŮVA, Vladimír: *Stručné dějiny pedagogiky*, Brno, PAIDO 2007, s. 67.

ze života, které žáci řešili ve skupině.²²⁴ Tímto však nebyly odstraněny všechny nedostatky daltonského plánu.

V Bakově na měšťanské škole dívčí bylo vyučováno podle zásad obou těchto učebních programů ve spojení se zásadami Václava Příhody. Lidmila Žofková představila nový učební plán předmětu českého jazyka rodičům na besídce pro rodiče konané v květnu roku 1929.²²⁵ Ve spolupráci s žačkami prvního ročníků měšťanské školy Žofková předvedla, jak probíhá výuka podle nového plánu inspirovaným americkými principy moderního vzdělávání. Besídky se zúčastnili rodiče osmnácti dívek z přítomných 22 ale i děti z dalších tříd obecné a měšťanské školy a jiní hosté. „*Děti samy vítaly a děkovaly. Rodiče se zájmem sledovali dětské odpovědi a překvapila je samostatná žákovská práce.*“²²⁶ O podstatě, postupu a výsledcích daltonského plánu Žofková referovala i na poradě učitelských sborů obou škol a seznámila tak s novým systémem výuky i své kolegy.

Díky reformní iniciativě Lidmily Žofkové byla na základě výnosu Okresního školního výboru v Mnichově Hradišti od školního roku 1929/1930 na měšťanské škole dívčí v Bakově nad Jizerou povolena pokusná výuka podle plánu daltonsko-winnteského.²²⁷ Lidmila Žofková stanula ve vedení pedagogického reformního pokusu. Její prací bylo svolávat a řídit porady pokusníků, pravidelně hospitovat při pokusné výuce svých kolegů a vypracovávat zprávy o výsledcích a zkušenostech při pokusném vyučování pro Ministerstvo školství a národní osvěty.²²⁸

Základem pokusného vyučování v Bakově bylo samoučení žaček. Učební látka byla rozdělena na měsíční nebo týdenní jednotky. Dívky látku studovaly každá svým tempem podle nadání. Učitel při samoučení zastával funkci dohlázele a poradce. Pokud děti látce nerozuměly, učitel je navedl ke správnému pochopení nebo látku dovysvětlil. Tento způsob výuky vedl k samostatnosti dětí. Po zvládnutí látky se žáčky přihlásily k přezkoušení nebo k testu. Pokud ve zkoušce uspěly, dostaly další jednotku ke studiu.²²⁹ Při samoučení docházelo k vytváření pracovních skupin, kdy se dívky sdružovaly podle stupně nadání anebo naopak pomáhaly s učivem slabším. Metoda

²²⁴ JŮVA, Vladimír – JŮVA, Vladimír: *Stručné dějiny pedagogiky*, s. 67.

²²⁵ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 5. 5. 1929.

²²⁶ Tamtéž.

²²⁷ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 1. 10.1929.

²²⁸ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 172, list č. 27, výnos Zemské školní rady z roku 1930.

²²⁹ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 172, list č. 30, dobré zdání okr. školního inspektora Aloise Průchy.

samoučení neměla výlučné postavení při výuce, doplňoval ji i výklad učitele. Nové vyučovací metodě se od září 1929 věnovali tito učitelé Lidmila Žofková, Ladislav Kafka a Bohuslava Mrázková.²³⁰ Lidmila Žofková vyučovala podle daltonsko-winnetského plánu český jazyk a občanskou nauku a počty „*propaguje velmi četnými přednáškami směr své originální jedinečné reformy ve vyučování, pan kolega Ladislav Kafka pracuje s neúnavnou pílí individuálně v předmětech svého odboru a se vzácnou ochotou vysvětluje četným hostům reformní způsoby vyučování*“.²³¹ Ladislav Kafka a Josef Černý vyučovali novou vyučovací metodou v hodinách zeměpisu a dějepisu, Bohuslava Mrázková se věnovala pokusné výuce v přírodovědě, chemii a fyzice.²³² Bedřich Kadlec v přírodopisu a ve fyzice a František Žofka v počtech a měřičství.²³³ „*Při zeměpise bavilo děti samostatné vyhledávání na mapách a náčrtech, plyný výklad při čtení z mapy rychlá orientace*“.²³⁴ V roce 1934 zpracovali odborní učitelé Ladislav Kafka a Josef Černý učebnici zeměpisu pro vyšší stupeň obecné školy.²³⁵

Na poradách učitelského sboru pravidelně docházelo k přednáškám a debatám na téma daltonský plán. „*Učitelský sbor souhlasí s návrhem doc. Příhody o zřízení jednotné školy II. stupně, diferenciované na typy podle druhů nadání žactva*“.²³⁶ Ke konci školního roku byly na poradě učitelských sborů shrnuty výsledky výuky podle daltonsko-winnetského plánu. „*O přírodopise se pracuje hodně prakticky. Děti již mají 81 vlastních pařenišť. Také udělaly soupis všech stromů v přiškolených obcích. Pan učitel Kafka promluvil o výsledcích vyučování podle amerických činných metod v zeměpise a dějepise*“.²³⁷ V rámci nového způsobu vyučování se na měšťanské škole začala jednou týdně konat žakovská shromáždění. Při shromážděních se připomínalo slavných českých osobností – Jana Amose Komenského, Boženy Němcové, T. G. Masaryka a Aloise Jiráka.²³⁸

²³⁰ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1929/1930, s. 184.

²³¹ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1931/1932, s. 233.

²³² ŽÁKOVÁ, Kateřina: *Lidmila Žofková, život a dílo*, bakalářská práce, Praha, Univerzita Karlova v Praze 2000, s. 11.

²³³ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1932/1933, s. 237.

²³⁴ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1932/1933, s. 255.

²³⁵ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 281.

²³⁶ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 20. 2. 1930.

²³⁷ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 6. 5. 1930.

²³⁸ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1929/1930, s. 184.

Na konci prvního školního roku výuky podle daltonsko-winnetského plánu v Bakově nad Jizerou pokusnické vyučování chválil okresní školní inspektor Alois Průcha.²³⁹ Po celý školní rok pravidelně každý týden ve třídách hospitoval a hodnotil způsob výuky a práci učitelů. Dle jeho hodnocení byly výsledky samoučení výtečné. Dětem se neobvykle zvýšila chuť a zájem o studium. Změnila se i atmosféra ve třídě. Dívky pracovaly tiše. Vztah mezi nimi a učitelem se zlepšil, byl přátelštější.²⁴⁰ Děti nedostávaly domácí úkoly, pouze když byly nemocné, dostaly látku domů. Zvýšil se i zájem rodičů o výuku jejich dětí.²⁴¹ V dalším školním roce pokusná výuka na bakovské dívčí škole pokračovala. V říjnu 1930 školu navštívil zemský inspektor a vládní rada PhDr. Emanuel Veber.²⁴² Zúčastnil se vyučování českého jazyka, zeměpisu, občanské nauky a výchovy a žákovského shromáždění a byl spokojen s výsledky práce bakovských učitelů. Mimo jiné i díky jeho posudku se na dívčí škole pokračovalo ve výuce podle daltonsko-winnetského plánu i v dalších letech. V květnu 1931 vykonal inspekci na dívčí škole zemský inspektor PhDr. Rudolf Šimek a byl taktéž spokojen s postupy nové výuky.²⁴³

Podle principu vnitřní diferenciací navrhovala Žofková v březnu roku 1931 vyčlenění části dívek prvního ročníku měšťanské školy do oddělení.²⁴⁴ V tomto oddělení by byly žáčky, které mají nedostatečný prospěch v počtech a českém jazyce. Těmto předmětům by se po zbytek školního roku věnovaly více na úkor reálií, ze kterých by probraly jen to nejzákladnější. Tyto žáčky by se sice neubránily propadnutí, ale zlepšily by si výchozí pozici pro opakování v příštím roce. V roce 1932 se Lidmila Žofková stala zastupující ředitelkou bakovských dívčích škol.²⁴⁵ Od školního roku 1932/1933 byl první ročník měšťanské školy rozdělen na dvě oddělení podle nadání žaček. V jednotlivých odděleních byla výuka různě koncipována. Množství látky a tempo výuky bylo přizpůsobeno schopnostem žákyň. Umístění žákyň v odděleních se mohlo měnit každý čtvrtrok podle aktuálního prospěchu. Výuka zeměpisu a dějepisu, která byla spojena v jeden předmět a klasifikována jednou známkou, byla v prvním

²³⁹ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 172, list č. 28, dobré zdání okr. školního inspektora Aloise Průchy.

²⁴⁰ Tamtéž, list č. 30.

²⁴¹ Tamtéž, list č. 31.

²⁴² *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1930/1931, s. 204.

²⁴³ Tamtéž.

²⁴⁴ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 3. 3. 1930.

²⁴⁵ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1932/1933, s. 237.

ročníku rozdělena tak, že v prvním pololetí se vyučoval zeměpis a ve druhém dějepis. V příštím školním roce byla tato třída opět rozdělena do oddělení a to na základě klasifikace z vyučovacího jazyka a počtů na konci minulého školního roku. První ročník byl rozdělen podle zkoušek z vyučovacího jazyka a počtů, které prováděli učitelé těchto předmětů. V prvním a druhém ročníku se vyučovalo podle nových normálních učebních osnov. Třetí ročník diferencován nebyl, navštěvovalo ho pouze 34 žáků.²⁴⁶ Od školního roku 1934/1935 se již žačky měšťanské školy nerozdělovaly do oddělení podle zásad vnitřní diference ale podle abecedy. Diferencovaný způsob výuky se zřejmě neosvědčil. Výuka na základě daltonsko-winnetského plánu však pokračovala a dokonce se rozšířila do některých tříd obecné školy dívčí. Podle zásad pokusného školství se vyučovalo v předmětech český jazyk, počty a kreslení. Žačky čtvrtého a pátého ročníku obecné školy si měly zvykat na samoučení, aby pro ně byl přechod na měšťanskou školu snazší.²⁴⁷ Reformní výuku počtů zavedl do pátého ročníku obecné školy František Studničný.²⁴⁸ Na měšťanskou školu byla zavedena *Učebnice jazyka českého pro školy měšťanské* vytvořené Lidmilou Žofkovou. Princip samostudia se osvědčil ve výuce českého jazyka, dějepisu a přírodopisu a princip skupinové výuky naopak v počtech fyziky a zeměpisu.

V průběhu trvání pokusného vyučování na měšťanské škole dívčí navštívilo školu mnoho pedagogů z celé republiky. Pokusnou školu v Bakově navštívili učitelé a ředitelé z Ústí nad Labem, Benátek nad Jizerou, Trutnova, Horek u Staré Paky, Nymburka, Žacléře, Mělníka či Svatoňovic. Na pokusné škole hospitovali i studenti z československé soukromé pedagogické fakulty i učitelé z dalších pokusných škol v Michli a Hostivaři. Pokusnou školu navštívil 13. listopadu 1931 viceprezident zemské školní rady Jaroslav Hendrych a zemský školní inspektor Rudolf Šimek. Zúčastnili se vyučování v I. II. a III. ročníku měšťanské školy a ve 4. a třídě obecné školy a žákovského shromáždění. Výuku učitelky Žofkové a učitele Kafky navštívil poté i Václav Příhoda.²⁴⁹ Jeho hospitace na škole se ještě několikrát opakovaly. Učitelé bakovské pokusné školy jezdili sami na hospitace do dalších pokusných škol. Lidmila Žofková se pravidelně účastnila konferencí pokusných škol. Zprávy o průběhu a výsledcích pokusného vyučování se posílaly pravidelně ministerstvu školství

²⁴⁶ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 1. 9. 1933.

²⁴⁷ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1931/1932, s. 223.

²⁴⁸ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 281.

²⁴⁹ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1931/1932, s. 223.

a zemské školní radě. Lidmila Žofková vedla pokusné vyučování na měšťanské škole dívčí až do počátku roku 1939. 31. ledna 1939 se vzdala svého učitelského místa, aby uvolnila místo pro nově příchozí učitele z pohraničí. I po jejím odchodu však učitelé částečně vyučovali podle zásad daltonsko-winnetského plánu.

3. Školství v Bakově nad Jizerou v době Protektorátu Čechy a Morava

Protektorát Čechy a Morava vznikl 16. března 1939 a trval až do 9. května 1945. Čechy a Morava byly okupovány vojsky Německé říše v čele s vůdcem a říšským kancléřem Adolfem Hitlerem. K tomuto aktu se schylovalo již od první třetiny třicátých let 20. století. Brzy po nástupu Adolfa Hitlera do funkce říšského kancléře Německé říše v roce 1933 pociťovala Evropa jisté válečné ohrožení. Promítlo se to i do školství. V roce 1937 byl přijat zákon o branné výchově.²⁵⁰ „*Účelem branné výchovy je pěstovati v obyvatelstvu Československé republiky podle jeho věku, vzdělání a povolání (zaměstnání) ony mravní vlastnosti, tělesnou zdatnost, znalosti a dovednosti, jichž je třeba k obraně státu.*“²⁵¹ Brannou výchovu žactva a studentů měla dle zákona obstarávat škola, kterou navštěvují. V bakovských školách proto byli stanoveni referenti branné výchovy z řad učitelů, kteří vypracovávali harmonogram a plán výuky branné výchovy a poplachový řád. Děti se učily používat plynové masky, konaly se cvičné poplasy, evakuace škol. Poplasy se vždy cvičily ke konci vyučování, aby se žáci už do školy nemuseli vracet. Žáci nižších ročníků se učili rychle přecházet ulice, chodit vlevo, učili se znát, kde je obecní úřad a četnická stanice. Starší žáci byli seznámeni s civilní protiletdeckou ochranou, naučili se poznat československá letadla a při poplachu si najít úkryt. Na vyšším stupni žáci i žačky absolvovali pochodová cvičení. Učili se orientovat v přírodě podle světových stran a odhadnout vzdálenosti a trénovali použití plynových masek. Branná výchova se zaváděla i do dějepisu, zeměpisu či fyziky. V kreslení se kreslily situační náčrty a ve zpěvu se cvičily pochodové písně.²⁵² Do bakovských škol byla v rámci výuky branné výchovy zavedena civilní ochrana proti leteckým útokům. Žáci trénovali postup při protileteckém poplachu. Při první zkoušce v roce 1937 byla dívčí škola vyprázdněna do pěti minut a po roce cvičení poplachů se čas evakuace snížil až na dvě minuty.²⁵³ Ve školách byly stanoveny trasy, po kterých se žáci nejrychleji evakovali a dostali ze školy domů. CPO, civilní protiletická

²⁵⁰ Zákon č.184/1937 Sb. ze dne 1. července 1937 o branné výchově, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], [vid. 16. 6. 2015], dostupné z: <http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=6954&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

²⁵¹ Tamtéž, § 2.

²⁵² SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 3. 5. 1938.

²⁵³ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 1. 6. 1937.

ochrana se zkoušela i v rámci města. Všechny učitelky bakovských škol se přihlásily do povinného zdravotního kurzu k bakovskému obvodnímu lékaři MUDr. Brandovi. V rámci výuky domácích nauk se tak žačky učily první pomoc. Učitelský sbor také odebíral časopisy věnující se tomuto tématu, například *Obrana obyvatelstva*. V roce 1942 byly dokonce sklepy chlapecké školy přeměněny na kryt.²⁵⁴ Školy pravidelně pořádaly sbírky na obranu státu a dokonce na konci školního roku 1938 se nekonaly žádné školní výlety a místo toho žáci věnovali své úspory na obranu státu.²⁵⁵ V důsledku vyhlášení mobilizace v září 1938 byli učitelé měšťanské školy chlapecké Müller, Havel, Douba, Piorecký a Polívka povoláni.²⁵⁶ Měšťanská škola tak byla téměř bez učitelů a výuka musela být na počátku školního roku 1938/1939 spojena s obecnou školou chlapeckou. Do konce kalendářního roku 1938 se všichni učitelé vrátili. V říjnu 1938 se v Bakově rozšířila spála a celá chlapecká škola musela být na týden uzavřena.²⁵⁷

Vzniku protektorátu předcházela tzv. Mnichovská dohoda. Ta byla uzavřena 29. září 1938. V Mnichovské dohodě došlo k ujednání představitelů čtyř evropských mocností o osudu Československa, které bylo nuceno postoupit Německé říši pohraniční území obývané Němci. Tato situace na bakovské školství neblaze zapůsobila. „*Na všechny učitele působily poslední události tak mocně, že nemohli soustředit myšlenky na pedagogické a administrativní věci, byli rozrušeni, naplnění různými pocity tak, že bylo potřeba je uvolnit a usměrňovat a vzájemně se posílit ve společném rozhovoru do příštích dnů. Po debatě se učitelé rozhodli, že budou ve veřejnosti vystupovat co možná jednotně, aby tím brzdili rozšiřování různých nepravdivých nebo poplašných zpráv. Všichni jednomyslně uznali nutnost společného postupu. Kolega Žofka vybízí k intenzivní práci ve zmenšené republice, kdy se musíme dívat na blízké hranice nad Novou Vsí přímo ze školní budovy, vybízí k práci a k lásce k národu a bližnímu a má víru, že budoucnost opraví největší nespravedlnost.*“²⁵⁸ Do Bakova nad Jizerou se po odtržení části území Československé republiky přistěhovalo mnoho rodin a to jen z nedalekých oblastí. Nová hranice Československa byla položena jen pár kilometrů od Bakova za Novou Vsí. Do obecné školy chlapecké

²⁵⁴ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis ze školního roku 1941/1942.

²⁵⁵ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 9. 6. 1938.

²⁵⁶ Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově, zápis ze školního roku 1938/1939, s. 255.

²⁵⁷ Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově, zápis ze školního roku 1938/1939, s. 262.

²⁵⁸ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 20. 10. 1938.

přibýlo na podzim 1938 27 žáků a do měšťanské školy 20 žáků.²⁵⁹ Ze zabraného území byli na bakovské školy přeřazeni tito učitelé: Jaroslav Kučera, František Záborský, Jaromír Tříška, Václav Kozderka, Věra Tříšková a Bohumil Vaněček.²⁶⁰ Většina učitelů byla postupně přeřazena na další školy v okolí. Na měšťanské škole zůstal František Záborský a Tříška. Pro nově příchozí někteří současní učitelé uvolnili místo. Božena Záborská se vzdala svého místa, aby ho uvolnila svému muži. Do předčasné penze odešel ředitel Jaroslav Lhoták.²⁶¹

Po vytvoření Protektorátu Čechy a Morava, bylo školství v rukou Ministerstva školství a národní osvěty, které bylo pod vlivem Říše. Německá říše chtěla ze škol vymýt české národní a dějinné povědomí a zavést fašistickou ideologii. Bylo výrazně zasahováno do stylu a obsahu výuky. „*Postupně bylo zakázáno používat 283 učebnic.*“²⁶² Zakázány byly například učebnice počtů od Josefa Úlehly či Pracovní učebnice českého jazyka od Lidmily Žofkové. Učebnice procházely cenzurou a nevhodné pasáže byly začerňovány. První revize žákovské knihovny na dívčích školách byla provedena již v únoru 1939. Šest knih bylo navrženo k vyloučení. Jedné, která byla o dopravě, brzy končila platnost, protože od 1. května 1939 se měnily dopravní předpisy a byla zavedena jízda vpravo. Další, ruská kniha, byla vyloučena pro hrubé výrazy a další čtyři knihy pojednávaly o bývalém prezidentovi Edvardu Benešovi a to bylo pro Říši nežádoucí. Později prošla revizí i učitelská knihovna a stejně jako v žákovské, byly vyřazeny knihy o Edvardu Benešovi i všechny jeho spisy. Ze všech učebnic a čítanek byly odstraněny zmínky o něm a jeho podobizny. Ze tříd a kabinetů byly odklizeny jeho obrazy. Z knihoven byly odstraněny i knihy o Tomášovi Garriguovi Masarykovi i jeho spisy, dále knihy od Aloise Jiráska či Karla Čapka. Bylo zastaveno užívání všech učebnic dějepisu. „*Učitelé dějepisu se přeškolovali v duchu říšské ideologie.*“²⁶³ Od listopadu 1941 bylo dokonce vyučování dějepisu úplně zrušeno na obecných i měšťanských školách.²⁶⁴ Do výuky zeměpisu byly zařazeny kapitoly o Německé říši. Byly zakázány některé učebnice občanské nauky a výchovy.²⁶⁵

²⁵⁹ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 6, protokol z porady uč. sboru z 3. 11. 1938.

²⁶⁰ *Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1938/1939, s. 158 (258).

²⁶¹ *Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1938/1939, s. 160 (260).

²⁶² PRŮCHA, Jan: *Pedagogická encyklopedie*, s. 43.

²⁶³ Tamtéž, s. 43.

²⁶⁴ HAVEL, Alois: *Dějiny školy v Bakově*, in: *Bakovsko*, roč. 8, č. 10/11, s. 16.

²⁶⁵ SOKA MB, Fond NŠCH Bakov n. J., Oběžník Okresního školního výboru ze dne 26. ledna 1940.

A nakonec byl zrušen celý tento předmět. Povinný německý jazyk byl v měšťanských školách zaveden od září 1939 a na obecných školách od třetího ročníku od září 1940. Pro výuku německého jazyka bylo zakázáno používat současné učebnice, čítanky, slabikáře a cvičebnice. Postupně byly všechny učebnice německého jazyka na všech bakovských školách vyměněny. Školy musely k výuce německého jazyka povinně odebírat časopis *Wir lernen Deutsch*.²⁶⁶ Počet hodin výuky německého jazyka postupně rostl. Po zrušení výuky dějepisu a občanské nauky a výchovy se uvolnily hodiny pro zesílení vyučování německého jazyka. Na obecných školách se mu vyučovalo již od prvního ročníku po čtyřech hodinách týdně. Od třetího ročníku obecné školy a ve všech ročnících měšťanské školy se němčině věnovalo po sedmi hodinách týdně.²⁶⁷ Učitelé museli absolvovat povinný roční kurz německého jazyka, ze kterého poté skládali ústní a písemnou zkoušku.²⁶⁸ V kurzech se vyučovalo metodice, ideologii a konverzaci.²⁶⁹ Zřejmě tyto zkoušky pro bakovské učitele nebyly jednoduché. V září 1942 skládalo zkoušky z německého jazyka před autonomní komisí v Mnichově Hradišti devět učitelů chlapecké školy a čtyři z nich byli neúspěšní a dostali šestiměsíční odklad.²⁷⁰ Od 14. září 1943 bylo dokonce na měšťanské (v té době již nazývané hlavní) škole chlapecké zavedeno pokusné německé vyučování. V prvním ročníku se po jedné hodině týdně vyučovalo německy v počtech, přírodovědě a zeměpise.²⁷¹ Pokusné vyučování pokračovalo i v příštím školním roce ve druhé a třetím ročníku.²⁷²

Z prostor škol byly odstraněny československé státní znaky, které nahradily znaky Protektorátu Čechy a Morava.²⁷³ Znaky byly umístěny do všech tříd a ředitelen. Bylo zakázáno oslavovat podle dosavadních zvyklostí narozeniny bývalých prezidentů nebo výročí ke vzniku republiky.²⁷⁴ Před 22. výročím založení Československé republiky se ředitel měšťanské školy chlapecké na poradě učitelského sboru vyjádřil takto: „Ředitel vyzval všechny členy sboru, aby o 28. říjnu se nikde a za žádných

²⁶⁶ SOKA MB, Fond NŠCH Bakov n. J., Oběžník OŠV ze dne 23. ledna 1942.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 16.

²⁶⁸ SOKA MB, Fond NŠCH Bakov n. J., Oběžník OŠV č. 13/1943.

²⁶⁹ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis z října 1942.

²⁷⁰ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis ze září 1942.

²⁷¹ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis ze září 1943.

²⁷² Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis ze září 1944.

²⁷³ SOKA MB, Fond NŠCH Bakov n. J., Oběžník OŠV ze dne 15. února 1940.

²⁷⁴ SOKA MB, Fond NŠCH Bakov n. J., Oběžník OŠV ze dne 4. března 1940.

*příležitostí před žáky nezmiňovali. Tento den i dny před a po 28. říjnu nesmí se lišiti od ostatních pracovních dnů. Varuji každého ve vlastním jeho zájmu, aby ústrojem ani jiným zevním výrazem v tento den nedával svému okolí domněnku nějaké tiché manifestace.*²⁷⁵ Od vzniku protektorátu se na školách konaly slavnosti k výročí jeho vzniku a k příležitosti narozenin vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera.²⁷⁶ Byla utlumena činnost rodičovského sdružení.²⁷⁷ Schůze rodičovského sdružení mohly být svolávány jen ve výjimečných situacích. Svolání schůze musely být předem schváleno politickým nebo policejním úřadem a při schůzích rodičovského sdružení byly zakázány politické debaty.

Na bakovských školách bylo po vzniku protektorátu zahájeno sbírání cenných odpadků. *„Žactvo je vedeno k úspornosti a účelnosti při vykonávání prací v domácnosti i ve škole. Úspornosti je hlavně dbáno ve spotřebě paliva, světla a papíru. Žákyně jsou vychovávány k samostatnosti, odpovědnosti, demokratické snášenlivosti a lásce k vlasti a národu.*²⁷⁸ Sbíraly se nejrůznější materiály – papír, kovy, železo, guma, cenné kovy, kosti, rohovina, textil a odpadky ale i přírodní materiály – léčivé rostliny, meduňka, pelyněk, mateřídouška, lipový květ, kaštiny, plody javorů, lípy, buku a kaštanu sušily se kopřivy, jahodové, ostružinové a malinové listí. Docházelo i ke sběru gramofonů, gramofonových desek a harmonik pro vojáky na frontě.²⁷⁹ V roce 1943 proběhly dokonce i prohlídky školy a všechno z barevných kovů co nevyžadovalo náhradu, bylo sebráno. Kovové předměty, které vyžadovaly náhradu (kliky) byly odebrány až po zajištění náhrady.²⁸⁰ Sběr probíhal tak, že žáci jednou týdně navštívili všechny domácnosti v Bakově a v okolních obcích za dozoru učitelstva. Sebrané materiály odvezli do školy, kde byly zapsány a zváženy. Rostliny se sbíraly jednou za čtrnáct dní a sušily se na půdě školní budovy. Například za září 1941 se na obecné škole chlapecké nasbíralo 4,15kg papíru, 117,7 kg železa, 0,65 kg gumy v ceně 760 Korun.²⁸¹ Nejlepší sběrači ze třídy bývali odměněni knihou. Nasušené rostliny se prostřednictvím bakovské

²⁷⁵ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 25. 10. 1940.

²⁷⁶ SOKA MB, Fond NŠCH Bakov n. J., Oběžník OŠV ze dne 18. dubna 1940.

²⁷⁷ SOKA MB, Fond NŠCH Bakov n. J., Oběžník OŠV ze dne 22. ledna 1940.

²⁷⁸ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 6. 12. 1938.

²⁷⁹ SOKA MB, Fond NŠCH Bakov n. J., Oběžník OŠV ze dne 23. ledna 1942.

²⁸⁰ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis z března 1943.

²⁸¹ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 28. 10. 1941.

lékárny posílaly ke zpracování do Prahy.²⁸² Kvůli stále se zvětšujícímu nedostatku papíru bylo doporučeno používat v prvním a druhém ročníku obecné školy břídlíkové tabulky. Na školních zahradách se pěstovala zelenina – kapusta, kedlubny, karfiol, mrkev, cibule či rajčata. Žáci vyšších ročníků pomáhali se setbou, pletím a při sklizních v rámci ručních prací. Zelenina byla žákům dávana v rámci vitaminových akcí.

Od září 1939 platil „*zákaz přijímání neárijců, kteří by se hlásili ze škol s jiným vyučovacím jazykem do škol s českým vyučovacím jazykem. Neárijců mohly být ve třídě pouze 4% z počtu žáků.*“²⁸³ V osobních výkazech žáků musela být uvedena jejich státní příslušnost a národnost. Učitelé museli dodat prohlášení o rodovém původu. Od školního roku 1939/1940 chyběl v chlapecké škole učitel a zatímní ředitel František Žofka. 1. září 1939 byl ve škole zatčen říšskou policií. Poté byl odvezen do koncentračního tábora Buchenwald. Do Bakova se vrátil až v květnu 1945.

V průběhu války byla výuka mnohokrát přerušována a krácena, nebo bylo zaváděno střídavé vyučování. Ve školách opět chybělo kvalitní uhlí, které by zabezpečilo dostatečné vytápění obou škol. Když uhlí docházelo, bylo zaváděno střídavé vyučování. Vytápěly se jen některé třídy a v nich se střídala výuka chlapců a dívek. Při zkrácené výuce se probíralo jen to nejdůležitější učivo z trivia. Často byly školy úplně bez uhlí, a tak byly dětem prodlužovány vánoční či pololetní prázdniny.²⁸⁴ V školním roce 1941/1942 začaly vánoční prázdniny 19. prosince a byly postupně prodlužovány až do 18. března. Po obnovení výuky se však vyučovalo střídavě s obecnou školou. Až od 1. května bylo zahájeno standardní vyučování.²⁸⁵ Výuka v těchto dobách probíhala pomocí domácích úkolů. Děti se scházely jednou týdně například v budově městské spořitelny, kde bylo ústřední topení. Tam vždy odevzdaly svým učitelům vypracované úkoly a obdržely nová zadání. Týkalo se to předmětů, ke kterým mohli žáci používat nezávadných knih – počty, vyučovací jazyk, ruční práce, realie. Látku z dějepisu a zeměpisu učitelé žákům vždy nakopírovali z aktuálně schválených knih. Přerušování výuky, dlouhé prázdniny a nedostatek schválených učebnic zapříčinil zhoršení prospěchu u bakovského žactva. Ve školách často řádily epidemie chřipky, zarděnek, spály či záškrtu.²⁸⁶ Žáci trpěli i planými neštovicemi

²⁸² *Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J.*, zápis ze školního roku 1942/1943.

²⁸³ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 6, protokol z porady uč. sboru z 2. 9. 1939.

²⁸⁴ *Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J.*, zápis ze školního roku 1940/1941.

²⁸⁵ *Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J.*, zápis ze školního roku 1941/1942.

²⁸⁶ *Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J.*, zápis ze školního roku 1940/1941.

a příušnicemi.²⁸⁷ To byl také častý důvod přerušení výuky. 14. až 30. září 1939 musela být uzavřena dívčí škola kvůli nebezpečí nákazy dětskou obrnou. K přerušování výuky nastávalo čím dál častěji i z důvodu nasazení žactva na práci. V roce 1943 byli bakovští žáci nasazení na polní práce na velkostatek Studénka anebo se účastnili ničení plevelu na polích ve Zvířeticích.²⁸⁸ Toto omezování výuky mělo za následek zhoršení prospěchů ale také i snížení množství nasbíraných odpadků a dalších sbíraných materiálů.

1. února 1940 byla rozdělena správa chlapeckých škol.²⁸⁹ Ředitelem samostatné obecné školy chlapecké školy se stal Rudolf Hema a ve funkci ředitele měšťanské školy pokračoval Karel Schreier. Vládním nařízením z 8. srpna 40 byla zastavena činnost místní školní rady.²⁹⁰ Od školního roku 1941/1942 byla zavedena nová organizace obecných a měšťanských škol. Obecná škola byla osmi třídní a měšťanská čtyř třídní. Po čtyřech letech na obecné škole mohla část žactva s výborným prospěchem nastoupit na měšťanskou školu, ostatní dokončili povinnou docházku na obecné škole. Z měšťanských škol se staly školy výběrové, postupovalo do nich pouze 35% žáků obecných škol.²⁹¹ Přijímací řízení se po této úpravě velice zpřísnilo. „*Do měšťanské školy nebudou přijati ti, kteří mají opravnou zkoušku, neboť zápis se koná již 28. až 30. června. Nebudou přijati ti, kdož mají čtyři dostatečné a to z jazyka vyučovacího, z jazyka německého, z počtů nebo měřičství a jednoho reálného předmětu. Nebudou přijati ti, kdož mají celkem 6 dostatečných a více.*“²⁹² Měšťanské školy byly výnosem Ministerstva školství a národní osvěty přejmenovány na hlavní školy.²⁹³ Od roku 1942 stál v čele ministerstva školství Emanuel Moravec. V tomto roce byly rozpuštěny zemské školní rady. Veškeré pravomoci a záležitosti zemských školních rad převzalo přímo ministerstvo. O rok později byly zrušeny i okresní školní výbory a místní školní rady. Spolu s okresním školním výborem v Mnichově Hradišti byl zrušen i okresní úřad a jeho pravomoci převzal okresní úřad v Mladé Boleslavi. V školním roce 1942/1943 pokračovalo vzdělávání v oblasti protiletectvé ochrany. Ze školních sklepů byl vytvořen

²⁸⁷ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis z prosince 1942.

²⁸⁸ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis z října 1943.

²⁸⁹ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 6, protokol z porady uč. sboru z 23. 1. 1940.

²⁹⁰ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis ze školního roku 1940/1941.

²⁹¹ PRŮCHA, Jan: *Pedagogická encyklopedie*, s. 43.

²⁹² SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 6, protokol z porady uč. sboru z 27. 6. 1941.

²⁹³ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 6, protokol z porady uč. sboru z 28. 10. 1941.

kryt a půda vyklizena pro hasící potřeby. Pravidelně se konaly poplachové cvičení a pro učitele byly pořádány kurzy první pomoci. V rámci poplachových cvičení žáci trénovali rychlé vyklizení tříd a nástup do krytu.²⁹⁴ Zásadám protiletectké ochrany se žáci učili i v rámci tělesné výchovy.²⁹⁵

V lednu 1945 byly vyklizeny bakovské školy pro pobyt vystěhovalců ze Slezska. V průběhu února projelo Bakovem několik transportů s vystěhovalci a ve školách ale i v sálech biografů a hostinců za tu dobu přenocovalo 23 000 osob.²⁹⁶ Po odjezdu posledního transportu školy sloužily dále pro trvale ubytované vystěhovalce. 27. ledna 1945 tak bylo zahájeno domácí vyučování bakovských škol.²⁹⁷ Od 9. dubna 1945 v Bakově probíhala alespoň zkrácená výuka. Školy byly stále zabrány vystěhovalci a evakuovanými Němci a později ruskými vojáky z rudé armády, která město osvobodila. Výuka probíhala ve dvou místnostech v domě Antonína Müllera, kde se střídaly chlapecké a dívčí školy. Třídní učitelé dětem vyložili vždy jen nejdůležitější látku z trivia. Tento režim přetrval až do 19. června, protože školy musely být vydezinfikovány proti nákaze infekčními chorobami. Na konci školního roku, 16. července, „zahájil pan řídící učitel František Slepíčka poradu pietní vzpomínkou na ty, kteří padli a obětovali život za naši svobodu. Děkoval našemu prezidentu dr. Edvardu Benešovi, vládě, všem bojovníkům a zejména slavné Rudé armádě za naše osvobození.“²⁹⁸

8. dubna 1945 v Bakově vznikl Revoluční národní výbor v čele s Aloise Havlem, učitelem měšťanské školy chlapecké. Po vypuknutí povstání v Praze 5. května 1945 se Revoluční národní výbor v Bakově chopil moci.²⁹⁹ Jednal s německou posádkou umístěnou v Bakově a ve svých projevech v městském rozhlase vyzývali obyvatelstvo ke klidu a pořádku. V průběhu revolučních dní však docházelo k potyčkám mezi Bakováky a německými vojáky, které si vyžádaly několik životů. Bakov byl osvobozen ruskými vojsky 10. května 1945.³⁰⁰ V květnu 1945 přešla školní správa pod

²⁹⁴ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis ze školního roku 1942/1943.

²⁹⁵ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis z listopadu 1942.

²⁹⁶ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis z února 1945.

²⁹⁷ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis z ledna 1945.

²⁹⁸ SOkA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 6, protokol z porady uč. sboru z 16. 7. 1945.

²⁹⁹ BEDNÁŘ, Vladimír: 60. výročí osvobození republiky od fašismu, in: *Bakovsko*, duben 2005, s. 5.

³⁰⁰ Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově n. J., zápis z května 1945

Ministerstvo školství a národní osvěty v čele se Zdeňkem Nejedlým. Původní typy škol, obecná a měšťanská, byly obnoveny.

V roce 1949, po školské reformě z roku 1948, byly bakovské měšťanské školy přejmenovány na střední školy a byly určeny žákům od jedenácti do patnácti let.³⁰¹ V roce 1953 byly všechny čtyři bakovské školy sloučeny v jednu pod názvem Osmiletá střední škola.³⁰² V letech 1959 až 1960 probíhala stavba pavilonu pro jedenáct tříd. Vyučovalo se v něm od roku 1961. Do budovy po dívčí škole byla umístěna školní jídelna a městská knihovna. V roce 2001 byla v prostoru školní zahrady postavená nová školní jídelna. V současné době je v bývalé dívčí škole za kostelem situována městská knihovna a městské muzeum. První stupeň současné základní školy sídlí v novorenesanční budově chlapecké školy z roku 1906 a druhý stupeň v pavilonu.

³⁰¹ Zákon č. 95/1948 Sb. ze dne 10. května 1948 o základní úpravě jednotného školství, in: *Sbírka zákonů* [online], [vid. 16. 6. 2015], dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1145_01.htm

³⁰² BEDNÁŘ, Vladimír: Bakovská měšťanka má své výročí, in: *Bakovsko*, 2007, č. 11, s. 8.

4. Významní učitelé působící v Bakově nad Jizerou

Bakovské školství se od 18 století výrazně změnilo. Velkou měrou se o to zasloužili obětaví bakovští učitelé a učitelky. Každý z nich přispěl k rozvoji škol či města Bakova svým vlastním způsobem, ať už to bylo prostřednictvím umění či svým pedagogickým zaujetím.

Věra Blahoutová³⁰³

Věra Blahoutová, dcera bakovského učitele Aloise Netáhlíka, se narodila 14. dubna 1903 v Mnichově Hradišti. V letech 1909–1917 navštěvovala obecnou a poté měšťanskou školu v Bakově nad Jizerou. Po završení povinné osmileté docházky absolvovala čtyři ročníky na reálné škole v Mladé Boleslavi. V roce 1922 se provdala za správce československé církve v Bakově Antonína Blahouta. Po studiích působila jako výpomocná učitelka na obecné škole dívčí v Bakově a na obecné škole ve Zvířeticích. Na učitelském ústavu v Jičíně v roce 1923 vykonala zkoušku učitelské způsobilosti. Od 1. září 1924 působila jako zastupující učitelka na obecné škole chlapecké v Bakově. V roce 1927 nastoupila na obecnou školu dívčí v Bakově.³⁰⁴ O rok později se vrátila zpět na chlapeckou školu obecnou.³⁰⁵ V roce 1930 odešla na tříměsíční mateřskou dovolenou a poté se na své místo vrátila. Od okresního školního výboru v Mnichově Hradišti obdržela pochvalné uznání za vytrvalou píli a vzorné konání svých povinností.³⁰⁶

Josef Černý

Josef Černý se narodil 22. listopadu 1901 v Kopidlně u Jičína.³⁰⁷ Pod vlivem rodičů hrál od raného dětství na housle a hudba byla jeho velkým koníčkem. Po smrti otce však nemohl nastoupit na konzervatoř a tak začal studovat blízko domova v učitelském ústavu v Jičíně. Při studiu se naučil hrát ještě na klavír a violu a působil v pěveckém mužském sboru pod vedením profesora hudební výchovy Bohumila Čeňka

³⁰³ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1924/1925, s. 5.

³⁰⁴ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1927/1928, s. 36.

³⁰⁵ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1928/1929, s. 45.

³⁰⁶ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1934/1935, s. 102.

³⁰⁷ SOkA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Josef Černý, Výpis z kvalifikační tabulky OŠV MH.

a dirigoval studentský orchestr.³⁰⁸ V roce 1920 odmaturoval a nastoupil na místo učitele v obecné škole v Mukařově a po dvou letech přesídlil na obecnou školu do Kláštera Hradiště. V letech 1924 až 1927 vystudoval školu vysokých studií pedagogických v Praze a absolvoval kurz kreslení na živnostenských školách pokračovacích.³⁰⁹ Po studiu se stal odborným učitelem českého jazyka, zeměpisu a hudební výchovy pro měšťanské školy. V roce 1927 nastoupil na místo odborného učitele na chlapeckou školu měšťanskou v Bakově nad Jizerou a ujal se práce sbormistra chlapeckého sboru.³¹⁰ V roce 1932 přestoupil na dívčí školu.³¹¹ Pod vlivem Lidmily Žofkové vedl reformní výuku zeměpisu. S učitelem Ladislavem Kafkou vydal v roce 1936 učebnici zeměpisu *Základní učebnice zeměpisu pro pokusné školy*. Na dívčí škole založil pěvecký sbor, s nímž obsadil druhé místo na zemské pěvecké soutěži. V roce 1937 přestoupil na měšťanskou školu chlapeckou v Bakově.³¹² V roce 1939 s kolegy obnovil činnost pěveckého sboru *Slavoj* z roku 1867. Před koncem války založil nový smíšený sbor *Bakovští zpěváčci*. Po válce nějaký čas působil jako sbormistr v Praze, ale brzy se vrátil do Bakova a k vedení *Slavoje* i *Bakovských zpěváčků*. Se zpěváčky se pravidelně umisťoval na stupních vítězů v celostátních hudebních soutěžích. Na konci padesátých let 20. století byl jedním z iniciátorů stavby nového pavilonu v areálu školy a stál za modernizací chlapecké školy. Po odchodu do důchodu působil v Unii českých pěveckých sborů a jako předseda přípravného výboru Smetanových Jabkenic.³¹³

Bohumil Dejmek

Narodil se v roce 1989 v Zábodí. Vystudoval učitelský ústav v Jičíně. V letech 1917–1919 působil na obecné škole v Loukově.³¹⁴ Jeho dalším působištěm bylo Mšeno.

³⁰⁸ BEDNÁŘ, Vladimír: Josef Černý, pedagog a hudebník, se dožívá 100 let, in: *Bakovsko*, prosinec 2001, [online], [vid. 11. 6. 2015], dostupné z: <http://www.bakovnj.cz/cs/turista/o-bakovu/vzpominky-pametniku/josef-cerny-pedagog-a-hudebnik-se-doziiva-100-let.html>

³⁰⁹ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1927/1928, s. 37.

³¹⁰ Tamtéž.

³¹¹ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1932/1933, s. 78.

³¹² SOkA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, inv. č. 178, Josef Černý, výnos zemské školní rady ze dne 24. 7. 1937.

³¹³ BEDNÁŘ, Vladimír: Josef Černý, pedagog a hudebník, in: *Bakovsko*, prosinec 2001.

³¹⁴ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1919/1920.

V roce 1932 nastoupil na místo odborného učitele měšťanské školy chlapecké.³¹⁵ V roce 1934 odešel na měšťanskou školu do Bělé pod Bezdězem.³¹⁶

Josef Douba

Narodil se 10. července 1905 v Turovce u Tábora. Navštěvoval obecnou školu ve Žďáru a reálnou školu v Nové Pace.³¹⁷ Absolvoval učitelský ústav v Praze, kde vykonal zkoušku dospělosti v roce 1925 a zkoušku způsobilosti pro obecné školy v roce 1929. V roce 1936 složil v Jičíně zkoušku způsobilosti pro výuku na měšťanských školách. Vyučoval na měšťanské škole v Nové Pace a na obecné škole ve Zvířeticích.³¹⁸ Odborným učitelem bakovské chlapecké školy měšťanské se stal v roce 1936

František Faix

Narodil se 24. července 1858 v Turnově. Absolvoval studium na c. k. učitelském ústavu v Jičíně.³¹⁹ Vysvědčení dospělosti získal v roce 1877 a od té doby působil jako zatímní podučitel v obecné škole v Kněžmostě.³²⁰ „Vysvědčení o způsobilosti k vykonávání učitelského povolání získal v Praze v říjnu 1879. V roce 1880 nastoupil do obecné školy v Bosni. Od září 1880 působil dvacet let v obecné škole v Bakově nad Jizerou jako učitel. V roce 1900 přestoupil do obecné školy chlapecké a od září 1904 do 28. února 1905 působil jako zatímní řídicí učitel a poté až do konce školního roku 30. 8. 1905 jako definitivní řídicí učitel. Potom odešel zpět do Kněžmosta, kde působil jako učitel i řídicí učitel až do svého odchodu do penze.“³²¹

Jan Farský

Narodil se 10. září 1903 v Mukařově. Povinnou školní docházku absolvoval na obecné škole v Mukařově a měšťanské škole v Mnichově Hradišti.³²² V letech 1918–1922 studoval na učitelském ústavu v Praze. Po studiu pracoval v obecných školách

³¹⁵ Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1931/1932, s. 71.

³¹⁶ Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 88.

³¹⁷ Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1936/1937, s. 131.

³¹⁸ Tamtéž.

³¹⁹ SOkA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 39.

³²⁰ Pamětní kniha obecné školy, školní rok 1888/1889, s. 87.

³²¹ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 44.

³²² Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1924/1925, s. 5.

v Klášteře Hradiště nad Jizerou a v Mnichově Hradišti. Od dubna 1924 působil na měšťanské škole dívčí v Bakově a v září toho roku přestoupil na obecnou školu chlapeckou. V listopadu 1924 složil zkoušku učitelské způsobilosti v Praze.³²³

Karel Fibiger

Narodil se 2. října 1891 v Bakově nad Jizerou.³²⁴ Vystudoval obecnou školu v Bakově nad Jizerou a měšťanskou školu v Mnichově Hradišti. V letech 1906–1912 absolvoval vyšší státní reálnou školu v Mladé Boleslavi a v roce 1913 učitelský kurz v Praze.³²⁵ Zkoušku dospělosti složil v roce 1913 v Praze a zkoušku učitelské způsobilosti pro školy obecné v roce 1916. V roce 1938 složil zkoušku způsobilosti pro měšťanské školy v Hradci Králové. V letech 1916–1918 sloužil u střeleckého pluku.³²⁶ Jako zatímní učitel působil ve Zvířeticích, Skalsku, Klášteře Hradiště nad Jizerou, Ouči, Násedlnici a Mnichově Hradišti.³²⁷ V Bakově nad Jizerou byl v roce 1916 na chlapecké škole jako zastupující učitel.³²⁸ Poté se stal správcem školy v Březince.³²⁹ Do Bakova se vrátil v roce 1934 jako definitivní učitel na obecné škole dívčí.³³⁰ V roce 1939 byl odborným učitelem na chlapecké škole měšťanské.³³¹ Poté se vrátil na dívčí školu měšťanskou.³³² V letech 1945–1948 byl zatímním ředitelem měšťanské školy chlapecké v Bakově nad Jizerou.³³³ V roce 1948 opustil místo ředitele z důvodu nemoci. V roce 1951 definitivně opustil bakovskou školu a odešel do penze.³³⁴

³²³ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1924/1925, str. 5.

³²⁴ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 259.

³²⁵ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, inv. č. 178, Karel Fibiger, Služební výkaz.

³²⁶ Tamtéž.

³²⁷ Tamtéž.

³²⁸ *Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1938/1939, str. 157 (257).

³²⁹ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, inv. č. 178, Karel Fibiger, korespondence s OŠV MH.

³³⁰ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, inv. č. 178, Karel Fibiger, Služební výkaz.

³³¹ *Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1938/1939, str. 157 (257).

³³² SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, inv. č. 178, Karel Fibiger, výnos OŠV MH ze dne 22. 8. 1939.

³³³ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, inv. č. 178, Karel Fibiger, korespondence OŠV MH a Karla Fibigera, výnosy Zemské školní rady v Praze z let 1946.

³³⁴ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, inv. č. 178, Karel Fibiger, výnos OŠV MH ze dne 12. 4. 1951.

Alois Havel

Narodil se 4. ledna 1901 v Podhradí u Jičína.³³⁵ Povinnou školní docházku vychodil na obecné škole ve Velíši a měšťanské škole v Jičíně. Poté se vyučil strojním zámečníkem ve firmě Knotek v Jičíně. V roce 1922 zakončil studium na učitelském ústavu v Jičíně. Vyučoval ve Velkých Hamrech, ve Vrátně a v Čisté.³³⁶ V letech 1926–1937 působil na obecné škole v Sovenicích. V letech 1928–1932 vystudoval Školu vysokých studií pedagogických v Praze a v roce 1935 absolvoval roční kurz pro učitele měšťanských škol v Jičíně. Zkoušku způsobilosti složil v roce 1936. 1. září 1937 nastoupil jako učitel češtiny a dějepisu na měšťanskou školu chlapeckou do Bakova nad Jizerou.³³⁷ „V roce 1950 byl jmenován ředitelem Střední školy dívčí v Bakově a po jejím převedení pod osmiletou střední školu v roce 1953 zástupcem ředitele Vágnera. Odešel do důchodu v lednu 1962 a zemřel 31. července 1977.“³³⁸

Marta Hejlová Adamcová

Narodila se 4. ledna 1909 ve Starém Kolíně.³³⁹ Obecnou, měšťanskou a reálnou školu vystudovala v Mladé Boleslavi. Zkoušku způsobilosti pro obecnou školu složila v listopadu 1931 v Kutné Hoře. Od roku 1929 působila na bakovských školách. V září 1934 přestoupila z chlapecké na dívčí školu v Bakově.³⁴⁰

Rudolf Hema

Narodil se 3. září 1885 v Dolním Bousově. Navštěvoval obecnou školu v Dolním Bousově a měšťanskou školu v Sobotce.³⁴¹ Vystudoval c. k. učitelský ústav v Jičíně.³⁴² Absolvoval kreslířský, zemědělský, tělovýchovný a univerzitní kurz.³⁴³

³³⁵ BEDNÁŘ, Vladimír: Zasloužil se o Bakov n. J., Alois Havel – 110 let od jeho narození, in: *Bakovsko*, leden 2011, s. 3.

³³⁶ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1937/1938, s. 146.

³³⁷ Tamtéž.

³³⁸ BEDNÁŘ, Vladimír: Zasloužil se o Bakov n. J., Alois Havel – 110 let od jeho narození, in: *Bakovsko*, leden 2011, s. 3.

³³⁹ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 258, 259.

³⁴⁰ Tamtéž.

³⁴¹ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Rudolf Hema, Služební výkaz.

³⁴² SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4.

³⁴³ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Rudolf Hema, Služební výkaz.

Od října 1906 působil jako zatímní učitel na obecné škole chlapecké v Bakově nad Jizerou. Pracoval i na obecných chlapeckých školách v Mnichově Hradišti a Bělé pod Bezdězem.³⁴⁴ Definitivním učitelem obecné školy chlapecké v Bakově se stal v září 1909. V letech 1925–1927 byl zastupujícím učitelem i na měšťanské škole chlapecké.³⁴⁵ Na obecné škole chlapecké vyučoval až do roku 1940.³⁴⁶ V letech 1941–1942 byl zatímním ředitelem obecné školy chlapecké a poté odešel do penze. Do školy se však jako ředitel vrátil v roce 1945. V roce 1950 odešel definitivně do penze.³⁴⁷

Vojtěch Horčíčka

Narodil se 1. března 1841 v Bakově nad Jizerou. Studoval na hlavní a reálné škole v Mladé Boleslavi.³⁴⁸ V roce 1867 absolvoval jednoletý učitelský kurz v Mladé Boleslavi a obdržel vysvědčení dospělosti.³⁴⁹ V roce 1872 získal vysvědčení o učitelské způsobilosti pro obecné školy. V letech 1867–1870 působil jako zatímní učitel na filiální škole v Lastiboři.³⁵⁰ „Na prvním místě co zatímní učitel v Lastiboři měl 210 zlatých, byt, zahrádku.“³⁵¹ Později působil na obecné škole v Tatobitech.

„27. července 1872 nastoupil na obecnou školu v Bakově nad Jizerou, kde vykonával dva roky funkci podučitele. Ve školním roce 1875/1876 měl funkci učitele. Poté odešel do obecné školy v Sudoměři na Mladoboleslavsku, kde se stal zatímním správcem školy. V jednotřídní škole v Sudoměři působil pouze jeden školní rok. V létě roku 1877 se vrátil na své místo učitele v Bakově. Učitelem byl až do roku 1900, kdy byl povýšen na řídicího učitele nově vzniklé dívčí školy v Bakově nad Jizerou. Zde vydržel až do konce školního roku 1908/1909, kdy odešel do penze. Od roku 1903 pobíral za funkci řídicího učitele služné ve výši 800 zlatých, k tomu pětiletý přídavek 600 zlatých a funkční přídavek 200 zlatých. Během své učitelské kariéry získal několik pochvalných listů za pilnost, svědomitost a horlivé vzdělávání.“³⁵²

³⁴⁴ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4.

³⁴⁵ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1927/1928, s. 37.

³⁴⁶ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Rudolf Hema, Služební výkaz.

³⁴⁷ Tamtéž.

³⁴⁸ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 59.

³⁴⁹ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1888/1889, s. 87.

³⁵⁰ Tamtéž.

³⁵¹ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 60.

³⁵² LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 43.

Františka Jalovecká

Narodila se 8. března 1867 v Praze. V letech 1884–1887 vystudovala ústav ke vzdělání učitelek u svaté Anny v Praze a vysvědčení způsobilosti získala v roce 1889.³⁵³ V letech 1887–1892 vyučovala na obecné škole v Železném Brodě.³⁵⁴ V roce 1892 nastoupila jako podučitelka do obecné školy v Bakově nad Jizerou.³⁵⁵ Jako definitivní učitelka nastoupila do obecné dívčí školy v roce 1900 a získala roční plat 1200 Korun.³⁵⁶ V roce 1915 převzala funkci po Filoméně Šolcové jako zatímní řídící učitelkou obecné školy dívčí v Bakově nad Jizerou.³⁵⁷ V červnu 1923 odešla do penze.³⁵⁸

Josef Javůrek

Narodil se 24. listopadu 1859 v Dobrušce.³⁵⁹ „*Studoval na reálné škole a na c. k. ústavu učitelském v Hradci Králové. Vysvědčení o způsobilosti k učitelskému povolání pro obecné školy získal 31. října 1889, vysvědčení o způsobilosti pro měšťanské školy obdržel 23. května 1894. Absolvoval několik kurzů na hospodářských a řemeslnických školách. V roce 1880 se stal podučitelem v obecné škole v Třebešově a od školního roku 1882/1883 působil ve funkci podučitele v pětileté obecné škole v Novém Městě nad Metují, kde zůstal dva roky a šest měsíců. V lednu roku 1885 odešel do obecné školy v Klášteře. Učitelem se zde stal již ve školním roce 1885/1886. V roce 1892 odešel do dvouleté obecné školy v Jivíně. Po čtyřech letech v roce 1896 získal místo v měšťanské dívčí škole v Mnichově Hradišti a v letech 1898–1905 vyučoval na měšťanské škole chlapecké. V roce 1905 odešel do Bakova nad Jizerou, kde se stal řídícím učitelem chlapecké obecné školy. Od října roku 1906 byl i ředitelem obecné a měšťanské školy chlapecké v Bakově nad Jizerou.*“³⁶⁰ V roce 1923 odešel na základě své žádosti do výslužby.³⁶¹

³⁵³ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 77.

³⁵⁴ *Pamětní kniha obecné školy*, zápis ze školního roku 1891/1892, s. 126.

³⁵⁵ Tamtéž.

³⁵⁶ *Pamětní kniha obecné školy*, zápis ze školního roku 1899/1900.

³⁵⁷ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 8. 5. 1915.

³⁵⁸ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru z 1. 6. 1923.

³⁵⁹ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 85, kniha č. 5.

³⁶⁰ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 44.

³⁶¹ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1922/1923.

Bedřich Kadlec

Na bakovskou chlapeckou školu nastoupil v roce 1927 jako výpomocný učitel. Na konci školního roku byl této službě zproštěn.³⁶² V roce 1932 nastoupil na místo definitivního učitele na obecnou školu dívčí v Bakově.³⁶³ Na škole dívčí působil však již od roku 1929 jako učitelský čekatel. V roce 1931 složil zkoušku způsobilosti k výuce na obecné škole v Kutné Hoře.³⁶⁴ A o rok později složil zkoušku způsobilosti pro měšťanské školy. Navštěvoval i školu vysokých studií pedagogických v Praze.

Ladislav Kafka

Narodil se 7. září 1891.³⁶⁵ Na měšťanskou školu dívčí nastoupil v roce 1928.³⁶⁶ Zatímním ředitelem obecné a měšťanské školy dívčí byl od roku 1939. V roce 1951 odešel z pozice ředitele měšťanské/střední školy dívčí v Bakově do penze.³⁶⁷

Jaroslav Koťátko

„Narodil se 16. července 1875 ve Veselé u Mnichova Hradiště. V letech 1891–1894 studoval v učitelském ústavu v Praze. Vysvědčení způsobilosti pro obecné školy získal roku 1896 a pro měšťanské školy roku 1906. V roce 1907 pro výuku německého jazyka.“³⁶⁸ V roce 1899 absolvoval obchodní kurz na c. k. obchodní akademii v Chrudimi.³⁶⁹ 1. listopadu 1894 nastoupil na obecnou školu v Bakově nad Jizerou do funkce podučitele.³⁷⁰ Po rozdělení koedukované obecné školy v roce 1900 nastoupil na obecnou školu chlapeckou. V říjnu 1906 nastoupila na měšťanskou školu chlapeckou.³⁷¹

³⁶² *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1927/1928, s. 37.

³⁶³ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Bedřich Kadlec, výnos zemské školní rady ze dne 24. 8. 1932.

³⁶⁴ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1930/1931, s. 210.

³⁶⁵ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Ladislav Kafka, Návrh výslužného listerního učitelstva.

³⁶⁶ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1928/1929, s. 161.

³⁶⁷ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Ladislav Kafka, výnos Krajského národního výboru ze dne 17. 4. 1951.

³⁶⁸ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 49.

³⁶⁹ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1899/1900.

³⁷⁰ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1894/1895.

³⁷¹ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 105.

„Dekretem okresního školního výboru v Mnichově Hradišti ze dne 16. srpna 1924 pověřen byl zdejší odborný učitel Jaroslav Koťátko od 1. září 1924 řízením obecné i měšťanské školy chlapecké.“³⁷² Definitivním ředitelem chlapeckých škol byl jmenován dekretem zemské školní rady v listopadu 1927.³⁷³ Ve školním roce 1934/1935 odešel do penze.³⁷⁴ Od okresního školního výboru v Mnichově Hradišti obdržel pochvalné uznání za vytrvalou píli a vzorné konání svých povinností.³⁷⁵

Jaroslav Lhoták

Narodil se 15. dubna 1882 v Daliměřicích.³⁷⁶ Vystudoval c. k. učitelský ústav v Jičíně.³⁷⁷ V roce 1904 složil zkoušku učitelské způsobilosti pro obecné školy v Příboru a pro měšťanské školy v roce 1907 v Jičíně.³⁷⁸ Zde obdržel v roce 1910 i vysvědčení způsobilosti pro výuku německého jazyka na měšťanských školách a výuku o polním hospodářství.³⁷⁹ Dále absolvoval kurzy univerzitní, rybářský, kreslířský, chemický a tělovýchovný.³⁸⁰ Vyučoval na obecných školách v Bohuslavcích, Hrádku a Bělé pod Bezdězem.³⁸¹ „Od roku 1908 byl odborným učitelem na měšťanské škole chlapecké v Bakově nad Jizerou.“³⁸² V roce 1934 se stal zatímním ředitelem chlapeckých škol.³⁸³ V roce 1936 se stal definitivním ředitelem měšťanské školy chlapecké.³⁸⁴ Do předčasné penze odešel po 31 letech na měšťanské škole chlapecké 1. července 1939 na základě vládního nařízení ze dne 21. prosince 1938 č. 379 Sb.³⁸⁵

³⁷² Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1924/1925, str. 4.

³⁷³ Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1927/1928, s. 37.

³⁷⁴ Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1934/1935, s. 95.

³⁷⁵ Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1934/1935, s. 102.

³⁷⁶ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Jaroslav Lhoták, Osobní výkaz.

³⁷⁷ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4.

³⁷⁸ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Jaroslav Lhoták, Osobní výkaz.

³⁷⁹ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4.

³⁸⁰ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Jaroslav Lhoták, Osobní výkaz.

³⁸¹ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4.

³⁸² LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 50.

³⁸³ Pamětní kniha obecné školy chlapecké, zápis ze školního roku 1934/1935, s. 96.

³⁸⁴ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Jaroslav Lhoták, výnos OŠV MH ze dne 14. 3. 1936.

³⁸⁵ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Jaroslav Lhoták, výnos Zemské školní rady ze dne 10. 6. 1939.

Uvolnil tak místo pro učitele příchozí z obsazeného území.³⁸⁶ Na místo ředitele měšťanské školy chlapecké se vrátil v roce 1945 z důvodu nedostatku učitelských sil.³⁸⁷ V roce 1946 však natrvalo odešel na vlastní žádost do penze.³⁸⁸

Jiří Ignác Linek

„V druhé polovině 18. století v Bakově působil jako učitel hudebník a skladatel Jiří Ignác Linek. Narodil se 21. ledna 1725 jako čtvrté ze sedmi dětí. Jeho otec Jiří Linek byl městský radní, písař a učitel. Jiří Ignác se učil u varhaníka Červinky v Mladé Boleslavi, poté v Praze u skladatele Segera a v Sobotce u Josefa Svobody. V letech 1735 až 1736 studoval na piaristické koleji v Kosmonosích. Do učitelského úřadu v jednotřídní škole v Bakově nad Jizerou nastoupil po svém otci 11. září 1747. Linek byl prvním významným učitelem v Bakově i ředitelem literátského kůru farního kostela svatého Bartoloměje. V roce 1747 se oženil s Terezií Čapkovou z Jičína, měli spolu pět dětí. Aby zlepšil sociální poměry rodiny, byl zaměstnán také jako městský písař. V roce 1775 složil zkoušku ke způsobilosti učit na triviální škole. Roku 1759 se stal prvním starším literátského a muzikantského kůru. Zemřel 30. prosince 1791 následkem těžké tuberkulózy. Většina Linkovy skladatelské tvorby je církevní hudba. Skládal ale i pastorální symfonie. Dochovalo se mnoho jeho skladeb a jsou uloženy v muzeu v Bakově nad Jizerou a v Národním muzeu v Praze. Další jsou v Brně, Turnově a Sloupu ale i ve vzdálenějších částech republiky. V Bakově nad Jizerou byl 25. října 2005 Jiřímu Ignáci Linkovi v parku u kostela svatého Bartoloměje odhalen pomník.“³⁸⁹

Antonín Mašek

Narodil se 10. ledna 1831 v obci Vyhnance v jižních Čechách. Vystudoval podreálnou školu v Táboře a vyšší reálnou školu v Praze.³⁹⁰ Vysvědčení o učitelské způsobilosti získal v roce 1856 na c. k. českém ústavu učitelském v Praze. K výuce polního hospodářství se kvalifikoval zkouškou na vyšší škole hospodářské v Táboře

³⁸⁶ *Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1938/1939, str. 160 (260).

³⁸⁷ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Jaroslav Lhoták, výnos Okresní školní rady MH ze dne 22. 10. 1945.

³⁸⁸ SOKA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Jaroslav Lhoták, výnos Okresní školní rady MH ze dne 30. 12. 1945.

³⁸⁹ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 18.

³⁹⁰ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 141.

roku 1869.³⁹¹ „V letech 1856–1862 působil ve funkci podučitele na hlavní škole ve Mšeně u Mělníka. Dalších deset let a šest měsíců vyučoval již jako učitel na filiální škole v Lobči a od roku 1873 do 1878 měl funkci řídicího učitele. V Bakově nad Jizerou nastoupil Mašek do funkce řídicího učitele obecné školy 23. dubna 1878 a zůstal v ní do září roku 1900. Další čtyři roky byl řídicím učitelem obecné školy chlapecké v Bakově nad Jizerou.“³⁹² V srpnu roku 1904 odešel na vlastní žádost po 48 letech v učitelské službě do důchodu.³⁹³ Antoním Mašek zemřel v červnu 1914.³⁹⁴

Josef Miler

Narodil se 17. listopadu 1900 v Bakově nad Jizerou.³⁹⁵ V roce 1929 složil zkoušku učitelské způsobilosti pro měšťanské školy.³⁹⁶ V roce 1928 nastoupil na obecnou školu dívčí v Bakově nad Jizerou. V roce 1932 přestoupil z dívčí školy obecné na měšťanskou školu chlapeckou.³⁹⁷ Na chlapecké škole vyučoval až do roku 1945.

Marie Müllerová Volejníková

Narodila se 8. srpna 1907 v Mladé Boleslavi.³⁹⁸ Její otec byl učitel tělocviku. Navštěvovala obecnou školu a reálnou školu v Mladé Boleslavi. Absolvovala učitelský ústav v Kutné Hoře a v roce 1926 složila zkoušku dospělosti a 1929 zkoušku způsobilosti. Vyučovala v Loukově a na dívčí školu obecnou v Bakově nastoupila v roce 1929. V roce 1936 přestoupila na chlapeckou školu obecnou.

Alois Netáhlík

Narodil se 28. března 1868 v Kouřimi. V letech 1883–1887 vystudoval c. k. ústav ke vzdělání učitelů v Praze.³⁹⁹ V roce 1901 absolvoval kurs pro učitele

³⁹¹ SOkA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 141.

³⁹² LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 43.

³⁹³ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1903/1904.

³⁹⁴ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1913/1914.

³⁹⁵ SOkA MB, OŠV MH, Osobní spisy učitelstva, in. č. 178, Josef Miler, Výpis z kvalifikační tabulky OŠV MH.

³⁹⁶ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1928/1929, s. 167.

³⁹⁷ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1932/1933, s. 78.

³⁹⁸ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1936/1937, s. 130.

³⁹⁹ SOkA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 159.

pokračovacích škol průmyslových v Praze.⁴⁰⁰ Jako podučitel vyučoval na obecných školách v Mnichově Hradišti a Sudoměři. V roce 1892 se stal zatímním správcem obecné školy jednotřídní v Borči.⁴⁰¹ Odtud odešel v roce 1893 do obecné školy v Klášteře.⁴⁰² „V letech 1897–1900 byl učitelem na obecné škole v Bakově nad Jizerou. V roce 1900 přestoupil na obecnou školu chlapeckou v Bakově nad Jizerou.“⁴⁰³ V roce 1902 absolvoval kurz kreslení pro pokračovací školy na c. k. české vyšší státní průmyslové škole v Praze.⁴⁰⁴ Na obecných školách v Bakově strávil 31 let. V září 1928 své místo definitivního učitele obecné školy chlapecké opustil a odešel do penze.

Jaroslav Podobský

Narodil se v roce 22. dubna 1895 v Rovensku pod Troskami.⁴⁰⁵ Vystudoval učitelský ústav v Jičíně a v červenci 1914 složil zkoušku dospělosti.⁴⁰⁶ Působil na chlapecké škole obecné v Mnichově Hradišti. V roce 1915 nastoupil do vojenské služby a bojoval převážně na jižní frontě.⁴⁰⁷ V červnu 1918 byl zajat a zařazen do 35. československého legionářského pluku a v srpnu toho roku byl zproštěn vojenské služby. Do bakovské školy nastoupil v roce 1919.⁴⁰⁸ V roce 1924 přestoupil z měšťanské na obecnou školu chlapeckou.⁴⁰⁹ V Bakově působil celých 17 let.⁴¹⁰ Celý život se věnoval poezii. Psal básně s motivy Českého ráje a Pojizeří. V roce 1933 vydal sbírku básní *Z Českého ráje*.

Karel Sellner

Narodil se 23. října 1873 v Daliměřicích.⁴¹¹ „Vystudoval c. k. učitelský ústav v Hradci Králové, kde roku 1894 získal vysvědčení o způsobilosti. V Jičíně roku 1907

⁴⁰⁰ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 2, protokol z porady uč. sboru, s. 77.

⁴⁰¹ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1894/1895.

⁴⁰² Tamtéž.

⁴⁰³ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 52.

⁴⁰⁴ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1901/1902.

⁴⁰⁵ BEDNÁŘ, Vladimír: Jaroslav Podobský, 110 let od jeho narození, in: *Bakovsko*, duben 2005, s. 10.

⁴⁰⁶ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1919/1920.

⁴⁰⁷ Tamtéž.

⁴⁰⁸ Tamtéž.

⁴⁰⁹ *Pamětní kniha obecné školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1923/1924

⁴¹⁰ BEDNÁŘ, Vladimír: Jaroslav Podobský, 110 let od jeho narození, in: *Bakovsko*, duben 2005, s. 11.

⁴¹¹ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 187.

obdržel vysvědčení o způsobilosti k výuce hry na housle, v roce 1910 k výuce o polním hospodářství a v roce 1913 k výuce na měšťanských školách. Na obecných školách v Loukovci, Násedlnici a Březovicích působil jako podučitel. Poté se stal učitelem na obecné škole v Klášteře.⁴¹² V roce 1901/1902 absolvoval kurz technických předmětů a zdravotní na reálné škole v Mladé Boleslavi.⁴¹³ V roce 1905 nastoupil na obecnou školu chlapeckou v Bakově nad Jizerou a o rok později přestoupil na nově vzniklou měšťanskou školu chlapeckou. V roce 1916 narukoval do války a působil zejména v Albánii.⁴¹⁴ V roce 1918 opět nastoupil do bakovské školy. V roce 1919 se stal okresním školním inspektorem. Zemřel v roce 1955.

„Již od nástupu na bakovskou obecnou školu se věnoval literární činnosti. Zaměřoval se na historické a vlastivědné práce z rodného regionu. Mezi jeho díla patří: Popis soudního okresu mnichovohradištského, Pověsti okresu bělského, Geologie okresu mladoboleslavského, Kronika školství mladoboleslavského okresu a další.“⁴¹⁵

František Slepíčka

Narodil se v roce 1889 v obci Stěžov do rodiny horníka. Vystudoval gymnázium a učitelský ústav v Příbrami. Zkoušku způsobilosti pro obecnou školu složil v roce 1913 v Příbrami.⁴¹⁶ Vyučoval ve školách v Ouči, Násedlnici, Zvířeticích a Březině nad Jizerou.⁴¹⁷ V roce 1920 nastoupil na obecnou školu chlapeckou v Bakově nad Jizerou a od roku 1925 vyučoval na měšťanské škole. V průběhu dvacátých a třicátých let však na bakovských školách působil střídavě podle aktuální potřeby učitele.⁴¹⁸ Učil výtvarnou výchovu a přírodopis. V roce 1934 se stal zastupujícím učitelem na měšťanské škole dívčí.⁴¹⁹ V roce 1936 nastoupil na obecnou školu dívčí.⁴²⁰ *„Učitelské povolání vykonával přes 30 let a v jeho závěru byl jmenován řídícím učitelem. V této*

⁴¹² LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 53.

⁴¹³ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1905/1906.

⁴¹⁴ BEDNÁŘ, Vladimír: Před 50 léty zemřel Karel Sellner, in: *Bakovsko*, únor 2005, s. 6.

⁴¹⁵ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 53.

⁴¹⁶ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 258.

⁴¹⁷ PROCHÁZKOVÁ, Marie: 115 let od narození učitele Františka Slepíčky, in: *Bakovsko*, listopad 2004, s. 5.

⁴¹⁸ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápisy z průběhu 20. a 30. let.

⁴¹⁹ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 87.

⁴²⁰ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, František Slepíčka, korespondence OŠV MH.

funkci setrval až do svého důchodu. Jeho velkou zábavou byla myslivost a vytváření dřevorytů, linorytů a malování obrazů.⁴²¹ Do penze odešel v roce 1949 z funkce ředitele národní školy.⁴²² Zemřel 16. listopadu 1962.

Božena Škaloudová

Narodila se 18. prosince 1869 v Praze.⁴²³ „Vystudovala c. k. český ústav pro učitelky v Praze. Vysvědčení o způsobilosti získala v roce 1892. Působila na obecných školách v Lomnici, Železném Brodě a Bělé pod Bezdězem. V roce 1893 nastoupila jako podučitelka na obecnou školu v Bakově nad Jizerou. Roku 1900 přestoupila na obecnou školu dívčí na místo učitelky.“⁴²⁴ Na konci školního roku odešla na vlastní žádost do penze.⁴²⁵ V bakově nad Jizerou působil 37 let. Za svou vytrvalou práci a výborné výsledky ve vyučování byla oceněna i Okresním školním výborem v Mnichově Hradišti.⁴²⁶

Filoména Šolcová

Narodila se 8. října 1862 v Sobotce. Vystudovala ústav ke vzdělání učitelk v Praze a vysvědčení o způsobilosti k učitelskému povolání získala v prosinci roku 1885.⁴²⁷ „Po studiích v roce 1883 nastoupila jako podučitelka do obecné školy v Bakově nad Jizerou.“⁴²⁸ Definitivní učitelkou se stala v roce 1891.⁴²⁹ V roce 1895 získala dovolenou pro absolvování kurzu ku vzdělání učitelů pro školy měšťanské při c.k. učitelském ústavu v Plzni.⁴³⁰ Od roku 1900 působila jako učitelka obecné školy dívčí. V roce 1909 se stala řídicí učitelkou. Zemřela 7. února 1916.⁴³¹

⁴²¹ PROCHÁZKOVÁ, Marie: 115 let od narození učitele Františka Slepíčky, in: *Bakovsko*, listopad 2004, s. 5.

⁴²² SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, František Slepíčka, výnos Krajského národního výboru v Liberci ze dne 24. 11. 1949.

⁴²³ SOKA MB, fond OŠV MH, kniha č. 4, s. 211.

⁴²⁴ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 54.

⁴²⁵ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1929/1930, s. 180.

⁴²⁶ Tamtéž.

⁴²⁷ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1891/1892, s. 126.

⁴²⁸ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 45.

⁴²⁹ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1891/1892, s. 126.

⁴³⁰ *Pamětní kniha obecné školy*, školní rok 1895/1896.

⁴³¹ SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., protokol z porady uč. sboru ze 7. 2. 1916.

Josef Tondr

„Josef Tondr se narodil roku 1813 v Podolí u Mnichova Hradiště do rodiny truhláře. Studoval na varhanické škole v Praze. Roku 1843 se oženil s Annou Wollmanovou z Mnichova Hradiště. Tondr jako začínající učitel působil na soukromé německé škole v Mnichově Hradišti, která však brzy zanikla, pravděpodobně v roce 1847. Poté nastoupil na českou školu do Štáhlav. Roku 1852 se vrátil zpět do rodného města a nastoupil na dvoutrídni farní školu v Bakově nad Jizerou. V roce 1855 se zasadil o zřízení třetí třídy. V roce 1852 vznikla v Bakově soukromá německá škola. Tondr se na jejím vzniku pravděpodobně podílel a to zřejmě pro zvýšení svých příjmů. S podobným typem školy měl už své zkušenosti z Mnichova Hradiště. Škola sídlila ve školní budově v prostoru bytu podučitele. V letech 1852 až 1883 působil Josef Tondr i jako ředitel bakovského kůru. 20 července roku 1854 ale žádal městskou radu o propuštění z funkce varhaníka a ředitele kůru. Důvodem byly finanční spory s duchovenstvem. Městská rada předala požadavek farnímu úřadu a ten rozhodl, že Tondr musí svou žádost odvolat. Tondr byl zdatným truhlářem a rád včelařil. Na školním dvoře si postavil dvacet úlů. Děti ve škole učil včelařství, sázet stromky a vázat knihy. V roce 1878 vystřídal Josefa Tondra ve funkci řídicího učitele Antonín Mašek.“⁴³²

Božena Vavroušová Štágrová

Narodila se 4. ledna 1903 v Dobrovici, kde vychodila obecnou a měšťanskou školu. Dále se vzdělávala na dívčí odborné rodinné škole v Mladé Boleslavi. Zkoušky způsobilosti výuky domácích prací na obecné a měšťanské škole složila v Praze v roce 1923 a 1932.⁴³³ V letech 1925 a 1926 absolvovala kurzy pro další vzdělávání učitelek ručních prací, v roce 1935 kurz první pomoci při úrazech a náhlých onemocnění a v roce 1935 tělovýchovný kurz a kurz úsporného vaření.⁴³⁴ Jako učitelka domácích nauk působila ve Vrátně, Klukách, Skalsku, Sodoměři a Borči. Od roku 1926 působila na obecné škole dívčí v Bakově nad Jizerou a současně na školách ve Zvířeticích, Veselé a v Násedlnici. Od roku 1932 vyučovala domácí nauky i na měšťanské škole

⁴³² LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 42.

⁴³³ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Božena Štágrová, osobní výkaz.

⁴³⁴ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Božena Štágrová, služební výkaz učitelek domácích nauk.

dívčí v Bakově.⁴³⁵ Od roku 1934 působila už jen na bakovských dívčích školách až do roku 1940, kdy se provdala a byla zproštěna služby.⁴³⁶ To se stalo na základě vládního nařízení ze dne 21. prosince 1938 č. 379 Sb.⁴³⁷ Za činnost a péči v charitativním oboru v rámci rodičovského sdružení získala pochvalné uznání od Okresního školního výboru v Mnichově Hradišti.⁴³⁸

Lidmila Žofková

Lidmila Žofková byla učitelkou a ředitelkou pokusné školy v Bakově, zemskou inspektorkou a autorkou učebnic českého jazyka. Narodila se 14. března 1893 v Paceřicích v rodině učitele Václava Větvičky.⁴³⁹ Po studiu na učitelském ústavu v Praze absolvovala dva semestry na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.⁴⁴⁰ a vystudovala školu Vysokých studií pedagogických v Praze. V roce 1916 složila zkoušku učitelské způsobilosti pro obecné školy a pro výuku náboženství. Kvalifikovala se odbornou učitelkou českého jazyka a ručních prací. V roce 1916 nastoupila jako učitelka na obecnou školu v Bakově ještě jako Lidmila Větvičková. Působila na školách ve Vlastibořicích, Čisté, Bělé pod Bezdězem a Kněžmostě.⁴⁴¹ Po vzniku republiky odešla s manželem Františkem Žofkou na Slovensko budovat základní školství. Již na slovenských školách v Jelšavě a Modre začala zavádět principi samoučení ve slovenštině, zeměpisu, dějepisu.⁴⁴² V roce 1923 se manželé vrátili do Bakova. Žofková se stala definitivní učitelkou na měšťanské škole dívčí.⁴⁴³ Po jmenování zatímní ředitelkou dívčích škol v roce 1927 začala zavádět nové pedagogické metody výuky. V těchto metodách vycházela ze studia zahraničních

⁴³⁵ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Božena Štágrová, osobní výkaz.

⁴³⁶ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Božena Štágrová, výnos České zemské školní rady pro Čechy v Praze.

⁴³⁷ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Božena Štágrová, korespondence ředitelství obecné a měšťanské školy dívčí Okresnímu školnímu výboru v MH ze dne 14. října 1940.

⁴³⁸ SOKA MB, fond OŠV MH, inv. č. 178, osobní spisy učitelstva, Božena Štágrová, služební výkaz učitelek domácích nauk.

⁴³⁹ BEDNÁŘ, Vladimír: Lidmila Žofková se zasloužila o Bakov n. J. – 120. výročí narození, in: *Bakovsko*, 2013, č. 3, s. 9–10.

⁴⁴⁰ ŽÁKOVÁ, Kateřina: *Lidmila Žofková, život a dílo*, s. 11.

⁴⁴¹ Tamtéž.

⁴⁴² ŽÁKOVÁ, Kateřina: *Lidmila Žofková, život a dílo*, s. 18.

⁴⁴³ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1922/1923, s. 85.

časopisů a z principů výuky podle daltonského plánu, winnetské soustavy a metody Marie Montessori. Všechny poznatky propojila a vytvořila koncepci tzv. bakovského pokusu.

Ve třicátých letech byla spoluautorkou učebnic *Pracovní učebnici jazyka českého pro školy měšťanské*, *Pravopis na středním a vyšším stupni národní školy*, *Jazyk vyučovací na obecné škole*, *Jazyk vyučovací na malotřídní škole obecné*. Sama Žofková sestavila učebnici *Devatero přehledné mluvnické texty*. V roce 1932 se stala zastupující ředitelkou bakovských dívčích škol. V listopadu 1933 složila inspektorskou zkoušku v Praze⁴⁴⁴. V lednu 1939 opustila svou učitelskou pozici, zřejmě aby uvolnila místo učitelů, kteří se přistěhovali z pohraničí. 1. září 1939 byl zatčen František Žofka a následně deportován do koncentračního tábora, ze kterého se vrátil až v květnu 1945. Po druhé světové válce byla Žofková jmenována zemskou inspektorkou. Po odchodu do důchodu se věnovala činnosti ve Sboru pro občanské záležitosti v Bakově. V roce 1968 byla vyznamenána za pedagogickou činnost Plaketou Jana Amose Komenského. Lidmila Žofková zemřela 3. října 1984 v Domově důchodců v Niměřicích.

Obr. 8: Učitelský sbor chlapeckých škol v Bakově n. J. ve školním roce 1927/1928⁴⁴⁵ (zleva nahoře Blahout, Podobský, Slepíčka, Brož, Žofka, Knytl, Smolík, Kadlec, zleva dole: Procházka, Lhoták, Rančáková, Kořátko, Netáhlík, Kořátková, Hema)

⁴⁴⁴ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 259.

⁴⁴⁵ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1927/1928, s. 38.

Obr. 9: Učitel'ský sbor dívčí školy v Bakově n. J. ve školním roce 1927/1928 (zleva nahoře Flanderková, Škaloudová, Miler, Ruthová, Větvíčka, Steigerwaldová, zleva dole Sládková, Mrázková, Žofková, Štágrová)

Obr. 10: Učitel'ský sbor chlapeckých škol v Bakově n. J. ve školním roce 1934/1935⁴⁴⁶ (zleva nahoře: Tregl, Podobský, Dejmek, Polívka, Procházka, Miler, Piorecký, zleva dole: Kučerová, Šíblová Nedomová Rančáková, Lhoták, Hema, Blahoutová, Kafková, Vítková)

Obr. 11: Učitel'ský sbor dívčích škol v Bakově n. J. ve školním roce 1933/1934⁴⁴⁷ (zleva nahoře: Studničný, Kubrtová, Slepíčka, Špringlová, Černý, Volejníková, Kafka, Syrovátková, Žofka, Kadlec, zleva dole: Steigerwaldová, Hanzlíková, Žofková, Hejlová, Štágrová)

⁴⁴⁶ *Pamětní kniha obecné školy chlapecké*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 93.

⁴⁴⁷ *Pamětní kniha dívčí školy v Bakově*, zápis ze školního roku 1933/1934, s. 283.

Obr. 12: Učitelský sbor chlapecké školy v Bakovč n. J. 1938⁴⁴⁸ (Havel, Blahout, Douba, Záborský, Müller, Polívka, Procházka, Miler, Tregl, Hornáková, Fibiger, Blahoutová, Doubová, hema, Lhoták, Fronk, Müllerová, Stöhrová, Vogelová)

⁴⁴⁸ *Pamětní kniha chlapecké školy v Bakovč, zápis ze školního roku 1938/1939, str. 260.*

4.1. Vzdělávání učitelů v letech 1869 až 1918

Učitelé se měli, dle říšského tzv. Hasnerova zákona ze dne 14. května 1869, vzdělávat v učitelských ústavech oddělených dle pohlaví.⁴⁴⁹ Do těchto ústavů byli přijímáni studenti od 15 let na základě přijímací zkoušky. Tento učitelský kurz trval 4 roky. Vyučovanými předměty na učitelských ústavech bylo: náboženství, vychovatelství, nauka vyučovací, historie, geografie, mluvnice a literatura, matematika, přírodověda, přírodopis, nauka o ústavě vlastenecké, polní hospodářství, kreslení, psaní, hudba, tělocvik a pro ženy ženské ruční práce. „*Bakovští učitelé studovali převážně na českém ústavu učitelském v Jičíně, v Praze nebo v Hradci Králové. Někteří starší učitelé absolvovali pouze jednoletý učitelský kurz při hlavní škole v Mladé Boleslavi. Učitelky ženy studovaly na c. k. ústavech pro vzdělání učitelek ve stejných městech. Dále také v Kladně nebo soukromých školách, v Praze na českém soukromém ústavu ke vzdělání učitelek u sv. Anny, v Kutné Hoře na českém soukromém ústavu pro učitelky a v Chrudimi na soukromém učitelském ústavu.*“⁴⁵⁰ Po čtyřletém studiu na učitelském ústavu absolvovali studenti zkoušku ze všech předmětů a poté získávali vysvědčení dospělosti.⁴⁵¹ S tímto se mohli stát podučiteli. Po dvou letech praxe na obecné nebo měšťanské škole skládali podučitelé zkoušku způsobilosti. Pokud uspěli, získali vysvědčení o způsobilosti k výuce na obecných nebo měšťanských školách. Poté se již mohli stát učiteli na obecné či měšťanské škole. „*Vysvědčení o způsobilosti bylo možné získat i k výuce speciálních předmětů, například hra na housle, klavír, německý jazyk, nebo o polním hospodářství či ručních prací.*“⁴⁵² Učitelé se vzdělávali i po ukončení studií. Mohli navštěvovat zvláštní kurzy pořádané na univerzitách. Byly pořádány učitelské konference, kde pedagogové přednášeli o metodách výuky apod. Například v Bakově, vždy při poradě učitelského sboru, která se konala jednou za měsíc, vystoupil jeden učitel a měl přednášku na nějaké téma, o které se třeba sám zajímal a tím vzdělával své kolegy.⁴⁵³ Z hlediska právního postavení učitelů zákon

⁴⁴⁹ Zákon č. 62 ze dne 14. května 1869, in: *Říšský zákoník*, s. 201–215. [online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

⁴⁵⁰ LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 57.

⁴⁵¹ Zákon č. 62 ze dne 14. května 1869, in: *Říšský zákoník*, s. 201–215. [online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

⁴⁵² LOUČOVÁ, Andrea: *Základní školství v Bakově n. J. v letech 1869–1914*, s. 57.

⁴⁵³ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 2, protokol z porady uč. sboru z let 1898 až 1914.

z roku 1869 pravil, že učitelem mohl být jakýkoli rakouský státní občan bez ohledu na jeho náboženské vyznání.

4.2. Vzdělávání učitelů v letech 1918 až 1945

Po vzniku Československé republiky získávali učitelé vzdělání nadále podle Hasnerova školského zákona z roku 1869. Po povinné osmileté školní docházce nastoupili zájemci o studium učitelství na učitelský ústav. Po čtyřech letech studia získali studenti vysvědčení dospělosti a poté po dvou letech učitelské praxe a vykonané zkoušce způsobilosti obdrželi vysvědčení o způsobilosti k výuce na obecné nebo měšťanské škole. Učitelstvo nové demokratické republiky ale požadovalo reformu pedagogického vzdělávání a žádalo umožnění studia učitelství na vysokých školách.

Na počátku července 1920 se konal v Praze první sjezd československého učitelstva a přátel školství v osvobozené vlasti. Sjezd vedl k založení Československé obce učitelské. Od 1. listopadu 1926 byl činný Svaz československého učitelstva. V roce 1921 byla v Praze otevřena Škola vysokých studií pedagogických, ŠVSP. Jejím předsedou se stal Otakar Kádner a mezi přednášející mimo jiné patřili Zdeněk Nejedlý, Václav Příhoda a Otakar Chlup. Z bakovských učitelů na ŠVSP studovali především Lidmila Žofková, Ladislav Kafka, Alois Havel a Bohuslava Mrázková.⁴⁵⁴ Ostatní učitelé studovali na učitelských ústavech v Praze, Hradci Králové, Kutné Hoře. O rok později byla založena Škola pedagogická v Brně. Obě školy byly soukromými institucemi financovanými zejména Českou obcí učitelskou. Studium na těchto školách trvalo dva roky a působilo jako nástavba učitelským ústavům. V roce 1929 byla na ŠVSP založena první pedagogická fakulta, na které se studovalo čtyři roky.⁴⁵⁵ Další alternativou při získání pedagogického studia byly jednoleté Státní pedagogické akademie. Po druhé světové válce bylo dekretem prezidenta stanoveno, že učitelé budou moci získávat pedagogické vzdělání na vysokých školách. V roce 1946 byly založeny pedagogické fakulty na univerzitách v Praze, Brně, Olomouci a Bratislavě.

⁴⁵⁴ HAVEL, Alois: Dějiny školy v Bakově, in: *Bakovsko*, 1964, č. 11, s. 5.

⁴⁵⁵ ČERNOCHOVÁ, Zdeňka: *Historie učitelských ústavů a současná pedeutologie*, bakalářská práce, Zlín, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně 2015, s. 11.

Závěr

Diplomová práce měla za cíl porovnat vývoj školského systému za doby Rakouska-Uherska, Československa a Protektorátu Čechy a Morava. Práce ale nepojednává o vývoji školství v širokém a celostátním pohledu, bere si za cíl shrnout vývoj školství na jedné konkrétní, a i v dnešní době můžeme říci, maloměstské škole. Z práce je patrné, že vývoj školství plně odpovídal době, ve které byly reformy prováděny. Byl poplatný jak státnímu zřízení, politickému rozložení v Evropě, vývoji v oblasti vojenství, tendenci k vůdcovství a vládnutí, střídání období míru a válek a náhledu na český národ v těchto dobách, tak i obecnému pohledu na pozici mužů-chlapců a zejména žen-dívek ve společnosti.

Komparace jednotlivých etap vývoje školství byla sepsána na příkladu školy v Bakově nad Jizerou, kde se z jednotřídní triviální farní školy postupem času staly čtyři pedagogicky vyspělé školy. Populační vlna tohoto města v polovině 19. století přinesla potřebu rozvoje školství a nastartovala vývoj, který přetrvává až do dnešních dní. Pro potřeby vzdělávání bakovských dětí se zdejší škola z malé farní jednotřídky transformovala do pětitřídní koedukované školy, která byla na počátku 20. století rozdělena na obecnou školu dívčí a obecnou školu chlapeckou. Brzy na to vznikla měšťanská škola chlapecká. Na příkladu tohoto období je možné rozvést jednu výše zmíněnou myšlenku a to otázku vzdělávání dívek. Ve městě sice byla zřízena dívčí škola, ale podmínky pro vzdělávání dívek viditelně zaostávaly za podmínkami ve vzdělávání chlapců. Dívčí škola byla navíc nucena fungovat v nevhodných prostorách, což stěžovalo pedagogické úsilí bakovských učitelů.

Do tohoto vývoje poměrně neblahým způsobem zasáhla první světová válka a rozvoj školství na jistou dobu zastavila. Pokud se ale říká, že vše špatné je k něčemu dobré, zde to platí dvojnásob. Konec války s sebou přinesl razantní změnu ve státním zřízení. Vznik Československé republiky přinesl potřebu nového řízení v mnoha oblastech a školství bylo jednou z nich. Přestože válečné dopady měly ještě několikaletou setrvačnost, od dvacátých let 20. století se školství v Bakově nad Jizerou opět vyvíjelo a to i v rovině genderové. Byla založena dlouho požadovaná měšťanská dívčí škola, a tedy od tohoto okamžiku můžeme hovořit o zrovnoprávnění náhledu na vzdělávání dívek a chlapců. Ovšem prostředí, ve kterém byly dívky nuceny se vzdělávat, bylo stále nedostatečné. Volnost po vzniku Československé republiky zvedla vlnu požadavků po úpravě formy vyučování, které v mnoha ohledech ještě používalo

metody z doby Rakouska-Uherska. Díky práci několika reformních pedagogů v Československu došlo na konci dvacátých let 20. století k povolení takzvaného pokusného vyučování na několika českých školách, které mělo po nasbírání potřebných dat vést ke školské reformě. K té ovšem již nedošlo pravděpodobně i vlivem politických událostí v Evropě koncem třicátých let. Pokusné vyučování bylo díky Lidmile Žofkové zavedeno i na bakovské měšťanské dívčí škole. Pod jejím vedením v Bakově probíhala výuka podle reformních vyučovacích plánů s americkými kořeny. Působením reformních učitelů na dívčí škole město proslulo skvělými pedagogickými výsledky. Bakovská škola se stala jednou z mála úspěšných reformních škol v zemi. Tyto reformní tendence byly utlumeny vznikem autoritativně řízeného Protektorátu Čechy a Morava a příchodem druhé světové války. Bakovští učitelé se však do výuky snažili alespoň částečně zahrnovat demokratické a reformní principy i přesto, že byla snaha potlačovat veškeré české národní školství. Neustálý vývoj školství tak můžeme sledovat až do dnešní doby.

Ač práce shrnuje vývoj školství v konkrétním, omezeném období, je úplným závěrem vhodné napsat, že vývoj v oblasti vzdělávání stále trvá a zřejmě se nikdy nezastaví. Tento vývoj stále plně odpovídá době, technologickému pokroku a náladě ve společnosti. Na jednu stranu se jedná o vývoj pozitivní, který je například způsoben vývojem ve světě technologií a jejich použití právě v oblasti školství a výuky. Na stranu druhou je nutné zmínit, jak se mění náhled společnosti na školství a učitele a jejich pozici ve společnosti. Práce vlastně pokrývá období, kdy zaměstnání učitele mělo významnou váhu ve společenském žebříčku, bylo vážené a ctěné. Dnes snad z důvodu stoupajícího individualismu a obecně sebevědomí společnosti je náhled na učitele naprosto odlišný. Učitelé už nejsou jako dříve vnímáni a považováni za osoby předávající znalost a pomáhající vychovávat mládež, z povolání učitele se bohužel stalo naprosto běžné povolání, které již není tak vážené.

Jaký bude další vývoj školství? Setrvá stávající systém výuky založený na učitelích a jeho žácích nebo stoupající význam technologií tento model naprosto převrátí?

Použité prameny

1. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond:
Archiv města Bakov nad Jizerou
2. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond:
Obecná a měšťanská škola dívčí Bakov nad Jizerou
3. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond:
Obecná a měšťanská škola chlapecká Bakov nad Jizerou
4. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond:
Národní škola chlapecká Bakov nad Jizerou
5. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond:
Střední škola chlapecká Bakov nad Jizerou
6. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond:
Obecná škola Bakov nad Jizerou
7. Státní oblastní archiv v Praze – Státní okresní archiv Mladá Boleslav, fond:
Okresní školní výbor Mnichovo Hradiště
8. Pamětní kniha obecné školy v Bakově nad Jizerou 1870–1924
9. Pamětní kniha dívčí školy v Bakově nad Jizerou 1917–1937
10. Pamětní kniha chlapecké školy v Bakově nad Jizerou 1924–1940
11. Školní kronika Střední školy chlapecké v Bakově nad Jizerou 1940–1951

Použitá literatura

1. BEDNÁŘ, Vladimír: *Bakov nad Jizerou v zrcadle staletí*, Bakov nad Jizerou, Městský úřad Bakov nad Jizerou 1997.
2. BEDNÁŘ, Vladimír: Bakovské školství v konci 18. století, in: *Bakovsko*, 2003, č. 7, s. 3.
3. BEDNÁŘ, Vladimír: Zasloužil se o Bakov nad Jizerou. Alois Havel – 110 let od jeho narození, in: *Bakovsko*, leden 2011, s. 3.
4. BEDNÁŘ, Vladimír: Josef Černý, pedagog a hudebník, se dožívá 100 let, in: *Bakovsko*, prosinec 2001, [online], [vid. 11. 6. 2015], dostupné z: <http://www.bakovnj.cz/cs/turista/o-bakovu/vzpominky-pametniku/josef-cerny-pedagog-a-hudebnik-se-doziiva-100-let.html>
5. BEDNÁŘ, Vladimír: Lidmila Žofková se zasloužila o Bakov nad Jizerou – 120. výročí narození, in: *Bakovsko*, 2013, č. 3, s. 9–10.
6. BEDNÁŘ, Vladimír: Bakovská měšťanka má své výročí, in: *Bakovsko*, 2007, č. 11, s. 8.
7. ČADSKÁ, Milada – ŠTVERÁK, Vladimír: *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*, Praha, Karolinum 2001, ISBN 80-7184-797-6.
8. ČERNOCHOVÁ, Zdeňka: *Historie učitelských ústavů a současná pedeutologie*, bakalářská práce, Zlín, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně 2015.
9. HÁBL, Jan – JANIŠ, Kamil: *Přehled dějiny pedagogiky*, Hradec Králové, Gaudeamus 2010, ISBN 978-80-7435-044-3.
10. HALÍŘOVÁ, Martina – JIRÁNEK, Tomáš – LENDEROVÁ, Milena: *Vše pro dítě! Válečné dětství 1914 – 1918*, Praha, Paseka 2015, ISBN 978-80-7432-499-4.
11. HAVEL, Alois: Dějiny školy v Bakově, in: *Bakovsko*, 1959–1966.
12. JŮVA, Vladimír – JŮVA, Vladimír: *Stručné dějiny pedagogiky*, Brno, PAIDO 2007, ISBN 978-80-7315-151-5.
13. KÁDNER, Otakar: *Československá vlastivěda. Díl 10., Osvěta*, Praha, Sfinx 1931.
14. KÁDNER, Otakar: *Vývoj a dnešní soustava školství. Díl 1.*, Praha, Sfinx 1929.
15. KÁDNER, Otakar: *Vývoj a dnešní soustava školství. Díl 2.*, Praha, Sfinx 1931.
16. KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Dějiny pedagogiky*, Praha, Grada 2008, ISBN 978-80-247-2429-4.
17. KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana: *Vybrané kapitoly z dějin pedagogiky*, Liberec, Technická univerzita v Liberci 2006, ISBN 80-7372-143-0.

18. KUČA, Karel: *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 1.*, Praha, Libri 1996, ISBN 80-85983-13-3.
19. MAREK, Pavel: *Církevní krize na počátku první Československé republiky (1918–1924)*, Brno, L. Marek 2005, ISBN 80-86263-57-6.
20. PROCHÁZKOVÁ, Marie: 115 let od narození učitele Františka Slepíčky, in: *Bakovsko*, listopad 2004, s. 5.
21. PRŮCHA, Jan: *Pedagogická encyklopedie*, Praha, Portál 2009, ISBN 978-80-7367-546-2.
22. PRŮCHA, Jan: *Alternativní školy a inovace ve vzdělání*, Praha, Portál 2004, ISBN 80-7178-977-1.
23. PRŮCHA, Jan – WALTEROVÁ, Eliška – MAREŠ, Jiří: *Pedagogický slovník*, Praha, Portál 2013, ISBN 978-80-262-0403-9.
24. SŮVOVÁ, Barbora: *Pokusné a reformní školy 20. a 30. let 20. století v Československu*, diplomová práce, Praha, Univerzita Karlova v Praze 2014.
25. ŠAFRÁNEK, Jan: *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů. 2. svazek. 1848–1913*, Praha, nákladem Matice české 1918.
26. ŠIMÁK, Josef Vítězslav: *Dějinné paměti okresu mnichovohradištského. Díl 1.*, Praha, Okresní výbor Mnichovo-Hradištský 1917.
27. ŠIMÁK, Josef Vítězslav: *Soupis památek historických a uměleckých v okresu mnichovohradištském. Díl 1.*, Praha, Archeol. komise při Čes. akad. věd a umění 1930.
28. TOMANDLOVÁ, Eva: Jiří Ignác Linek a hudební život v Bakově, in: *Bakovsko*, 1959, č. 8, s. 2–6.
29. VÁŇOVÁ, Růžena – RÝDL, Karel – VALENTA, Josef: *Výchova a vzdělání v českých dějinách. Díl 3.*, Praha, SPN 1996, ISBN 80-7066-143-7.
30. ŽÁKOVÁ, Kateřina: *Lidmila Žofková, život a dílo*, bakalářská práce, Praha, Univerzita Karlova v Praze 2000.
31. Zákon č. 62 ze dne 14. května 1869, jímžto se ustanovují pravidla vyučování na školách obecných, in: *Říšský zákoník*, s. 201–215. [online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>
32. Nařízení, vydané od ministra záležitostí duchovních a vyučování, jímžto se vydává řád školní a vyučovací pro obyčejné školy obecné ze dne 20. srpna 1870, in: *Říšský zákoník*, s. 219–233. [online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>

33. Zákon ze dne 2. května 1883, kterýmž se mění některá ustanovení zákona ze dne 14. května 1869. (Z. Ř. č. 62.), in: *Říšský zákoník*, s. 199–206. [online]. [vid. 17. 5. 2013]. Dostupné z:
<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/ps09/dlibrary/web/rs.html>
34. Zákon č. 11/1918 Sb. Národního výboru československého ze dne 28. října 1918, o zřízení samostatného státu československého, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 2/1918, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:
<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=797&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>
35. Zákon č. 2/1918 Sb. ze dne 2. listopadu 1918, jímž se zřizují nejvyšší Správní úřady ve státě československém, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 1/1918, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:
<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=788&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>
36. Zpráva kulturního výboru o návrhu členů N. S. Aloise Konečného, Fr. Housera, Josefa Smrtky, Fr. Zemínové a společníků (tisk č. 828), aby zrušen byl celibát učitelek, in: *Tisk č. 1439 Národní shromáždění československé 1918–1920*, [online], [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:
http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1439_00.htm
37. Zákon č. 455/1919 Sb. ze dne 24. července 1919, kterým se zrušuje celibát literních a industriálních učitelek na školách obecných a občanských (měšťanských) v republice československé, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 93/1919, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:
http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1439_00.htm
38. Zákon č. 292/1920 Sb. ze dne 9. dubna 1920, jímž se upravuje správa školství, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 54/1920, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2770_01.htm
39. Zákon č. 226/1922 Sb. ze dne 13. července 1922, jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 80/1922, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:
http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3478_00.htm
40. Zákon č. 91/1918 Sb. ze dne 19. prosince 1918 o 8 hodinové době pracovní, § 10, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], částka 17/1918, [vid. 24. 4. 2015], dostupné z:
<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=878&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

41. Zákon č.184/1937 Sb. ze dne 1. července 1937 o branné výchově, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], [vid. 16. 6. 2015], dostupné z:
<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=6954&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>
42. Zákon č. 233/1935 Sb. ze dne 20. prosince 1935, kterým se mění a doplňují zákony o zřizování a vydržování veřejných měšťanských škol, o docházce do nich a o jejich správě, in: *Sbírka zákonů a nařízení státu československého* [online], [vid. 24. 4. 2015], dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1935ns/ps/tisky/t0149_00.htm
43. Zákon č. 95/1948 Sb. ze dne 10. května 1948 o základní úpravě jednotného školství, in: *Sbírka zákonů* [online], [vid. 16. 6. 2015], dostupné z:
http://www.psp.cz/eknih/1946uns/tisky/t1145_01.htm

Seznam příloh

Příloha A – Počet žáků na chlapecké škole obecné v letech 1914 až 1945.....	101
Příloha B – Počet žáků na chlapecké škole měšťanské v letech 1914 až 1945	102
Příloha C – Počet žákyň na dívčí škole obecné v letech 1919 až 1945.....	103
Příloha D – Počet žákyň na dívčí škole měšťanské v letech 1919 až 1945.....	104
Příloha E – Počty bakovských žáků dle náboženské víry ve zjištěných letech	105

Příloha A

Počet žáků na chlapecké škole obecné v letech 1914 až 1945⁴⁵⁶

Chlapecká škola obecná														
	I.A	I.B	II.A	II.B	III.A	III.B	VI.A	IV.B	IV. C	V.A	V.B	VI.	celkem	Počet učitelů
1914/1915	62	x	53	x	53	x	52	x	x	58	x	x	220	
1915/1916	63	x	66	x	53	x	55	x	x	52	x	x	289	
1916/1917	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	
1917/1918	66	x	55	x	63	x	66	x	x	57	x	x	307	
1918/1919	60	x	57	x	59	x	59	x	x	72	x	x	307	8
1919/1920	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	302	5
1920/1921	60	x	63	x	49	x	54	x	x	65	x	x	291	7
1921/1922	39	x	60	x	63	x	54	x	x	61	x	x	277	6
1922/1923	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	248	7
1923/1924	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	223	6
1924/1925	20	x	23	x	27	x	43	x	x	59	x	x	172	7
1925/1926	33	x	19	x	28	x	28	x	x	42	x	x	150	6
1926/1927	51	x	33	x	20	x	27	x	x	31	x	x	162	7
1927/1928	72	x	48	x	34	x	48	x	x	x	x	x	202	8
1928/1929	71	x	72	x	45	x	35	x	x	25	x	x	248	5
1929/1930	43	28	63	x	63	x	50	x	x	30	x	x	277	10
1930/1931	61	x	51	x	61	x	71	x	x	43	x	x	287	10
1931/1932	56	x	62	x	50	x	62	x	x	74	x	x	304	7
1932/1933	64	x	63	x	56	x	54	45	x	x	x	x	282	6
1933/1934	62	x	52	x	32	x	20	?	x	x	x	x	296	8
1934/1935	50	x	34	24	34	24	47	64	32	x	x	x	309	8
1935/1936	51	x	61	x	32	x	41	x	x	60	x	x	245	12
1936/1937	50	x	37	24	39	24	45	43	32	x	x	x	294	8
1937/1938	52	x	30	30	33	24	51	50	25	x	x	x	295	11
1938/1939	45	x	28	28	28	29	30	29	x	30	31	x	278	10
1940/1941	32	x	23	23	24	23	30	31	x	34	35	x	255	13
1941/1942	39	x	35	x	25	24	26	26	x	32	x	x	207	9
1942/1943	33	x	35	x	32	x	38	x	x	32	x	30	200	10
1943/1944	33	x	36	x	33	x	30	x	x	32	x	32	196	11
1944/1945	29	x	36	x	34	x	35	x	x	28	x	51	213	11
1945/1946	32	x	23	x	28	x	27	x	x	28	x	x	138	8

⁴⁵⁶ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3–6, protokol z porady uč. sboru z let 1914 až 1940; SOKA MB, fond Národní škola chlapecká Bakov n. J., kniha č. 1, protokol z porady uč. sboru obecné školy z let 1941 až 1945; *Pamětní kniha obecné školy v Bakověz let 1870 – 1924*;

Příloha B

Počet žáků na chlapecké škole měšťanské v letech 1914 až 1945 ⁴⁵⁷

Chlapecká škola měšťanská											
	I.			II.		III.				Celkem	Počet učitelů
	Chlapci A.	Chlapci B.	Dívky A	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky	Chlapci	Dívky		
1914/1915		81	9	56	15	33	10	170	34	204	
1915/1916	41	42	7	46	11	32	10	161	28	189	
1916/1917	81		15	53	6	26	11	160	32	192	
1917/1918	37	40	17	38	14	17	2	132	33	165	
1918/1919	40	42	15	41	19	25	12	148	46	194	5
	I.A	I.B	II.A	II.B	III. A	III.B	IV.	IV. B	IV.C	Celkem	Počet učitelů
1919/1920	?	?	?	?	?	?	?	?	?	189	6
1920/1921	42	41	53	x	36	x	?	x	x	181	4
1921/1922	45	44	60	x	41	x	x	x	x	146	5
1922/1923	45	45	54	x	44	x	16	x	x	204	6
1923/1924	?	?	?	?	?	?	?	?	?	230	7
1924/1925	41	36	39	x	38	x	?	x	x	231	7
1925/1926	?	?	?	?	?	?	?	?	?	216	8
1926/1927	38	38	38	38	39	x	21	x	x	212	7
1927/1928	35	36	36	36	25	x	20	x	x	188	8
1928/1929	45	x	29	32	28	x	x	x	x	134	8
1929/1930	41	x	23	x	22	x	32	x	x	118	8
1930/1931	48	x	33	x	17	x	22	x	x	120	6
1931/1932	54	x	34	x	20	x	21	x	x	129	7
1932/1933	92	x	42	x	23	x	23	x	x	180	7
1933/1934	?	?	?	?	?	?	?	?	?	187	5
1934/1935	34	30	x	29	48	x	40	x	x	181	10
1935/1936	67	x	64	x	48	x	65	x	x	244	8
1936/1937	36	32	31	30	46	x	58	x	x	233	9
1937/1938	32	32	29	28	31	30	64	x	x	246	10
1938/1939	36	36	27	27	27	26	29	x	x	208	9
1939/1940	42	40	30	34	33	26	46	x	x	251	10
1940/1941	38	40	35	32	31	30	62	x	x	268	10
1941/1942	32	x	36	37	32	30	26	24	42	259	9
1942/1943	31	x	34	x	40	40	44	48	x	189	10
1943/1944	30	x	32	x	38	x	39	40	x	179	9
1944/1945	30	x	32	x	38	x	39	30	x	169	11

⁴⁵⁷ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3–6, protokol z porady uč. sboru z let 1914 až 1940; SOKA MB, fond Střední škola chlapecká Bakov n. J., kniha č. 1, protokol z porady uč. sboru měšťanské školy z let 1940 až 1945; *Pamětní kniha obecné školy v Bakově z let 1870 – 1924*;

Příloha C

Počet žákyň na dívčí škole obecné v letech 1919 až 1945⁴⁵⁸

	I.A	I.B	II.A	II.B	III.A	III.B	IV. A	IV.B	IV.C	V.A	V.B	celkem	Počet učitelů
1919/1920	60	x	55	x	46	x	57	x	x	68	x	286	10
1920/1921	42	x	60	x	59	x	48	x	x	68	x	277	10
1921/1922	40	x	45	x	59	x	57	x	x	52	x	253	12
1922/1923	?	x	37	x	45	x	57	x	x	56	x	195	9
1923/1924	?	x	36	x	41	x	46	x	x	59	x	182	8
1924/1925	24	x	25	x	33	x	42	x	x	50	x	174	7
1925/1926	36	x	24	x	25	x	34	x	x	57	x	176	10
1926/1927	52	x	35	x	24	x	25	x	x	44	x	180	5
1927/1928	77	x	51	x	34	x	24	x	x	34	x	220	5
1928/1929	42	40	37	37	50	x	40	x	x	25	x	271	11
1929/1930	38	38	38	38	36	33	43	42	x	x	x	306	11
1930/1931	63	x	38	36	38	40	36	37	x	40	x	328	12
1931/1932	42	31	55	x	37	37	63	58	27	x	x	350	12
1932/1933	66	x	37	36	57	x	56	61	36	x	x	349	12
1933/1934	45	x	38	26	37	35	61	41	42	x	x	325	10
1934/1935	45	x	46	x	32	31	37	34	x	60	x	285	9
1935/1936	33	32	44	x	50	x	32	32	x	36	35	294	11
1936/1937	43	x	34	27	43	x	30	30	x	32	32	271	13
1937/1938	32	31	37	x	31	32	46	x	x	30	30	269	12
1938/1939	33	31	32	30	42	x	32	30	x	46	x	276	10
1939/1940	40	x	35	37	30	30	42	x	x	32	29	275	13
1940/1941	39	x	41	x	33	32	28	28	x	23	23	247	11
1941/1942	46	x	5	x	39	x	31	33	x	38	x	192	9

⁴⁵⁸ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., knihy nemají evidenční číslo, protokol z porady uč. sboru z let 1914–1941.

Příloha D

Počet žákyň na dívčí škole měšťanské v letech 1919 až 1945⁴⁵⁹

	I.A	I.B	II.A	II.B	III.A	III.B	VI.	celkem	Počet učitelů
1919/1920	63	x	62	x	x	x	x	125	4
1920/1921	63	x	60	x	36	x	x	159	4
1921/1922	65	x	62	x	46	x	x	173	4
1922/1923	41	x	55	x	35	x	x	131	5
1923/1924	57	x	?	x	?	x	x	57	6
1924/1925	58	x	?	x	?	x	x	58	6
1925/1926	53	x	57	x	39	x	x	149	5
1926/1927	46	x	49	x	46	x	x	141	6
1927/1928	43	x	44	x	37	x	x	124	5
1928/1929	35	x	38	x	33	x	x	106	7
1929/1930	32	x	28	x	28	x	x	88	4
1930/1931	43	x	30	x	18	x	x	91	4
1931/1932	49	x	31	x	23	x	x	103	5
1932/1933	38	38	44	x	27	x	x	147	5
1933/1934	42	41	63	x	34	x	x	180	7
1934/1935	43	42	35	33	44	x	x	197	7
1935/1936	34	34	37	37	49	x	x	191	8
1936/1937	35	35	33	33	46	x	x	182	6
1937/1938	33	32	33	30	44	x	x	172	7
1938/1939	40	40	32	32	39	x	x	183	7
1939/1940	33	31	39	38	29	28	x	198	8
1940/1941	32	33	33	30	27	26	x	181	6
1941/1942	30	x	33	33	30	31	43	200	6

⁴⁵⁹ SOkA MB, fond OMŠD Bakov n. J., knihy nemají evidenční číslo, protokol z porady uč. sboru z let 1914–1941.

Příloha E

Počty bakovských žáků dle náboženské víry ve zjištěných letech⁴⁶⁰

Obecná škola chlapecká					
Školní rok	Počet žáků	Římsko-katolické náboženství	Československé náboženství	Československé evangelické náboženství	Bez vyznání
1920/1921	291	91	196	x	x
1927/1928	202	52	126	3	19
1929/1930	277	77	158	4	41
1930/1931	287	82	169	6	29
1931/1932	304	88	167	8	38
Celkem	1361	390	816	21	127
Počet žáků v %		28,66	59,96	1,54	9,33

Měšťanská škola chlapecká					
Školní rok	Počet žáků	Římsko-katolické náboženství	Československé náboženství	Československé evangelické náboženství	Bez vyznání
1927/1928	188	45	86	3	54
1929/1930	118	53	53	2	9
1930/1931	120	39	49	1	8
1931/1932	129	50	63	3	12
Celkem	555	187	251	9	83
Počet žáků v %		33,69	45,23	1,62	14,95

Obecná škola dívčí					
Školní rok	Počet žáků	Římsko-katolické náboženství	Československé náboženství	Československé evangelické náboženství	Bez vyznání
1927/1928	220	57	130		25
1928/1929	271	72	140	5	27
1929/1930	306	90	174	9	32
1930/1931	328	100	188	8	31
1931/1932	350	112	191	6	38
1932/1933	349	109	192	7	34
1933/1934	325	107	170	9	39
1935/1936	294	104	152	4	33
1936/1937	271	94	143	3	30
1937/1938	269	101	136	3	29
1938/1939	276	117	144	3	23
1939/1940	275	125	125	4	21
1940/1941	247	108	104	5	19
1941/1942	192	92	110	8	16
Celkem	3973	1388	2099	74	397
Počet žáků v %		34,94	52,83	1,86	9,99

⁴⁶⁰ SOKA MB, fond OMŠCH Bakov n. J., kniha č. 3–6, protokol z porady uč. sboru z let 1914 až 1940.; SOKA MB, fond OMŠD Bakov n. J., knihy nemají evidenční číslo, protokol z porady uč. sboru z let 1914–1941.

Měšťanská škola dívčí					
Školní rok	Počet žáků	Římsko-katolické náboženství	Československé náboženství	Českobratrské evangelické náboženství	Bez vyznání
1927/1928	124	46	64		14
1928/1929	106	33	59	2	12
1929/1930	88	30	48	2	8
1930/1931	91	27	53	2	9
1931/1932	103	34	61	1	7
1932/1933	147	50	81	2	14
1933/1934	180	61	96	4	20
1935/1936	191	67	93	5	26
1936/1937	182	62	97	3	17
1937/1938	172	58	91		22
1938/1939	183	57	98	1	27
1939/1940	198	72	96	4	26
1941/1942	200	69	72	2	14
Celkem	1965	666	1009	28	216
Počet žáků v %		33,89	51,35	1,42	10,99

Rozložení žactva všech bakovských škol podle náboženství v % v průměru za zjištěná období.⁴⁶¹

	Římsko-katolické náboženství	Československé náboženství	Českobratrské evangelické náboženství	Bez vyznání
Dívčí školy	34,41	52,09	1,64	10,49
Chlapecké školy	31,17	52,59	1,58	12,14
Měšťanské školy	33,79	48,29	1,52	12,97
Obecné školy	31,80	56,39	1,70	9,66
Všichni žáci	32,79	52,34	1,61	11,32

⁴⁶¹ Vypočítáno podle údajů z let v tabulkách uvedených výše.